

ДНЕВНИКЪТЪ

(стенографически)

III

XII^{то} Обикновено Народно Събрание

(първа редовна сесия).

XIX заседание, вторникъ, 12 ноемврий 1902 г.

(Отворено въ 2 ч. и 45 м. послѣ пладнѣ подѣ прѣдседателството на подпрѣдседателя г. А. Франтя.)

Прѣдседателствующъ А. Франтя: (Звъни.) Засѣданието се отваря.

Моля г. секретаря да прочете списъка на г. г. народнитѣ прѣдставители.

Секретарь И. Еневъ: (Прочита списъка. Отсѣдствуватъ г. г. прѣдставителитѣ: Т. Балабановъ, М. Балтовъ, С. С. Вобчевъ, С. Бурмовъ, П. Бъчваровъ, Г. Бѣльовъ, Д. Вълчевъ, М. Георгиевъ, В. Димчевъ, Д-ръ Г. Гаговъ, Д-ръ Н. Генадиевъ, Д-ръ К. Милановъ, Л. Дуковъ, А. Каназирски, М. Каравасилевъ, К. Кафеджийски, В. Кръстевъ, Г. Кутинчевъ, С. Лафчиевъ, Х. Мановъ, П. Марковъ, М. Месудовъ, Х. Бей Мустафа Бейовъ, С. Недевъ, П. Пановъ, Г. Пеневъ, С. Пиралковъ, С. Савовъ, А. Самоковлийски, И. Соколовъ, В. Статковъ, А. Страшимировъ, Ц. Таслаковъ, Д. Тоневъ, Х. Тоневъ, Н. Узуневъ, А. Урумовъ, Д. Филовъ, П. Чаушовъ, Т. Шипковъ, П. Шоповъ и Ю. Юсуфовъ.)

Прѣдседателствующъ А. Франтя: Отъ 188 народни прѣдставители отсѣдствуватъ 42. Има законното число народни прѣдставители — засѣданието продължава.

Прѣдседателството ще направи слѣдующитѣ съобщения. Разрѣшени сѣ отпуски: на Радомирския народенъ прѣдставителъ г. П. Пановъ 5 дена; на Радомирския народенъ прѣдставителъ г. И. Соколовъ 5 дена; на Берковския народенъ прѣдставителъ г. П. Марковъ 10 дена; на Варненския народенъ прѣдставителъ г. Г. Костантиновъ 10 дена.

Г-да народни прѣдставители! Съ съжаление трѣбва да съобща, че членоветѣ на разнитѣ комисии не се явяватъ и че работата остава надирѣ. Въпрѣки постановлението на нашия правилникъ, чл. 18, при всичко че се направи нужното, господата

отъ повечето комисии не се явяватъ. Има народни прѣдставители, които заявяватъ на прѣдседателството да се взематъ такива мѣрки, щото работата да не остава надирѣ. Близо единъ мѣсецъ се е минало, а нищо не се е направило.

И. Воденчаровъ: Г-да народни прѣдставители! Въ нашия правилникъ има наредба, по която г. г. народнитѣ прѣдставители могатъ да се заставятъ да бѣдатъ точни изпълнители на своитѣ си обязанности; тѣ сѣ наредбитѣ, посочени въ чл. чл. 18 и 43 на нашия правилникъ: чл. 18 казва, че ако нѣкой отъ членоветѣ на комисии не се явява своевременно, става донесение за това негово отсѣдствие на прѣдседателството, което има право да вземе съответствующитѣ мѣрки, а въ чл. 43 е казано, че ако единъ народенъ прѣдставителъ отсѣдствува безъ отпущъ двѣ засѣдания подѣ редъ, губи правото си на дневно възнаграждение. Азъ мисля, че за да можемъ да направимъ себе си по-точни изпълнители на своитѣ обязанности, можемъ да наредимъ едно правило, което да бѣде резултатъ отъ комбинацията на тия два члена отъ правилника; прочее, ние можемъ да натоваримъ бюрото, щото да прилага прѣдписанията на чл. 43 по отношение на тия народни прѣдставители, които не се явяватъ както въ засѣданията на народното прѣдседателство, така сѣщо и въ засѣданията на надлежитѣ комисии. Ако това право се даде на прѣдседателството, което щомъ получи увѣдомление писмено отъ надлежния прѣдседателъ на извѣстна комисия, не ще съмнѣние, тази мѣрка ще се приложи и изпълни отъ страна на прѣдседателството на Народното Събрание спрѣмо тия г. г. членове на комисии, които не посѣщаватъ засѣданията на тия комисии. То ще бѣде единственото най-

цѣлесъобразно сръдство, за да изпълняваме своитѣ обязанности. Право забѣлѣжи г. прѣдседателѣтъ, че ето мѣсецъ врѣме има откакъ засѣдава Народното Събрание и никаква плодотворна работа ние не сме направили. И ако комисииѣ така небрѣжно се отнасятъ къмъ изпълнение на своитѣ обязанности, едва ли слѣдъ 10—15 дена ще може да бѣде сезирано народното прѣдставителство съ нѣкои законопроекти. Моля ви се, при такова нехайство къмъ своята работа, не можемъ да направимъ никаква работа, никакви закони и нашата дѣятелностъ ще бѣде съвсѣмъ неплотворна. Заради туй, азъ мисля, безъ да прибѣгваме къмъ други мѣроприятия, можемъ да направимъ една комбинация отъ наредбитѣ, прѣдвидени въ чл. чл. 18 и 43 отъ правилника, и да утѣлномощимъ бюрото да приспособява прѣдписанията на чл. 43 въ свръзка съ ония на чл. 18 отъ правилника, като има право да лишава отъ прѣдставителни ония г. г. членове отъ комисииѣ, които не се явяватъ въ засѣдание. Цѣльта ще бѣде постигната и по тоя начинъ ние ще имаме оръжие да накараме, щото членовеѣ на комисииѣ акуратно и точно да изпълняватъ своитѣ обязанности. Азъ бихъ желалъ Народното Събрание да одобри това мое прѣдложение и, като вземе актъ прѣдседателството на Събранието отъ него, то ще бѣде единъ мандатъ за него и, по тоя начинъ ще може да направимъ, разбира се, една наредба за самитѣ насъ.

Д-ръ Д. Молловъ: Щѣхъ да кажа същото, което г. Воденчаровъ каза. Извѣстно ви е, г-да народни прѣдставители, че ако едни членове, избрани въ една комисия, не се явяватъ, не се събиратъ на засѣдание, никога не може Народното Събрание да работи. Има комисии, които досега само веднажъ сѣ се събрали, а, слава Богу, Народното Събрание цѣлъ мѣсецъ засѣдава. Споредъ правилника, тѣ трѣбва да бждатъ болшинство, но отъ 12 души дохождатъ 5, а 7-тѣ ги нѣма, никакво наказание нѣма за тѣхъ, и тѣ работата не може да върви. Другитѣ членове, които дохождатъ, стоятъ само и си губятъ врѣмето. Затуй добръ ще бѣде да се приеме прѣдложението на г. Воденчарова, именно постановленията на чл. 43 отъ правилника да се приспособяватъ и къмъ ония г. г. народни прѣдставители, членове въ комисииѣ, които отсъствуватъ отъ комисииѣ двѣ засѣдания наредъ — да губятъ правото си на дневно възнаграждение.

Я. Забуновъ: Като се присъединявамъ къмъ прѣдложението на г. Воденчарова, ще моля и г. г. прѣдседателиѣ на комисииѣ, които не ги свикватъ, и тѣ да бждатъ глобявани.

И. Вобековъ: И за тѣхъ се отнася.

П. Каравеловъ: Азъ бихъ прѣдложилъ още по-просто: всѣка комисия, щомъ е свикана, колкото дойдатъ, тѣ да рѣшаватъ.

И. Вобековъ: Колкото дойдатъ. И това е прието.

И. Воденчаровъ: Трѣбва да се измѣни правилникътъ. Правилникътъ друго казва.

П. Каравеловъ: Измѣните правилника.

Е. Начевъ: Г-да народни прѣдставители! Едва ли тази мѣрка, която прѣдлага г. Воденчаровъ, ще може да направи, щото членовеѣ на комисииѣ да бждатъ точни, защото не е така и по правилника, както казва и г. Воденчаровъ. Въ правилника е казано, че ако два пѣти подъ редъ единъ членъ не се яви въ засѣданието, то се съобщава на прѣдседателството да се замѣни съ другъ. (Обаждатъ се: Не е тѣй.) За да бждемъ точни и за да може да се работи въ комисииѣ, азъ мисля, ще бѣде по-цѣлесъобразно да приемемъ прѣдложението на г. Воденчарова, което бѣше направилъ прѣди два дена тукъ, че непрѣмѣнно прѣзъ седмицата, ако не два пѣти, то поне единъ пѣтъ да нѣмаме засѣдание. Въ самия правилникъ е прѣдвидено, че когато се работи единъ денъ въ Народното Събрание, другия денъ да нѣмаме засѣдание, за да останемъ да работимъ въ комисииѣ. Ние започнахме да работимъ въ Събранието всѣки денъ. Позволѣте ми да ви кажа, че правителственитѣ депутати иматъ повече друга работа прѣдъ обѣдъ, повече обикалятъ по учрѣжденията (И. Вобековъ: Както ти правѣше.) Това е фактъ положителенъ. Въ комисииѣта отзариѣ бѣхме всички отъ опозицията, а правителственитѣ ги нѣмаше. Единъ пѣтъ така, нека да приемемъ, щото въ вторникъ и четвъртъкъ да нѣмаме засѣдание, когато да засѣдаватъ комисииѣ. Азъ мисля, че това е най-справедливо; ако не щете това, поне да приемемъ само единъ денъ въ недѣлята да не засѣдава Събранието, за да можемъ въ него денъ да работимъ въ комисииѣ.

М. Такевъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ съмъ напълно съгласенъ съ мнѣието на г. прѣдседателя на комисииѣта, г. Молловъ — собствено, то бѣше негово прѣдложение; не знамъ какъ го прѣдложи г. Воденчаровъ. Днесъ говорихме съ г. Моллова и намѣрихме, че единственото рационално сръдство, за да се заставятъ комисииѣ да засѣдаватъ, е да се лишаватъ отсъствующитѣ членове отъ дневно възнаграждение. Така щото, азъ напълно сподѣлямъ това прѣдложение и го поддържамъ, защото и азъ бѣхъ единъ отъ тѣзи, които го прѣдложиха. Но, г-да прѣдставители, мене ме е страхъ, че по този начинъ да измѣняваме членовеѣ на правилника, ще отидемъ много далечъ. Чл. 102 на настоящия правилникъ гласи: „Настоящиятъ правилникъ може да се измѣни, ако една четвъртъ отъ всичкитѣ народни прѣдставители направятъ за това писмено прѣдложение, което трѣбва да мине на три четения.“ Какво искаме ние сега съ днешното прѣдложение? Да измѣнимъ чл. 18 отъ правилника. Въ него е казано: „Коми-

снитъ си избиратъ прѣдседателъ и секретаръ съ тайно гласоподаване. Тѣ не могатъ да засѣдаватъ, ако нѣматъ повече отъ половината на състава си. Въ дневниците имъ се записватъ имената на отсъствающитѣ членове, които се съобщаватъ на прѣдседателството“ — и допълваме го сега съ една нова алинея, — „което прилага чл. 43 и по тѣхно отношение, както и по отношение на онѣзи прѣдставители, които отсъствуватъ отъ засѣданията.“ А чл. 43 казва: „Всѣки прѣдставителъ, който отсъствува безъ отпущкъ двѣ засѣдания наредъ, губи правото си на дневно възнаграждение.“ И така, изриченъ е текстътъ на правилника за отсъствающитѣ отъ публичнитѣ засѣдания на Камарата, но нѣма тази клауза за отсъствающитѣ отъ комиситѣ. Значи, трѣбва да измѣнимъ правилника, защото тамъ има само една клауза, че се съобщава на прѣдседателството, което може да прави изобличения на прѣдставителитѣ въ Камарата, като имъ съобщава имената, че сж нередовни, и да имъ направи морално давление да присѣдствуватъ. Ние видѣхме, че това не е достатъчно, защото се залѣпваха покани и въ бюфета, но пакъ не присѣдствуваха; нѣколко пѣти даже и тукъ се самоизобличаваха, но нищо не помага. И днесъ, тоже бѣхъ свидѣтель, когато въ комисията имаше само единъ прѣдседателъ, присѣдствуваше още г. Юрданъ Теодоровъ и г. Гешовъ, но другитѣ членове на комисията нѣмаше. Ето защо искамъ да измѣнимъ чл. 18, като му притуримъ алинеята на чл. 43, но това трѣбва да стане само по реда, указанъ въ настоящия правилникъ. Желанието ни да засѣдаваме и да работимъ не ни оторизира да измѣнимъ по такъвъ единъ произволитъ и неприетъ отъ Народното Събрание начинъ туй, което по-рано сме гласували: единъ пѣтъ това е правилникъ, ние трѣбва по него да се съобразяваме и трѣбва да го измѣняваме и допълваме споредъ неговитѣ постановления. Прочее, азъ моля г. Моллова още сега да напише едно прѣдложение съ слѣдующето съдържание: къмъ чл. 18 на правилника се прибавя слѣдующата алинея: „на отсъствающитѣ членове въ комиситѣ се прилага чл. 43 отъ сѣкия правилникъ“. Ще го подпишемъ $\frac{1}{4}$ отъ прѣдставителитѣ, ще го гласуваме завчасъ и утрѣ ще бѣде вече законъ. По този начинъ ще охранимъ евентуалното посѣгане на правилника било отъ страна на нѣкои прѣдставители, било отъ страна на това или друго нѣкое правителство, за да не отидемъ да си играемъ по този начинъ съ работи, които вчера сме ги гласували единогласно. Прочее, азъ ви моля, това прѣдложение, което се направи отъ г. Воденчарова, като го сподѣлямъ, но понеже противорѣчи на правилника, сега да се не гледа, да си го оттегли г. Воденчаровъ и тутакси г. Молловъ да направи писмено прѣдложение, ще го подпишемъ и утрѣ ще стане законъ.

Д-ръ Д. Молловъ: Азъ, г-да, приемамъ прѣдложението на г. Каравелова: колкото дойдатъ въ

комисията, да работятъ; да се не чака болшинството, както е казано въ правилника. Въместо да туриме глоба, много е по-хубаво да могатъ да рѣшаватъ колкото членове дойдатъ; трима да дойдатъ, тримата да рѣшаватъ; защото и това води подиръ си маса главоболия: трѣбва всѣки пѣтъ отсъствающитѣ членове да се съобщаватъ на прѣдседателството и ще има неприятности. По-добрѣ е, както казатъ, колкото дойдатъ, толкозъ и да засѣдаватъ. Тѣй щото азъ измѣнявамъ моето прѣдложение. Да се измѣни този параграфъ, пакъ 18 параграфъ: (Чете.) „Комиситѣ си избиратъ прѣдседателъ и секретаръ съ тайно гласоподаване. Тѣ не могатъ да засѣдаватъ, ако нѣматъ повече отъ половината на състава си“ и да се каже, че „тѣ могатъ да засѣдаватъ и съ по-малко отъ половината отъ състава си“, а не повече отъ половината.

И. Вобековъ: Пакъ трѣбва прѣдложение. И нѣма да доведе къмъ практически резултатъ.

Д-ръ Д. Молловъ: Азъ правя сега прѣдложение.

Н. Шивачевъ: Г-да прѣдставители! Менѣ ми се чини, че сжжденията, които почитаемииятъ Пещерски народенъ прѣдставителъ г. Такевъ направи, сж съвършено основателни. Никой отъ насъ не е противъ да стане едно измѣнение или въобще да се намѣри срѣдство, съ което да се принудятъ нѣкои отъ напѣтитѣ другари, а може би и ние сами да бждемъ редовни въ комиситѣ, въ които сме избрани; обаче до го направимъ тѣй, както го прѣдлага г. Воденчаровъ и както прѣдлага г. Молловъ, ще направимъ грѣшка. Нека бждемъ точни и законни, както го изисква нашиятъ правилникъ. Вънъ отъ тази заблѣжка, за която говори г. Такевъ, къмъ чл. 18 на правилника, менѣ ми се чини, че има и други нѣкои работи въ този правилникъ, които би могли да се измѣнятъ, а съ това, може би, ще се направи услуга за бждущата наша дѣятелностъ. Ето защо азъ се присѣдинявамъ къмъ мнѣнието на г. Такева и бихъ молилъ г. Моллова да се съгласи да направи писмено прѣдложение и ще го подпишемъ не $\frac{1}{4}$, а половината, така щото това, което желаемъ, ще се изпълни. Азъ мисля, че съ 3 дена или съ 4 дена нѣма какво да направимъ. Ето защо ще ви моля да се отложи този въпросъ, докогато г. Молловъ формулира писмено своето прѣдложение.

И. Воденчаровъ: Щомъ става дума за уреждане на нѣкои други празноти въ нашия правилникъ и, както виждамъ, Народното Събрание е разположено да допълни тия празноти въ правилника, азъ оттеглямъ своето прѣдложение, като моля г. Моллова да направи своето прѣдложение за това измѣнение, което азъ прѣдлагамъ и което правилно г. Такевъ поддържа, сжщо и измѣнението, което г. Каравеловъ поддържа. Въ правилника е тѣй, и тѣй би трѣбвало да стане. (К. Мирски: Съгласни!) Засега трѣбва бюрото да се съобразява точно съ правилника, като съобщава имената на отсъствающитѣ лица.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Минаваме на другия въпросъ, като оставаме да се направи едно прѣдложение за измѣнението на чл. 18 отъ правилника.

Ю. Теодоровъ: За ревизията на правилника — има и други недостатѣци! (Отъ крайната лѣвица: Не, не!) Трѣбва да се ревизира тоя правилникъ.

И. Воденчаровъ: Ще го направимъ.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Остава да се внесе прѣдложение съ вапето съгласие!

И. Воденчаровъ: Тѣй!

Прѣседателствующъ А. Франгя: Прѣди да се пристѣпи къмъ дневния редъ, прѣдседателството ще съобщи телеграмата, която е получена отъ Негово Царско Височество Нашия Князь до г. прѣдседателя, за да се съобщи на г. г. народнитѣ прѣдставители: (Чете.)

„Прѣдседателъ на Народното Събрание, Драганъ Цанковъ.

Приятно трогнатъ отъ поздравленията, които народното прѣдставителство и неговия достосенъ прѣдседател ми отправятъ по случай именния день на моята възлюблена майка, изпращамъ на всички г. г. народни прѣдставители моята сърдечна благодарностъ. Князьтъ.“

(Ржкоплескание отъ дѣсницата.)

Г. Пасаровъ: Има да направя едно питане къмъ г. Министра на Обществения Сгради и особено къмъ г. Министра на Вътрѣшнитѣ Работи. То се състои въ слѣдующето. Взе се инициативата отъ Министерството на Обществения Сгради да се намали тарифата по държавнитѣ желѣзници, и, вслѣствие на туй, варненскитѣ търговци имаха за задача да намалятъ, колкото е възможно, разноснитѣ за транспортирането на житата отъ вагонитѣ до параходитѣ. На това имъ усилие, да се намалятъ тия разноси, се противи окръжното управление въ Варна. Когато тѣ искаха да намалятъ разноснитѣ за прѣнасянето на стокитѣ отъ вагонитѣ до параходитѣ, естествено е, че работницитѣ тамъ, като бѣха тѣхнитѣ интереси накарани, не се съгласиха, и търговцитѣ искаха да си наематъ други работници, съ които по-евтино да могатъ да извършватъ тая работа; но окръжното управление и полицията не се съгласиха. (П. Драгулевъ: Това не е вѣрно!) То е вѣрно, защото имамъ данни. — Вслѣствие на туй имаше нѣколко дена скарване, конфликтъ между търговцитѣ и работницитѣ, а на послѣдъкъ има и стачка направена. Питамъ сега г. г. министритѣ, какви мѣрки ще взематъ, за да се тури край на стачката въ Варна, направена отъ работницитѣ, какви мѣрки ще взематъ за да останатъ търговцитѣ свободни да си служатъ за сто-варване и разтоварване на житата съ каквито ра-

ботници искатъ и какво ще направятъ за да ограничатъ намѣсата на полицията въ чисто търговскитѣ работи на Варненското пристанище.

Министъръ А. Людскановъ: Въпросътъ не ми е познатъ; ще направа справка и ще отговори на въпросъ.

Г. Пасаровъ: На г. Министра на Обществения Сгради е извѣстно това.

Министъръ Д. К. Поповъ: Тая нощъ въ 11 ч. получихъ отъ Варна една бърза депеша, отъ която узнахъ, че коларитѣ сж направили стачка и поставили съвършено произволна такса за прѣнасянето, като искали прѣмекдане на правилника за тарифитѣ. Колкото зависѣше отъ моето министерство, азъ направихъ вече нужнитѣ разпорѣждания още тая сутринъ. Слѣдъ като получа свѣдѣнията, ще отговоря на г. Пасарова, ако е нужно.

Г. Пасаровъ: Азъ си запазвамъ правото да запи-тамъ втори пътъ по сжния въпросъ, когато г. министърътъ Людскановъ събере свѣдѣния и ги съобщи. Върме е вече да се тури край на онова, което става въ Варна.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Пристѣпваме къмъ дневния редъ: разискване по проекта за данъка върху овцетѣ и козитѣ.

Думата има г. Арсениевъ.

С. Арсениевъ: (Отъ трибуната.) Г-да народни прѣдставители! Законопроектътъ за данъка върху овцетѣ и козитѣ, който ни занимава, е единъ много важенъ законопроектъ. Отъ 20 години досега дѣйствително отъ всички ония, които трѣбва да плащатъ този данъкъ върху овцетѣ и козитѣ, е вземано, безъ обаче да е съществувалъ законъ. Истина, имало е единъ правилникъ, на който сж придавали стойностъ и значение на законъ и възъ основание на който централното управление и агентитѣ на туй управление сж събирали данъка, върѣйки конституцията. Не е нужно да се казва тукъ, че туй не е законъ и че скотовѣдцитѣ не би трѣбвало да се подчиняватъ на тоя правилникъ; не е нужно, казвамъ, затуй, защото вие всички го знаете, че този данъкъ, освѣтъ че по формата си, по системата си е безобразенъ и отживѣлъ върмето си, но не е и данъкъ, защото не е миналъ прѣзъ Народното Събрание и защото не е узаконенъ съгласно конституцията. Доколко законопроектътъ е съдържателенъ, доколко неговитѣ мотиви сж основателни, не трѣбва да ви казвамъ; това не е друго нищо, освѣтъ мотиви на една присѣда, чрѣзъ която правителството идва да се самозобличи и да изблочи всички властующи досега партии, да изблочи всички режими въ България, че не е имало законъ възъ основание на който да се събира единъ данъкъ. Мнозина отъ ораторитѣ, които

прѣди мене говориха, настояваха, че щомъ единъ пътъ се прѣдвиди единъ данѣкъ — както напр. каза г. Мирски — въ бюджета и понеже, казва той, бюджетътъ е законъ, слѣдвало, че такъвъ данѣкъ може да съществува. Не мога да сподѣлямъ тоя възгледъ и азъ ще кажа своето мнѣние. Вѣрно е, че бюджетътъ е законъ, но, за да бѣде бюджетътъ такъвъ, той не може освѣнъ да се ослани и силае на законитѣ на страната. Ако бихме допуснали, че е възможно да съществува данѣкъ на основание на туй, че едно Народно Събрание е прѣдвидѣло сумата въ бюджета, тогава може да се каже смѣло, че нѣма нужда отъ закони; щомъ можемъ съ бюджетъ да опрѣдѣлимъ сумитѣ, слѣдва, че нѣма нужда отъ закони, и защо ни е тогазъ законъ за данѣка върху занятията, законъ за поземелния налогъ и такъ далше? Значи, само по себе се обяснява, че ако бюджетътъ и да е най-голѣмиятъ, най-важниятъ законъ, той не може да бѣде далечъ отъ законитѣ, и всичко онова, което ще легне въ него, не може да бѣде друго освѣнъ искания на законитѣ, които сж въ сила въ страната. Само въ България може да се събира данѣкъ, безъ да има специаленъ законъ за това; само въ България може да се търпи такъвъ скандалъ. И защо? Защото българскиятъ народъ има нещастieto всѣкога да се прѣдставлява не тѣй, както слѣдва да се прѣдставлява мнозинството, което впоследствие да пази и интереситѣ на мнозинството, а се прѣдставлява отъ едно Народно Събрание, което ще мисли, ще прави, ще струва тѣй, както диктуватъ най-напрѣдъ неговитѣ интереси и послѣ интереситѣ на меншеството. Ето какъ се обяснява събирането на този данѣкъ цѣли 20 години, безъ обаче да има за туй нѣкой да заговори. Азъ бихъ искалъ и бихъ помолилъ Народното Събрание да се съгласи съ мене да афишира мотивитѣ на г. Министра на Финанситѣ, за да знае, за да разбере народътъ какъ се управлява тая горка страна. Азъ бихъ искалъ да се излѣзе и да се разбере и навѣнъ, че въ България владѣе анархия. (Д. Манчовъ: Страшна работа!) Страшна работа ли казвате? Ти да мълчишъ, дъртляко! — Колкото се касае, г-да народни прѣдставители, до законопроекта, слѣдъ като чухте мотивитѣ, които сте чели и разбрали... (Д. Манчовъ като излиза изъ залата: Ти пъкъ си недоудѣланъ, ти си простакъ бе!) Единъ сиджимъ за тебе. (Смѣхъ.) — Колкото пъкъ се отнася, г-да народни прѣдставители, до самия законопроектъ, азъ имамъ да кажа слѣдното. Чухте, че той не може да бѣде законъ, защото той претендира да взима единъ данѣкъ, който нѣма смисълъ, който е отживѣлъ врѣмето си. Но той и по други още причини е несъстоятеленъ. Вѣрно е, че фискътъ има основание да взема на основание на този законопроектъ, ако впоследствие се узакони, 5—6.000.000 л., но още вѣрно е, че той не е състоятеленъ по своя скелетъ, по своитѣ искания, и главно въ новоизмѣненитѣ си искания. Споредъ стария законъ за беглика, прѣброяването е ставало до 20 мартъ; сега се иска

до 10 януарий. Фискътъ много умѣло дѣйствува въ случаи. Той иска тогава, когато овцетѣ сж по своитѣ оджаки, да може да ги изборои и всички скотовѣдци, които укриватъ овцетѣ, да не могатъ да избѣгнатъ провѣрката, защото гората не е добръ развита. Значи, тукъ самата централна властъ подозира най-напрѣдъ, че е некадърна финансовата администрация; послѣ подозира, че скотовѣдцитѣ ще укриватъ овцетѣ отъ беглика, и за да може да вземе повече, настоява до 10 януарий да стане тоя описъ. Фактъ е, какво нашитѣ скотовѣдци искатъ и укриватъ овцетѣ отъ беглика, и за това и дума не трѣбва да става. Но защо? Търсѣте причинитѣ. Азъ мисля, че всички знаете причинитѣ; мисля, че всички може да отговорите на този въпросъ. Ако обаче криятъ, много нѣкти могатъ и иматъ право и основание. Защо? Ще ми позволите да ви кажа. Това данѣкъ ли е върху овцетѣ? Не е вѣрно. За да бѣде единъ данѣкъ данѣкъ върху едно произведение, непрѣмѣнно трѣбва да се види колко коштува това произведение и колко слѣдва да се вземе отъ него данѣкъ. Данѣкътъ бегликъ не се взема поголовно отъ овцетѣ: взима се отъ ония овце, които се затечатъ у стопанитѣ. А кога се продаватъ тѣ? Ето въпросътъ, който трѣбва да обърне вниманието на всички и който трѣбва да ни занимае. У скотовѣдцитѣ до 20 мартъ стоятъ неразлѣчени продаденитѣ овце. Значи, дотогазъ скотовѣдцитѣ сж обложени съ бегликъ, а отъ тия овце има вече продадени по-рано на търговцитѣ — още прѣвъ ноемврий и декемврий. Това всички ще признаете. Значи, нещастниятъ скотовѣдецъ, слѣдъ като е продалъ, хранилъ продаденитѣ овце до 25 априлий най-рано, прѣдава ги на търговеца и послѣдниятъ се ползува отъ тѣхъ, безъ да плаща данѣкъ, защото, както казахъ, данѣкътъ имъ е платенъ отъ овчари. А че това е така, че дѣйствително скотовѣдецътъ върху своитѣ останали овце плаща за ония овце, които отдавна сж продадени, мисля, че не трѣбва да повтарямъ да ви увѣрявамъ, защото вие сте прѣдставители на този народъ, и надѣя се, че, най-малко, сте изучили какъ ставатъ тия продажби.

Сега, щомъ на овцетѣ на тия скотовѣдци ще легне всичкиятъ този данѣкъ и за продадения вече добитѣкъ, естествено имъ тежи и затуй тѣ, като усѣщатъ доколко е несправедливъ, прибѣгватъ до укриване. Администрацията, тази българска администрация, която се грижи не за откъриване нарушенията и прѣстѣпленията по законитѣ, отива по доноси, както видите и въ самитѣ мотиви, и прави струва да се увеличи цифрата на укрититѣ овце, за да вземе повече пари. Ако има нѣщо най-нелѣпо, нѣщо, ако щете, осѣдително, то е туй, че въ този законопроектъ, както и въ всички наши финансови закони, и въ закона за бирницитѣ, и въ закона за укрититѣ земи, и въ закона за страдитѣ, че онзи, който открие, че еди-кой е занимавалъ еди-каково си занятие и не е заявилъ за туй на респективнитѣ власти, ползува се съ половината на глобата; онзи, който открие, че еди-кой си е скрилъ

отъ овцетѣ, ползува се съ половината отъ глобата — иѣщо безнравствено. Единъ законъ за да има нравствена стойностъ, за да се почита и за да морализира и приучава обществото къмъ почитание, той трѣбва непрѣмѣнно да е пропитъ съ нравствена подкладка. Въ нашитѣ закони навредѣ лична това. Напротивъ, у насъ се приучаватъ хората да бждатъ доносници, да бждатъ шпиони, да бждатъ ортаци на държавата. И това е най-калпавото въ този законопроектъ.

Сега, има друго нѣщо въ законопроекта, което е повече канцеларско, а не работа на здравия разумъ. Асѣм нашитѣ закони не сѣ писани отъ хора, които изучаватъ нашия битъ, ами отъ началниците на разни отдѣления, които се учатъ да бръснатъ на чужди глави; а какви ще бждатъ послѣдствията, дали добръ ще се отразятъ върху поминѣка, за който е съставенъ законътъ, дали ще бждатъ въ интереса на хазната, то е другъ въпросъ — това не ги интересува; тѣ исчатъ свонѣ пѣтни и дневни. Въ чл. 11 се казва: „Данѣтъ върху овцетѣ и козитѣ се изплаща напълно на бирниците отъ 1 априлий до 20 юний отъ годината, за която е наложенъ.“ Чл. 12: „На умрѣлитѣ овце и кози отъ 10 януарий до 1 априлий, вслѣдствие моръ и обалгиване, данѣтъ се заличава слѣдъ констатиране смъртността отъ респективния лѣкаръ или фелдшеръ.“ Значи, щомъ на 1 априлий се начева изплащането на данѣка, когато начева морътъ въ овцетѣ, естествено слѣдва че скотовъдецътъ ще трѣбва да плати данѣка на умрѣлитѣ овце, а послѣ той да има да взема — отъ кого? — отъ най-лошия стопанинъ — държавата. И послѣ, трѣбвало туй да се констатира отъ фелдшера или ветеринарния лѣкаръ. Питамъ: има ли това здравъ смисълъ? Има ли нѣщо разумно? Трѣбва непрѣмѣнно човѣкъ да бже нѣкоя писарушка, нѣкоя чиновникъ, за да иска това да се узакони; защото способствува чрѣзъ това положение да вземе и фелдшерътъ, и лѣкарътъ ижтн пари. Е, кажете, за Бога, разумно ли е за една умрѣла овца да отидатъ да броятъ пѣтни и дневни на фелдшера и ветеринарния лѣкаръ, когато тия разпоски сѣ далечъ голѣми? Не е ли това смѣшно? Не е ли това косвено ограбване на хазната? Министритѣ не изучаватъ тия прости за тѣхъ работи, а тѣй както имъ се напипатъ отъ разни писарушки, които сѣ негодни и търтеи. Ето защо тѣмъ се виждатъ такива положения довольно симпатични. Прочее, азъ не мога да сподѣлямъ такава нѣщо.

Като намѣрвамъ, прочее, за нестойтеленъ този законопроектъ, азъ ще да помоля г. г. народнитѣ прѣдставители да ме изслушатъ още и възъ основание на кои мотиви азъ мисля, че този законопроектъ е неоснователенъ.

Законътъ за бирниците, г-да прѣдставители, колкото и да не е нѣщо съвършено, защото асѣм не може да бже такъвъ, сѣ пакъ, мога смѣло да кажа, е единъ законъ много добръ, споредъ моето разбиране: въ него се прозира държавническа мисль.

Ние виждаме въ него постановления, чрѣзъ които се иска да се запази всѣки положително; щомъ има да плаща данѣкъ, но нѣма за това срѣдства, да не могатъ да се продадатъ нѣкои нѣща, вънъ отъ всички изброени, и три кози и пр. и храната на тия. Това постановление мене ме радва, и азъ въ авторитѣ на този законъ виждамъ, дѣйствително, нѣщо умничко, макаръ иначе довольно оскѣдно. Туй постановление претендира на онѣзи поне, които не могли да броятъ всичкия слѣдующъ данѣкъ, да запази три кози съ още нѣкои други нѣща, за да могатъ да живѣятъ. Това счетовъ за нужно да ви напомни, за да видите между нашитѣ закони каква върволица противорѣчия смѣстествува и, ако щете, отъ волностъ, отъ беззакония и редъ невъзможни за една страна, дѣто Народното Събрание е господаръ на положението си, закони.

Сега ще се спра върху другъ единъ фискаленъ законъ, законътъ за данѣка върху занятията. Ето какво казва той въ пунктъ г., чл. 2: „Скотовѣдцитѣ за добитѣка, който въдятъ, съ изключение на свинеѣдцитѣ, които иматъ повече отъ 10 свине, се освобождаватъ отъ данѣкъ върху занятieto.“ Ще рече, че и тукъ авторитѣ поне довольно държавнически сѣ гледали на работата: освобождаватъ онѣзи, които иматъ 10 свине, отъ слѣдующия се данѣкъ. (Н. Гимиджийски: Само за свинетѣ.) Да, за свинетѣ говори. Вѣрно е, че данѣкъ върху свинетѣ, сѣрчимъ, е отмѣненъ, но ако и да е отмѣненъ, ние виждате че този законъ е прѣслѣдвалъ една умна цѣль — скотовѣдци, които иматъ 10 свине, да не плащатъ слѣдующия данѣкъ. Значи, държавническо, довольно умно е туй постановление.

По-нататъкъ, г-да прѣдставители, ще отида при единъ другъ законъ. Тия нѣща трѣбва да кажа, макаръ да ги знаете, по двѣ причини: първо, да видите какви сѣ разпорѣжданията на фискалнитѣ закони и, послѣ, да видите каква анархия владѣе въ цѣлото ни законодателство. Законъ за подобрене положението на овцетѣ. Този законъ прѣслѣдвалъ едно. Ако овцетѣ ще бждатъ подобри било като мѣрино, било като други по-добри отъ мѣстнитѣ, тия овце за 10 години врѣме не плащатъ слѣдующия се данѣкъ бегликъ. Законодателството и правителството, както виждате, сѣ имали едно прѣдъ видъ, да се подобратъ нашитѣ овце, за да иматъ по-добра вълна, по-качествено месо и пр. Ще рече, съ туй се е прѣслѣдвало умно нѣщо. Ако отидемъ дори по-нататъкъ, ще видите, че ако ние бѣхме, на основание този законъ, подобрили, овцетѣ, вмѣсто суровата прежда, която дохожда отъ Англия и която се внася въ разни фабрики, на основание закона за поддържане на индустрията — а като такава се освобождава отъ прѣвозъ и мито — нашата сурова вълна, която се изнася и която довольно не е качествена, би се работила тукъ. Ще рече, повтарямъ, и тогавашното законодателство и тогавашното правителство пакъ сѣ разсѣждавали довольно износно за държавата и скотовѣдството.

А какво иска настоящият законопроект? Иска, вмѣсто да подобри овцевъдството, да го задържи въ този застой, въ това положение, въ което се намѣрва. Отъ статистическите данни, които имаме отъ 1882 г. досега, рече го, цифрата на овцетѣ и козитѣ едва се е увеличавала и намалявала и е варирирала до 7 милиона. Сега, населението отъ една страна расте, консомацията отъ друга страна расте, слѣдва, че повече се въдятъ овце, отколкото е било по-рано, но това повече е пакъ сравнително малко. Ето защо г. Драгиевъ не е правъ като мисли, че не се е увеличила бройката на овцетѣ. Увеличила се е, но консомацията е по-голяма, защото расте наедно съ населението. Но туй расте не на бройките на овцетѣ е далечъ малко, само затуй, защото трѣбваше непрекъснато тая цифра да прѣвъзхожда доволно повече, отколкото сме я затекли прѣзъ 1882 г. Причинитѣ, дѣто не е порасла тази цифра, сж много, а особено този законъ. Първо, затуй, както казахъ оведѣ, защото скотовъдцетѣ плаща и върху продаденитѣ овце, тъй като вие знаете, че овцетѣ се продаватъ прѣзъ поемврий, а се връчватъ на купеца отъ 23 априлий до 1 май. Значи, всичкитѣ този данъкъ, като лѣга върху овцетѣ, спира и тѣхното производство. Това е една отъ причинитѣ. Друга отъ причинитѣ е тази, че на основание на постановлението, че укривателитѣ на овце и кози се даватъ подѣ съдъ като се осъдятъ въ двоенъ размѣръ, за да се удовлетвори хазната продаватъ се и овцетѣ, и овчаря, и жилището на послѣдния. Сега законопроектътъ мисли още по-далечъ да отиде, за да бѣде по-изправителенъ, както казва г. Мирски. Въ него законопроектътъ се казва: за всѣка укрита овца отъ бегликъ се осъжда съ 2 л. За укрита овца и коза, за да се изправи овчарятъ да не укрива, 2 л. е нищо! Азъ бихъ искалъ най-напрѣдъ законитѣ за да бѣдатъ уважавани, да претендиратъ една справедлива кауза, да искатъ данъкъ, а не да обиратъ.

Сега, г-да прѣдставители, искамъ да кажа още дѣи думи и да завърша. Понеже фискътъ иска да вземе отъ овцетѣ и козитѣ единъ данъкъ, както досега е вземалъ, и понеже страната нѣма други ресурси отъ тия, отъ друга страна понеже правителството е некадърно да направи съкращения, азъ, ако и да съмъ въобще противъ този данъкъ, като намѣрвамъ, че трѣбва да се вземе вмѣсто бегликъ една сума, намѣрвамъ, че този законопроектъ би могълъ да се приеме, обаче съ това измѣнение. Вмѣсто да се взема за всѣка овца по 50 ст. и за всѣка коза по 70 ст., да се взема за овца 30 ст., а за коза 40 ст. Послѣ, ще моля едновременно къмъ чл. 1 на този законопроектъ да се прибави, че всички онѣзи стопани-скотовъдци, които ще иматъ до 10 овци или кози, се освобождаватъ отъ данъкъ върху овцетѣ и козитѣ — сж щилтъ този принципъ слѣдва тукъ да се прокара, както е прокаранъ въ закона за сградитѣ, въ закона за бирициитѣ и пр. (Единъ прѣдставителъ: За броеето, кога да става?)

Колкото за броеето, г-да народни прѣдставители, най-хубаво ще бѣде броеето да става отъ 23 априлий до 10 май. Мотивитѣ за това сж слѣдущитѣ. Ако тогазъ ще се броятъ овцетѣ, тогазъ, увѣрени бѣдѣте, овчаритѣ-скотовъдци нѣма да идатъ да укрятъ овце. И знаете ли защо? Защото овцетѣ, намѣрени у него, ще сж несравнено малко и ще сж само негови овце. Отлжчването става прѣди Гергьовъ-денъ. (Гласове: А а а!) Слѣдователно, овцетѣ ще се намѣрятъ въ търговеца, който ги е купилъ, и тогава бегликътъ ще легне върху търговеца, а не върху скотовъдцеца. И така, понеже законътъ иска прѣброяването да стане до 10 януарий, вие виждате, че фискътъ иска да вземе отъ всичкитѣ овце прѣзъ това врѣме, когато не могатъ да ги укрятъ. И друго. Въ това постановление има една тенденция. Вмѣсто да се плати бегликътъ на овцетѣ и козитѣ отъ онзи, който е стопанинъ, да ги плаща скотовъдцетѣ, който на 10 януарий не е стопанинъ и нѣма такава цифра овце и кози, защото повечето отъ тѣхъ, както казахъ, е прѣпродавъ.

Я. Забуновъ: Г-да народни прѣдставители! Слѣдъ това, което мнозина говориха, много малко остава да се каже, освѣнъ ако човѣкъ иска да повтори това, което се каза. Ако взехъ думата, то я взехъ затуй, за да кажа нѣколко думи на г. Мирски, който вчера се силѣше да доказва, че сжществуването на беглика било нужно. Прѣди всичко, фактъ е, че никѣдѣ, освѣнъ въ Турция и България, данъкъ върху овцетѣ и козитѣ въ тия си видъ не сжществува — азъ поне не знамъ. Фактъ е туй, че данъкъ върху факторитѣ на производството никѣдѣ не сжществува, а данъкътъ бегликъ не е нищо друго, освѣнъ данъкъ върху фактори на производството. Азъ не виждамъ защо не се обложатъ и воловетѣ, и конетѣ, и кокошкитѣ — и тѣ сж фактори на производството; така сжпо и овцетѣ и козитѣ сж фактори на производството. Ние не можемъ да налагаме една машина съ данъкъ. Ние можемъ да налагаме данъкъ върху произведенията, но не и върху машинитѣ. Казва г. Мирски, че понеже за меритѣ не се плаща нищо, то, за да плащатъ и тѣ поземеленъ налогъ, трѣбвало да се обложи добитѣтъ, въ случая овцетѣ и козитѣ. Добрѣ, но г. Мирски ще знае, че всички изкуствени и естествени ливади плащатъ данъкъ, всички гори плащатъ данъкъ. Вънъ отъ това, за обработенитѣ ниви тоже се плаща данъкъ и той е много тежкъ поземеленъ налогъ. Така щото, особено данъкътъ върху овцетѣ, отъ тая точка зрѣние, е крайно несправедливъ. Въ Ромъния, казва г. Мирски, взимали особена такса за паша. Доколкото азъ знамъ, тази такса сжществува само въ ония мѣста, които сж необработени и съвършено заустѣли, особено каквито ги има въ Добруджа. Послѣ, той не е правъ, че тамъ плащатъ 2 л. на хектаръ данъкъ. Напротивъ, доколкото азъ знамъ, плащатъ 1-50 л. на хектаръ или 15 стотинки на декаръ и плюсъ това никакъвъ данъкъ не събиратъ на ов-

цетѣ и козитѣ, тогава когато у насъ, при единъ извънредно тежъкъ поземеленъ налогъ и при дапъка на изкуственитѣ и естественитѣ ливади и мери, ние позволяваме да се облагатъ овцетѣ още и съ бегликъ.

Независимо отъ това, за да се освободятъ овцетѣ и козитѣ отъ бегликъ, говори и друго обстоятелство. Фактъ е, че овцетѣ не се умножаватъ на брой и даже нѣкъдѣ се намаляватъ, както се оказва отъ цифритѣ. И справката, която направихъ, навежда пакъ на туй заключение. Г-нѣ Министерътъ на Финанситѣ пѣма да откаже туй обстоятелство. Вѣрно е, че за намаляването на овцетѣ дѣйствува и друго обстоятелство: разораването на меритѣ и т. н., но трѣбва да се вземе прѣдъ видъ и туй обстоятелство, че тѣхното облагане съ данъкъ е повлияло твърдѣ много на намаляването или поне за неувеличението на числото имъ. Но азъ оставямъ тоя въпросъ настрана и на друго обръщамъ внимание. Г-нѣ Министерътъ на Финанситѣ завчера ни събщи, че ще ни внесе законопроектъ за облагане ракиитѣ. Вчера и днесъ разглеждаме законопроекта за беглика на овцетѣ, обаче едно нѣщо ми обърна твърдѣ голѣмо внимание. Г-нѣ Министерътъ на Финанситѣ, по всичко се вижда, отъ внесения проектъ не ни прѣдстави никакви изучавания на стопанскитѣ въ страната ни въпроси. Тукъ има Министерство на Земледѣлието, има въ него и стари чиновници, които работятъ отъ 15—20 години доднесъ, и азъ ходихъ и ги питахъ: знаете ли за това нѣщо? — Нищо не знаемъ, ми казаха. — Знаете ли, че ще се внесе законъ за облагане ракиитѣ. — Казаха ми: нищо не знаемъ. Вижда се по всичко, че Финансовото Министерство никога не взема съгласието или да иска компетентното мнѣние, поне отъ стопанска гледна точка, на онова министерство. Въмѣсто двѣтѣ министерства, които би трѣбвало най-много да се сношаватъ, тукъ излиза, че се създаватъ закони въ Финансовото Министерство, само за да се прибиратъ данъци, безъ да се държи сметка дали известни производства пропадатъ или не. Азъ бихъ желалъ, когато се създаватъ такива закони, винаги да се разглеждатъ отъ тия двѣ министерства, да ги имаме поне колко-годѣ изучени. И затуй имаме днесъ тия аномалности: на овоцитѣ градини 8 л. данъкъ се плаща, а, вдругъ, имаме законъ за насърчение овощарството. Ако върятъ въ съгласие, могли бихме да чуемъ, че може да се направи нѣщо повече, отколкото сега е направено. Азъ, както и другарѣтъ ми г. Драгиевъ заяви, ще гласуваме противъ тоя законъ, защото се налага данъкъ противъ факторитѣ на производството, а факторитѣ на производството никъдѣ и никога не трѣбва да се облагатъ.

Т. Теодоровъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ съмъ прѣдизвиканъ да взема думата по тоя законопроектъ вслѣдствие несправедливата и неумѣстна заблѣжка, споредъ мене, на уважаемия Еленски на-

роденъ прѣдставитель, мойтъ братовчедъ г. Юрданъ Теодоровъ, който вчера, като се произнасяше по поводъ тоя законопроектъ за едно намаляние на даждието бегликъ върху овцетѣ и козитѣ съ по 10 ст., същеврѣменно прибави, че намаляването, което било станало по-рано на същото това даждие, правителството на народната партия го е било направило само съ цѣлъ да се популяризира това правителство и съ партизански сметки. Азъ искахъ да изтъкна на видъ противорѣчието, което се заключава въ думитѣ на почтениия ораторъ, г. Еленскиятъ народенъ прѣдставитель, който въ едно и също врѣме хемъ признава, че този данъкъ е тежъкъ и несправедливъ, и се бори, ратува, говори за неговото намаляние, хемъ въ същото врѣме не пропуца случая да се осъдни въ поредъчността на мотивитѣ на хората, които прѣди него съ направили това нѣщо, което той сега иска. Азъ мисли, че единъ народенъ прѣдставитель, който счита, че данъкътъ бегликъ е малъкъ и би трѣбвало да се увеличи, който би считалъ, че тоя данъкъ е справедливъ и умѣстенъ, ако каже, че единъ-кой, който го намалиха, направила го съ партизанска цѣлъ, да печелитъ слава и евтина популярностъ, — такъвъзи народенъ прѣдставитель ще бѣде послѣдователенъ, защото той съзнава, че това, което е направено, пѣма своето оправдание другадѣ, освѣнъ въ търсене евтина популярностъ; но когато единъ народенъ прѣдставитель е увѣденъ, че извѣстно даждие е тежко и несправедливо и говори въ тази смисълъ, той пѣма право да казва, че опѣли, които съ направили това, което той прѣпорѣчва, не съ дѣйствували по побуждения разумни и патриотични, и да отива да търси обяснения за това имъ дѣйствие другадѣ. Ето защо азъ още вчера не можахъ да се въздържа да не опровергая тази заблѣжка на г. Юрдана Теодоровъ и днеска искамъ до извѣстна степенъ да мотивирамъ нашето въ случая поведение.

Правителството на народната партия, както е извѣстно, още въ началото на своето управление пристъпи да реализира една програма, която то бѣше оповѣстило на българския народъ още прѣди да стане правителство, когато бѣше въ опозиция. Това правителство не търсѣше тогава евтина слава и евтина популярностъ, защото то не можеше да не съзнава, че да процаваши, да намалявашъ данъци е лесно, но да събираши такъви и да управлявашъ държава съ недостатъчни срдѣства то е мъчно. Ако направи то това, то първо го направи по единъ дългъ на поредъчностъ, по единъ правственъ дългъ, ако щете по единъ юридически дългъ, който бѣше контрактиралъ срдѣмо българското общество, срдѣмо българския народъ, срдѣмо българското избирателно тѣло, да направи извѣстно облекчение на данъчния товаръ на българското население, щомъ това му бѣде възможно. Идващото на властъ, прочее, на такива хора, които въ опозиция бѣха писали брошури, които бѣха се вече произнесли за извѣстни реформи, само по себе си съдържаше едно задължение за всѣки поредъченъ

човѣкъ да изпълни това, което той е мислил, че е добро, и даже е обѣщавалъ да го изпълни, макаръ че тогава даванитѣ обѣщания не бѣха така формални, така изрични, така тържествени и многократно повтаряни, както това се случи съ обѣщанията на другитѣ партии, които подирѣ дойдоха на власт. Хората отъ народната партия не бѣха писали въ никакви програми, че ще изпълнятъ това и това, когато дойдатъ на власт; тѣ не бѣха го обѣщавали по стѣгнитѣ и кръчмитѣ, по голѣмитѣ пѣтица и по селскитѣ колиби, а бѣха го писали само въ статии съ научна цѣль.

Я. Сакъзовъ: Тѣ бѣха принудени отъ общественото мнѣние, г-нъ Теодоровъ! Това имъ се наложи отъ обществото.

Т. Теодоровъ: Тамъ е именно изкуството на управляющитѣ хора, щото да се съобразяватъ съ общественото мнѣние, да чувствуватъ тази принуда, за която Вие говорите, г-нъ Сакъзовъ, а има хора, които не чувствуватъ тази принуда. Тази принуда на общественото мнѣние и сега съществува за извѣстни работи, но има хора, които не искатъ и да знаятъ за това. И достойнството на всѣко правителство, на всѣки общественъ дѣецъ ако щете, не се заключава въ това, да измисли пѣщо ново, а да може да се съобразява съ онова, което избирателитѣ, народътъ, суверенътъ въ тази страна желае и което той счита, че е полезно за него.

Като казвамъ това, искамъ да покажа на г. Юрдана Теодоровъ и на всички, които биха помислили за минута като него, че намалението на поземелния налогъ, което стана въ 1894 г. и се приложи въ 1895 г. — а за беглика въ 1895 г. и се приложи въ 1896 г., — това намаление не стана по каприза и по принудата на общественото мнѣние, както каза г. Сакъзовъ, защото общественото мнѣние и тогава можеше много лесно да се обходи и да се накаратъ хората да плащатъ бегликъ пакъ по 60 ст. вмѣсто 50; но стана заради туй, защото хората на управлението мислѣха, че трѣбва да държатъ смѣтка за думитѣ и обѣщанията, че трѣбва да се явятъ послѣдователни въ своитѣ дѣйствия съ своитѣ проповѣди и да дадатъ урокъ отъ нравственостъ, отъ почитание и себе си, и ония, къмъ които сж отправяли своитѣ думи и обѣщания. Туй е първата причина.

Втората причина, която е още по-ясна, г-да народни прѣдставители, тя е, че намалението както на поземелния налогъ, тъй сѣщо и намалението на беглика не се явиха като спорадични явления, като пѣщо станало въ Камарата по прѣдложението на бай Ивана или на бай Стояна, които, за да угодятъ на своитѣ избиратели, правятъ прѣдложение, и правителството, намѣрено натѣсно, щенеще го пригрѣща. Но тѣзи двѣ намаления на данѣчния товаръ сж въ свръзка съ цѣль редъ други законоположения, които направиха цѣль прѣломъ, оставиха една сила слѣда въ нашето еко-

номическо законодателство, въ нашата економическа и финансова политика. Тѣзи мѣроприятия не сж, искамъ да кажа, единични, та да можемъ да си ги обясняваме съ мотиви отъ задъ кулиситѣ или отъ желание за евтина слава, а се явяватъ въ свръзка съ желанието да се създадатъ нови даждия, да се увеличаватъ пѣкои, както е увеличението на патентовото даждие, съ което се обложиха нови класи въ състояние да понесатъ по-голѣма тежестъ. Тѣзи мѣроприятия сж въ свръзка съ увеличението на митата върху чуждитѣ произведения, които се увеличиха отъ 8%, както го завари народняшкото правителство, на 10½% въ 1895 г., послѣ и на 14%, а съ търговскитѣ договори дохождаха нѣкои отъ тѣхъ и до 25%. Тѣ сж въ свръзка съ създаването на акциза върху извѣстни произведения не отъ първа необходимостъ, а сравнително отъ второстепенна потребностъ, каквито сж кафето, захарта, черния хайверъ, картитѣ за игране и пр. Това сж прѣдметитѣ, които сж облагани, а не хлѣбътъ. (В. Димитровъ: И солта!) Така че, това е цѣла система, която е излагана и записвана прѣдъ Народното Събрание и която е проповѣдвана толкова отъ депутатскитѣ трибуни, колкото и отъ министерскитѣ мѣста. Слѣдователно, не може да се казва, че това се направи по капризъ, или случайно, или отъ желание да се търси евтина популярностъ. То е едно отъ звената на една обширна и обстоятелствено изучена и комбинирана економическа програма. Можемъ да я критикуваме, можемъ да я намѣрваме погрѣшна, можемъ да я намѣрваме прѣкалена и всичко можемъ да кажемъ за нея, но не можемъ да считаме, че то не бѣше резултатъ на едно пълно, ширококомбинирано и всестрано изучаване.

Така че, по тия двѣ съображения азъ считамъ, че явно несправедлива е забѣлжката, която, може би и неволно, уважаемиятъ Еленски народенъ прѣдставителъ направи въ този случай. Азъ считамъ, слѣдователно, че намалението, което се направи на беглика, бѣше и длѣжностъ на българското правителство тогава, бѣше и умѣстно. И както и другъ пѣтъ съмъ ималъ случай да декларирамъ тукъ, азъ мисля, че хората, които взематъ отговорността за тогавашното управление, нѣма защо да се разкайватъ и не се разкайватъ за направеното.

Днеска, г-да народни прѣдставители, въпросътъ за количеството на беглика изпква изново прѣдъ васъ. Но азъ и тукъ трѣбва да забѣлжа, че това намаление става не единъ пѣтъ, а два пѣти. Първия пѣтъ стана намаление съ по 10 ст. на овца и 20 ст. на коза, като се намали бегликътъ отъ 1 л. на 80 ст. на коза и отъ 60 ст. на 50 ст. на овца, а втория пѣтъ въ 1898 г. се намали отново само за козитѣ още съ 10 ст. Така че, това второ намаление, което тоже изхождаше отъ правителството, направено слѣдъ като едно първо намаление бѣше направено, показва, че не е имало разкайване, а, напротивъ, правителството на народната партия намѣрило своята по-напрѣшна постѣпка за съвършено справедлива и умѣстна. И за да освѣтля още повече

Народното Събрание, азъ ще припомня, че въ нея сесия, последната отъ IX-то Обикновено Народно Събрание, имаше и едно предложение, което изхождаше отъ народнитѣ прѣдставители, г. Клисурски и г. Вълко Нейчовъ, и двамата избрани отъ двѣ околии, въ които най-много се развъждатъ козитѣ и дѣто хората не могатъ да развъждатъ овце, а развъждатъ само кози: единиятъ бѣше отъ Панагорската околия, а другиятъ отъ Берковската околия. Прѣдложението на тия г. г. народни прѣдставители тогава бѣше подписано отъ повече отъ $\frac{1}{3}$ — отъ половината отъ народнитѣ прѣдставители — и искаше двѣ нѣща: още единъ пактъ прѣзъ 1898 г. намаление на беглика върху козитѣ отъ 70 на 60 ст., а върху овцетѣ отъ 50 на 40 ст., и на мене се падна неприятната обязаностъ тогава да кажа на тия г. г. народни прѣдставители и на Народното Събрание, че засега това нѣщо не може да стане, и да настоя твърдѣ много върху невъзможността да бѣде удовлетворено тѣхното искане, тъй както го тѣ формулиратъ, но и тогава, както и сега, азъ изказахъ мисълта, че правителствата български сж длъжни да вървятъ, или поне правителството, което тогава управляваше, ще върви по тоя пактъ. Намалението на поземелния данѣкъ, намалението на беглика сж двѣ мѣрки, които всѣко едно българско правителство, и отъ днесъ започнѣ, и отъ тогава, трѣбва да прѣслѣдва, трѣбва да мисли постоянно да осъществи, защото тѣзи два данѣци у насъ, за да не говоря за несправедливостъ, сж извънредно тежки, падатъ върху най-големата частъ на българския народъ, върху 85% отъ него, и това се отразява върху благосъстоянието на грамадната частъ отъ народа и, слѣдователно, най-могуществено влияятъ за неговото развитие или неразвитие. Прочее, когато едно правителство ще мисли да повдигне единъ народъ, да го тласка да върви напредъ или да го спира, то трѣбва да обърне най-много внимание върху онѣзи мѣроприятия, които се отразяватъ върху живота, върху развитието на 85%, отъ този народъ, а не на онѣзи мѣроприятия, които се отразяватъ върху 15%; трѣбва да обърне внимание на 85% работающата, производителната, въ тѣсната смисълъ на думата, класа отъ народа. И заради това, като се отхвърли тѣхното прѣдложение, когато послѣ дойде да се гласува бюджетътъ, при гласуването на параграфа за данѣка беглика, азъ прѣдложихъ това намаление, и го не за да дамъ удовлетворение на тия г. г. народни прѣдставители, на които прѣдложението прѣди нѣколко дни се отхвърли единодушно отъ Народното Събрание, а съ мотивировка, че зная какво за най-онеправданитѣ мѣстности въ България, дѣто земята произвежда малко, а горитѣ не даватъ нищо на населението, козата е, която утѣшава бѣдния и трудящия се български земеделецъ; тя е, съ която той облажва паницата си и дава възможностъ на дѣцата си да знаятъ отъ врѣме на врѣме какво нѣщо е сирене и млѣко. И тогава, въпреки твърдѣ разпространени

у насъ възгледъ, че козата е била едно зло, че тя е била, която е опустошавала горитѣ и, слѣдователно, трѣвало да се подложи на единъ остракизмъ, да се плаца за нея по единъ левъ, азъ казахъ, че това животно, неговото развъждане трѣбва да се насърчи; то не трѣбва да се прѣслѣдва, а трѣбва да се насърчи, и врѣдата, която отъ неговото отхранване ще послѣдва за горитѣ, тая врѣда не е отъ козата, а е отъ недостатъчния надзоръ, който се упражнява. Ние трѣбва да бждемъ послѣдователни, казахъ азъ на нѣколко пакти: или съвършено да запрѣтимъ въденето на козата въ България и тогава да туримъ по 4 л. данѣкъ на година на коза, за да я унищожимъ вътрѣ въ 2 години, или, щомъ я тѣримъ, трѣбва да я облагаме справедливо, а не хемъ да я считаме, че е зло, хемъ въ сжщото врѣме да я тѣримъ. И тогава азъ прѣдложихъ едно намаление отъ 10 ст. на коза. Казахме, че по-лесно може да се намали данѣкътъ за козитѣ, отколкото за овцетѣ, защото тѣ сж по-малко въ България, слѣдователно, и финансовитѣ жертви отъ това сж по-малко.

Сега, да оставимъ миналото и да дойдемъ на настоящето. Ние имаме единъ законопроектъ за беглика. Кои сж подбудителнитѣ причини, които каратъ министерството да внесе този законопроектъ въ Камарата? Споредъ мотивитѣ, които сж изложени въ законопроекта, на първо мѣсто се поставя нуждата да има единъ законъ, който да урегулира тази материя; защото правилно и върно се забѣлѣзва въ мотивировката на законопроекта: откажъ България сжествува, този е единствениятъ данѣкъ, който не е урегулиранъ отъ насъ съ единъ законъ, а е урегулиранъ съ извѣстенъ правилникъ и съ цѣлъ редъ окръжни. Този е единъ мотивъ, споредъ мене, основателенъ, умѣстенъ. И ако въ законопроекта не се съгледва нищо друго, освѣтъ желанието да се кодифицира, да се облѣче въ законна форма онуй, което въ дѣйствителностъ сжествува и сега у насъ, азъ щѣхъ да мисля, че внасянето на този законопроектъ е едно полезно дѣло. И за да ви кажа, че тъй бихъ мислилъ, азъ ще се позова на моя примѣръ въ минало врѣме, че самичкъ азъ съмъ изработилъ въ 1898 г. такъвъ законопроектъ, който бѣше отпечатанъ въ Министерството на Финанситѣ, съ тази цѣлъ. Азъ го не внесохъ, обаче, въ Народното Събрание въ 1898 г. по недостатъчностъ на врѣме, а сжщеврѣменно и по друга една причина. И тази причина, когато се чуе, тогава ще се разбере доколко малко сж прави г. Арсениевъ и г. Кирковъ, като хвърлятъ единъ тъй общъ укоръ върху дѣятелността на всичкитѣ български правителства, отъ създаването на Княжеството досега, че тѣ били даже недобросъвестни, не небрѣжни, но недобросъвестни, като не сж внесли този законопроектъ. Възраженията, които ми се прѣдставиха въ него врѣме противъ внасянето на този законопроектъ бѣха слѣдующитѣ: бегликтъ е единъ данѣкъ много тежъкъ, който ние признавахме, че ще трѣбва да бжде намаленъ. Ако вне-

сѣхме въ Събранието този законопроектъ, първото нѣщо, което ще трѣбваше да направимъ, бѣ да установимъ размѣра. Ще кажете: кой размѣръ да установимъ? Естествено, че тогавашниятъ — 50 ст. за овца и 70 ст. за коза. Мнозина народни прѣдставители ни направиха слѣдните възражения. Този размѣръ е, който не ни удовлетворява, нито насъ, народните прѣдставители, нито васъ, правителството; защото и ние, и вие сме си задали за задача да можемъ постепенно да го намаляваме. Зарадъ туй или ще трѣбва да се подчините на една необходимостъ, понеже искате да фиксирате вече този облогъ за дълго врѣме, да го измѣнимъ и намалимъ по-долу, или, въ противенъ случай, оставете да вземете отъ насъ оторизация въ сегашния размѣръ само за една година. Тия бѣха прѣобладаващите възгледи въ правителственото болшинство, тия бѣха и възгледите на правителството, което по тази причина още единъ пътъ отложи да внесе този законопроектъ въ Народното Събрание.

Сега, г-да народни прѣдставители, ако единъ данѣкъ, като този, се събира, се вотира всѣка година, безъ да има единъ законъ, истина ли това е едно прѣстѣпление, едно такова нарушение на началата на конституцията, което оправдава укоритѣ и забѣлѣжките на г. Киркова и на г. Арсениева? Не, не е вѣрна теорията, че не могло да се събира данѣкъ, безъ да има за това специаленъ законъ; то не е вѣрно. Всичко, което се касае до данѣците, се опредѣля най-мѣрдавно и, ако щете, единствено мѣрдавно въ закона за бюджета. Това е единичката разлика между закона за бюджета и всичките други закони въ страната, че докато другите закони сѣ организационни и само косвено могатъ да се отнасятъ върху нуждата на фиска и да се занимаватъ съ данѣците, законътъ за бюджета изключително или прѣимуществено е законъ за данѣците, които въ тази година ще трѣбва да се събиратъ. Вие можете да напишете въ всевъзможните закони какъвъ е окладътъ на патентитѣ, каква е патната повинностъ, какъвъ е военниятъ данѣкъ, какъвъ е бегликтъ; но ако не даде Народното Събрание единъ бюджетъ, въ който да гласува изрично всѣко едно отъ тѣзи данѣчни пера, вие нѣмате право, по конституционните теории на всичките народи—той е най-сѣществениятъ принципъ на конституционното право,—вие, правителството, нѣмате право да съберете нито една пара отъ хората. Въ закона за беглика може да се пише, че за овца се плаща 50 ст., а за коза се плаща 70 ст.; но ако нѣмате единъ редовенъ бюджетъ, приетъ отъ Народното Събрание или продължение отъ миналия, пакъ възъ основание на извѣстно прѣдписане на конституцията, съ други думи, ако нѣмате единъ бюджетъ, на който да се опре, ако нѣмате единъ законъ за бюджета, било отъ тая година или надлежно продълженъ отъ миналата година, който да ви даде право да събирате този или онзи данѣкъ, вие не можете да го съберете и лицето ако...

Г. Кирковъ: Г-нъ Теодоровъ! Прѣдставѣте си Вие сега такъвъ случай: въ бюджета, да кажемъ, турите 2 милиона лева данѣкъ върху прозорците—можете ли да го съберете този данѣкъ?

Т. Теодоровъ: Ще го съберемъ.

Г. Кирковъ: Вие ще го съберете съ сила; но азъ ви казвамъ, сѣдилищата въ България ще допуснатъ ли такъвъ данѣкъ?

Т. Теодоровъ: Ще допуснатъ.

Г. Кирковъ: Не е вѣрно!

Т. Теодоровъ: Азъ ще ви дамъ единъ примѣръ. Това е именно, въ което азъ се различавамъ отъ вашитѣ възгледи и което азъ искамъ да установи. Казвамъ, че ако има въ нашитѣ закони вписани извѣстни даждия, че такива сѣ тѣ, но нѣма единъ бюджетъ, гласуванъ отъ Народното Събрание, който да ги съдържа, правителството не може да принуди българскитѣ граждани да плащатъ тия данѣци. И тамъ е силата на Народното Събрание—(Г. Кирковъ: Естествено!) въ това отношение сме съгласни—тамъ е суверенно Народното Събрание, че на всѣко правителство, което, въпреки недо-вѣрието на Народното Събрание, продължава да стои на тази маса и което не може да се изпъкне съ юмручни разправии или по другъ нѣкой начинъ, Народното Събрание може да каже: нѣма да ти дамъ бюджетъ! То е единичкото му, може да се каже, най-сѣществено, най-важно право. Не даде ли бюджетъ на правителството, послѣдното не може да направи нищо, защото държавата безъ пари не може да се управлява. (Г. Кирковъ: Не е тамъ въпросътъ!) И затуй азъ казвамъ, че бюджетътъ е законъ, който опредѣля обязаноститѣ, тежобитѣ парични на българскитѣ граждани спрямо държавата. И за да допълня още мисълта си, азъ ще ви прѣдстави другъ примѣръ. Може да бѣде въ закона за беглика прѣдвидено 50 ст. и 60 ст.; но при гласуването на бюджета направите ли го 40 ст., кажете ли, не както е казано въ закона: за овца по 50 ст. и за коза по 70 ст., а въ бюджета за идущата година кажете за овца по 30 ст. и за коза по 50 ст., това послѣдното ще бѣде мѣрдавното, а не онова, което е писано въ закона. Защото гласуването въ бюджета е, най-напрѣдъ, по-подирно отъ гласуването, което се съдържа въ единъ прѣдшествующъ законъ, и, по общото юридическо начало, гласуването на послѣдующия законъ отмишлява първия законъ и, второ, защото бюджетътъ е специаленъ законъ за даждията, а всички други закони сѣ повече или по-малко организационни. Слѣдователно, при прѣдписанието на специалния законъ, прѣдписанието на общия законъ отстъпва.

Сега да вземемъ обратното. Да приемемъ, че едно даждие е било вписано въ бюджета, а нѣтъ го нѣма въ никакъвъ законъ; сѣдилищата, пита

г. Кирковъ, ще изпълняватъ ли? Ето какво ще направятъ. Администрацията има право по екзекутивенъ начинъ, безъ да пита сѣдилищата, да го събере, има право да вземе паритѣ, безъ да има нужда отъ съдѣйствието на сѣдилищата. Може да има нужда отъ съдѣйствието на администрацията и даже на войската, въ известни случаи, но нѣма да има нужда отъ сѣдилищата—тѣ нѣма за какво да се произнасятъ, защото въпроситѣ за облагането и събирането на даждията не сѣ спорни. Но, ако администрацията, като не може да събере даждието, поиска да глоби лицето, или да направи нѣщо друго, тогазъ ще отиде работата въ сѣдилището и сѣдилището ще каже: какъдѣ ви е вамъ законътъ? И такива нѣща има да сѣ ставали по събиране на глобитѣ по беглика (Г. Кирковъ: Тѣй. А какво показва това?) Но ако вие дойдете, напр. по укриване на овце отъ беглика, да събирате глоби, понеже глобитѣ отиватъ прѣдъ сѣдилищата и сѣдилищата се сезиратъ съ този въпросъ: трѣбва ли да се взематъ глоби или не, тогава тѣ казватъ, че въ закона за бюджета има прѣдвидено само какви сѣ такситѣ, какъвъ е размѣрътъ на беглика, но нѣма организационенъ законъ, който да казва, че, въ случай че гражданитѣ укриватъ добитъка си, тѣ, вънъ отъ даждието, плащатъ и глоба. Дѣ го този законъ?—Правилникъ има. Правилникътъ, ще кажатъ, не е законъ и ще защитятъ българскитѣ граждани. Слѣдователно, администрацията за събирането на това даждие, тя има нужда отъ законодателствуване, а не самиятъ принципъ на облагането. И така, не трѣбва да се мисли и да се казва въ Народното Сѣбрание, че данъкътъ бегликъ, събиранъ въ продължение на 20 години, отъ 1881 г. насамъ, безъ законъ, е билъ незаконно събиранъ. Не! Той е билъ събиранъ на съвършено законно основание, защото всѣка година Народното Сѣбрание го е гласувало въ такъвъ размѣръ, въ какъвто е билъ и събиранъ. Може да говорите само за глобитѣ, и ако сѣ били налагани и събирани такива, тѣ може би сѣ събирани на незаконно основание. Има подобни прецеденти не само у насъ, а и въ странство, дѣто цѣли реформи се прокарватъ чрѣзъ закона за бюджета. Нѣма нужда сега да ви ги цитирамъ, но само казвамъ това, и който иска, може да го провѣри. (И. Гешовъ: Позволявате ли, г-нъ Теодоровъ, да кажа само една дума. Голѣмата реформа на Буржоа Дюмонъ за подоходниятъ налогъ въ Франция сѣ бюджета искаха да я прокарать.)

Сега, тукъ трѣбва да направя и една друга бѣлжка. Г-нъ Кирковъ се увлѣче до такава степенъ въ това, като мислѣше, че е едно голѣмо прѣстѣпление, голѣмо нарушение на конституцията и законитѣ, че отиде да обвинява . . .

Г. Кирковъ: Характеристично е, казахъ, за държавата и за народното прѣдставителство, че мѣлчешката се приема единъ данъкъ, който засѣга едно болшинство. И казахъ, че ако засѣгаше едно малцинство, като васъ напр., нѣмаше да го търпите.

Т. Теодоровъ: Азъ именно тоя Вашъ аргументъ ще искамъ да разгледамъ и да ви докажа, че грѣшите. — Въпрѣки протестацията на г. Каравелова, г. Кирковъ каза, че това е направено умишлено, а не по опущение, и ако бѣше законъ, който да закачаше малцинството, богатитѣ, както казва той, то сигурно тоя законъ нѣмаше да съществува; но понеже се касае за болшинството, за мнозинството отъ българския народъ, заради туй това мнозинство винаги е било търпано, защото не е било то господаръ въ Народното Сѣбрание, а е било господаръ малцинството. Азъ ще кажа на г. Киркова, че ако неговата теория бѣше правилна, напр. прѣзъ тия години, когато се намали поземелниятъ налогъ и бегликътъ, за които азъ говорихъ, понеже споредъ г. Киркова малцинството се прѣдставлявало въ Народното Сѣбрание — г. Кирковъ отрицава на Сѣбранията досега, въ които социалиститѣ не сѣ били избирани, че сѣ прѣдставлявали българския народъ, — ако теорията на г. Киркова, казвамъ, бѣше вѣрна, тогава тая мѣрка за намаление даждията не може да изхожда отъ правителството; туй правителство трѣбваше да брани интереситѣ на малцинството, както той казва, и не трѣбваше да си позволява да прави увеличение на данъка върху занятитѣ, данъкътъ върху малцинството, нито пъкъ трѣбваше да създава законъ за акцизитѣ, който тоже лѣга повече върху богатитѣ кесии, (Г. Кирковъ: Кого облагате най-много съ закона за занятитѣ? Васъ ли? Вие плащате само 200 л.) като се облагатъ прѣдметитѣ, които идатъ отъвънъ въ България и които се консомиратъ главниятъ образомъ отъ по-сѣстойтелната класа. Защото всинца ще признаете, че артикулитѣ, които идатъ отъвънъ въ България, въ повечето случаи се консомиратъ отъ по-сѣстойтелната класа на народа, а не отъ бѣдната. Солътъ е единичниятъ артикулъ, който прави изключение, който се консомира отъ по-голѣмата частъ отъ народа — солътъ който ни иде отъ Влашко. Ние не сме като Германия да внасяме жита, или като Англия да внасяме въ страната си елементи отъ най-първа необходимостъ за голѣмата частъ отъ населението и да викаме заедно съ социалиститѣ тамъ, че повдигането на митото върху чуждитѣ произведения, специално върху житото, рѣжката и пр., се отразява гибелно върху положението на народа. Ние сме държава земеделска, която има всичко онова, което е отъ първоначална необходимостъ за съществуването на човѣка, но се нуждаемъ да внасяме отъвънъ повече или по-малко артикулитѣ на единъ по-напрѣднатъ, по-конфортенъ животъ. Така че, отъ това обстоятелство г. Кирковъ може да види, че неговата теория е погрѣшна. Послѣ, лесно е да се каже, че въ Българското Народно Сѣбрание защото меншинството се било винаги прѣдставлявало, затуй това меншинство е било винаги защищавано, а болшинството всѣкога изоставяно. Това нѣщо трѣбва, като се казва, и да се подкрѣпи съ нѣщо. Азъ считамъ, че България има туй голѣмо прѣимущество прѣдъ

много други народи, че хората въ нея вдигат гюрултия извънредно голѣма, и благодарение на своитѣ конституционни свободи, при всичкитѣ прѣчки, които срѣща народа и отъ дѣсно и отъ лѣво, той сѣ пакъ сполучва да си налага волята. Може би бавно, може би съ мъка, но България върви напредъ, ако не прѣмолинейно, по нѣкога съ зигзаги, и никѣдъ, може би, тѣй добръ не се вслушватъ въ гласа на народа, както въ България. И трѣбва да констатирамъ, че и въ това Събрание, и въ миналитѣ болшинството на народнитѣ прѣдставители, изхождайки отъ най-послѣднитѣ редове — ако въ България трѣбва да се раздѣли обществото на послѣдни и първи, — болшинствата въ народа сѣ имали прѣобладающе значение въ Народното Събрание и повече или по-малко справедливитѣ си искания сѣ умѣли и сѣ могли да ги налагатъ. Така щото, теорията на г. Киркова, че беглицѣтъ затуй билъ тѣрпѣтъ, защото богатшиитѣ не закачалъ, е много погрѣшна и не може да бѣде аргументирана. Азъ асѣмъ не знаа кои сѣ законитѣ за сиромаситѣ и кои сѣ за богатитѣ, (Г. Кирковъ: Вашиятъ законъ за запягитѣ!) защото и другъ пѣтъ сѣмъ казвалъ, че горѣ-долу всица въ България сме голодранци. Може би да има хора, които сѣ събрали двѣ на едно мѣсто за да осигурятъ утрѣшния си денъ, но да се говори за богати и сиромаси, въ сравнение съ другитѣ народи, е много рисковано. Трѣбва да признаемъ, че демократически, сравнително, организиранъ единъ народъ като българския малко има въ съврѣменнитѣ общества. Нито богатитѣ сѣ толкова богати за да нѣмъ завиждаме, нито бѣднитѣ нѣ сѣ такива, каквито ги има въ по-напредѣналитѣ държави, гордия се съ своята история и съ своята цивилизация. (Г. Кирковъ: Значи нѣмъ стоимъ по-високо отъ Европа, по логиката на г. Теодоровъ.) Не казвамъ, че България е мѣсто на социалистически рай, че не остава какво да се желае, че равенството на хората у насъ е достигнало до съвършенство, но асѣмъ това абсолютно равенство, което се гони въ теория, което нашитѣ другари отъ крайната лѣвица мислятъ да насажда въ България, нѣма да го видимъ нито ние, нито тѣ, нито нашитѣ дѣца.

Д. Влаговъ: Има ли нѣкаква разлика въ имуществено отношение днесъ и прѣди 25 години?

Т. Теодоровъ: Безспорно, че има.

Д. Влаговъ: Тогава, какво ми говорите?

Т. Теодоровъ: Вие ще ми кажете, че въ България се заражда капитализмътъ. Вие ще кажете, че слѣдъ години ще има у насъ стотици и хиляди милионери. Азъ ще го признаа и, когато то стане, ще служи за честъ и гордостъ на България, а не за злощастие. Азъ, обаче, се съмнѣвамъ, че въ България ще може да се нареди, даже подиръ 100 години, опзи пролетариатъ, който сѣществва днесъ другадѣ. (Г. Кирковъ: Ако дойдете още

единъ пѣтъ на властъ, май че ще върви по-бърже работата!) Въ всѣки случай, прѣждеврѣменно е да викаме противъ капитализма, който щѣлъ да се прояви подиръ 100 години, и да плачемъ отъ днесъ за онзи пролетариатъ, който може да се прояви подиръ 100 години.

Слѣдъ тѣзи бѣлѣжки, азъ ще мина, г-да народни прѣдставители, къмъ самия законопроектъ, защото азъ нѣмахъ намѣрение да говоря по него, но стана дума. Забѣлѣжитѣ, които се направиха къмъ законопроекта, нѣкои бѣха справедливи, нѣкои бѣха неумѣстни. Азъ считамъ за неумѣстни всички опѣзи искания по поводъ на този законопроектъ, които клонятъ къмъ унищожението на беглика сега-засага, като данѣтъ въ държавата, или пѣтъ искатъ едно силно негово намаление, както, напр., г. Арсениевъ прѣдлага да се намали на 40 и 30 ст. Да говоримъ по този начинъ, по който г. Арсениевъ говори, както и г. Драгиевъ вчера, значи да искаме нѣща, които сега не може да се осмѣществятъ. Не могатъ да се осмѣществятъ по тази причина, че въ бюджета на държавата беглицѣтъ фигурира съ една сума отъ 5.000.000 л. кръгла цифра, и за да може ние съ едно гласуване да махнете единъ данѣтъ отъ 5.000.000 л., трѣбва да махнете и нулѣтитѣ, които фигуриратъ въ разходния бюджетъ за такава сума. (Д. Драгиевъ: И разпоски по-малко да има.) Да, но азъ и другъ пѣтъ сѣмъ казвалъ: направѣте по-напредъ економии — не само да ги рекомандувате, но ги прокарайте — и тогава направѣте и това, прѣмахнете беглика. Тамъ е мѣстниятъ въпросъ. И азъ сѣмъ за економии въ бюджета, и г. Драгиевъ, и г. министръ Сарафовъ, и всица сме за економии, но когато дойдемъ да ги прилагаме, не можемъ да се съгласимъ какъ да ги направимъ. Тамъ, дѣто ние искаме, той не ще, тамъ, дѣто той иска, ние не щемъ. Ако поискаме по Министерството на Народното Просвѣщение нѣкои работи да се прѣхвърлятъ въ тежостъ на общинитѣ, да се прѣхвърлятъ напр. училищата, а а а! викатъ, отъ тази страна, не може, не бива, просвѣщението не трѣбва да се бута. Ако оттамъ рекатъ да се намали военниятъ бюджетъ, тукъ викатъ, че не можело. Не можемъ да се съгласимъ върху економитѣ. Накарайте правителството да направи прѣдварително економии въ бюджета си съ 4—5.000.000 л. и тогазъ елате да кажете: срѣщу това, махнѣте беглика. (Д. Драгиевъ: Като му махнемъ беглика, ще ги направи.) Да, но ние не сте въ състояние при това болшинство, което правителството има, и съ тѣзи възгледи, които то има, не сте въ състояние да направите това, защото не сте въ състояние да махнете извѣстни разходи, които не сѣ съзрѣли даже въ Вашата глава още. Ето защо азъ считамъ, че тия искания трѣбва да се оставятъ на страна.

Но има цѣлъ редъ забѣлѣжки по закона, които трѣбва да се взематъ сериозно въ внимание, нѣщо повече, които съставляватъ единъ справедливъ укоръ на правителството, което е внесло този зако-

нопроектъ. Да не искаме отъ това правителство да намалява даждията, го разбирамъ. Азъ съмъ първиятъ, който не искамъ намаления да ставатъ, защото знамъ, че тѣ не сж способни да ги направятъ. И когато сж ги общавали въ опозиция, и сега когато сж на червената маса, тѣ не сж мислили сериозно да правятъ економии или намаление въ даждията, но едно нѣщо имаме право да искаме повелително отъ правителството, то е — да не увеличава даждията въ тая страна. И когато азъ ви говоря това, азъ не го говоря като опозиционеръ: говорилъ съмъ го винаги, говоря го сега и по-нататкъ ще го говоря. За доказателство ще ви приведа примѣръ отъ историята. Народната партия направи извѣстни промѣни въ данъчната система въ цѣлата страна. Криви или прави, критикувайте ги колкото щете, но тя ги направи въ 1895 и 1896 г. и слѣдъ това каза: „до тукъ, не повече“. И тукъ има народни прѣдставители, които сж били тогава правителствено болшинство, тѣ могатъ да ви бждатъ свидѣтели, ако не искате да вѣрвате мене, че правителството бѣше казало, какво по никой начинъ не можемъ да увеличаваме прѣжитѣ даждия, защото ние, единъ пакъ сме признали, че е необходимо да се стовари юкътъ отъ плещитѣ на населението, и единъ пакъ сме го направили, не можемъ слѣдъ това да дойдемъ да кажемъ: не, ние сме събркали, подложете се да ви натоваримъ пакъ. Това е невъзможно, защото подобно едно българско правителство би се самооплюло и, нѣщо повече, то би подкопало вѣрата на българския народъ върху способността на тия, които го управляватъ. Но не само отъ това, не само отъ побуждения на самлюбие и лично достойнство не трѣбваше това да стане, но то не трѣбваше да стане по съображения висини, по-високи, изходящи отъ нуждитѣ на самия народъ. Единъ народъ не може всѣка година да мѣнява данъцитѣ, не може да мѣнява ту туй, ту онуй, защото тѣзи мѣнишки увеличения, които правите понякога съ една забѣлжка въ пѣкой законъ, тѣ сж грамаденъ лостъ, който обръща нагорѣ съ краката цѣлия економически строй на страната. То унищожава извѣстни интереси, то поражда други, то възбужда борба за съществуване между хората и то прави смутове, а въ много случаи и бунтове. И ние считаме, че когато ще се промѣняватъ даждията въ една страна, да се намалява винаги е безопасно. Отъ намаляването не може да произлѣзе смутъ; но щомъ вие увеличите, щомъ поискате на една класа да увеличите 10 стотинки, тази класа ще се помъчи въ економическия и общественъ строй да ги прѣхвърли на друга класа, за да може да ги вземе оттамъ, и отъ това произлиза една борба, единъ смутъ въ економическия животъ на страната. Нѣматъ право Българскитѣ Народни Събрания, щѣло-нещѣло, трѣбвало-не трѣбвало, защото така текнало на нѣкой началникъ на отдѣление да реформира по този или онзи начинъ данъчната система, или както се изрази г. Арсениевъ, малко вулгарно: текнало на нѣкой писарушка

да направи законъ, направилъ го и министърътъ го прѣдставя. Той трѣбва да помисли, отъ своя страна, какъвъ ефектъ ще има въ народа тоя законъ. Е добръ, азъ казвамъ, че народната партия си бѣше поставила за задача, когато дойде на властъ какво е по-лесно и необходимо да направи и, като го направи единъ пакъ, да даде спокойствие на онзи народъ и да му каже, че оттукъ за година, двѣ, три или 5, тѣй ще бжде; да не се страхува, да не мисли този народъ всѣки пакъ, когато се събератъ прѣдставителитѣ, аджеба какъвъ ли юляфъ ще му скроятъ пакъ, съ какви ли данъци ще го обложатъ, ами да мисли, че се събиратъ народнитѣ прѣдставители за да направятъ нѣщо полезно, нѣщо по-облекчително за него. Та по това съображение, азъ считамъ, че даждията не трѣбва често да се промѣняватъ. И отъ това правителство имаме право това да изискваме, защото то е критикувало прѣдшественицитѣ си, че тѣ не сж облекчили достатъчно данъцитѣ на народа. Искамъ не да облекчатъ — казахъ, че това нѣма да искамъ, защото тѣ не сж въ състояние да го дадатъ, — но искамъ отъ тѣхъ поне да не увеличаватъ съществуващитѣ данъци. А нѣкъ този законъ, който прѣдлага г. Министърътъ на Финанситѣ, нѣма за цѣлъ да узакони съществуващото положение, не е една редакционна помислъ или конституционни скрупули, които сж диктували създаването на този законъ — да има законъ и за беглика, да не сме безъ законъ, — а е да се обложатъ притежателитѣ на овце и кози, българина, българския скотовъдецъ, най-низшата класа — пакъ моля извинение за това изражение. (Смѣхъ въ крайната лѣвица.)

В. Димитровъ: Недѣйте се извинява; нѣма да се отгървете отъ него; ще паднете въ противорѣчие съ вашата доктрина.

Т. Теодоровъ: Низше е въ смисълъ, че ходятъ съ цървули, когато ние ходимъ съ лакирани чепици, и търпятъ всички несгоди, които ние не знаемъ.

В. Димитровъ: Извинения да нѣма! Туй е класова борба.

Т. Теодоровъ: И тѣй, г-да прѣдставители, азъ възставамъ противъ тенденцията на този законопроектъ: да измѣни врѣмето за описване беглика. Туй е най-същественото въ този законопроектъ; то е, което е накарало министра да го внесе въ Народното Събрание и на което азъ по никой начинъ ни сега, ни въ минало, ни въ бждѣще врѣме не бихъ се съгласилъ и нѣма да се съглася. Тѣзи срокове, които сега съществуваатъ, не сж установени отъ сѣмболовиститѣ или народняцитѣ — тѣ сж установени още отъ турцитѣ. Турцитѣ не сж били малко жестоки и сурови спрѣмо българскитѣ раи, защото райтѣ сж, които повече сж пасли овцетѣ и козитѣ, отколкото турцитѣ, които сж били зайци и сж правили хайрскъзлжци. Тѣ, като сж направили това нѣщо, мислили сж, когато

сж опрѣдѣляли за срокъ на прѣбройването края на мартъ или сръдята на мартъ, и сж мислили справедливо, защото сж знаели, че въ зачалото на пролѣтъта или по-добрѣ къмъ края на зимата този добитѣкъ, овцетѣ въ особеностъ, козитѣ по-малко, е изложенъ на най-голѣма опасностъ: тогава той мре, мре по единъ естественъ законъ, по самото си естество, мре понѣкога, кога нѣма моръ, до 5—10%, а кога има моръ, мре и до 40—50% въ нѣкои окрѣзи. Азъ имахъ за това положителни данни въ 1897 г.; подиръ голѣмитѣ наводнения, хвана овцетѣ такъвъ голѣмъ митилъ, че просто бѣхъ поразенъ отъ даннитѣ, които ми дадоха: почти половината отъ добитѣка на хората измрѣ, г-да прѣдставители. Сега, щомъ този добитѣкъ подлежи на една смъртelnостъ специална, по-силна особено къмъ сръдята на мартъ, най-елементарната справедливостъ ви задѣлжава този периодъ на смъртelnостъ да извадите, да го не вземате въ периода на прѣбройването, да вземете срокъ слѣдъ тази криза, а не да вкарвате и нея въ торбата само за да ви донесе повече пари. Когато искате това нѣщо да направите, вие очевидно гоните цѣлѣта да застраховате едно по-голѣмо количество пари отъ данѣка бегликъ, отколкото по сега съществуващия редъ: отъ десетъ добитѣка ако умратъ тритѣ, притежателятъ да плати данѣкъ за 10-тѣ, а това значи съ 30% да му увеличите данѣка. То значи косвено, чрѣзъ измѣняване начина и врѣмето на прѣбройването, да увеличите беглика отъ 50 на 70 ст., да вземете съ вашитѣ рѣцѣ това, което вашитѣ прѣдшественици сж повърнали на скотовѣдцитѣ. Вие нѣмате ни морално, ни юридическо право да направите това. Въ името на какво искате увеличението на данѣцитѣ: нѣкои нови специални нужди ли се явиха прѣзъ послѣдно врѣме; нѣкоя нещастна война ли наложи на България контрибуция; или нѣкой тежъкъ заемъ налага това? Вие нѣмате право да увеличавате данѣчния товаръ, а между тѣмъ въ вашата политика — не само въ този законопроектъ, а въ всички, — ако може да се открие нѣкоя идея, тя е една: да се увеличатъ поголовно данѣцитѣ. Вие прокарахте туй увеличение: съ начина за облагане патентитѣ искате да ги направите двойни; вие го прокарахте въ закона за гербовия сборъ, на даже и въ такситѣ за завѣрѣване документи по Министерството на Външнитѣ Работи. Вие анонсирате даже нови сюрпризи и всичко това го правите за да създадете на България 110-милионенъ бюджетъ. Когато вамъ въ оппозиция служеше за идеалъ 60—70-милионенъ бюджетъ и вие го проповѣдвахте на народа, вие днесъ не се стѣснявате да казвате, че вашитѣ идеалъ е 110 милиона да натоварите на гърба на този народъ.

Сега, истина е, че правителството иска тукъ да даде една привидностъ, че ужъ се грижи за тѣзи работи. Какъ? Да не помислите, че добитѣкътъ, който ще умре прѣзъ мартъ, ще се обложи съ данѣкъ? Не, фелдшери ще викатъ за констатиране болестѣта

и тогава ще се спадне данѣкътъ. Г-нъ Юрданъ Теодоровъ бѣше много правъ като говорѣше противъ тия мѣрки и туй е много явно. Ами че какъ ще може 7—8 милиона глави добитѣкътъ, овце и кози, разположенъ въ селата, по най-отдалеченитѣ върхове на балканитѣ, прѣснатъ по колибитѣ, 7 милиона добитѣкътъ да се прѣброи и то въ най-острата зима, на 10 януарий? Може ли въ най-дълбокитѣ снѣгове, въ началото на януарий да карате хората да подаватъ декларации и да карате вашитѣ финансови агенти да отиватъ тогава да прѣбройватъ добитѣка, когато, както каза г. Арсениевъ, не само овце не могатъ да се криятъ изъ гората, а и хората не могатъ да излизатъ изъ къщицата си? Като станѣло моръ, селянитѣ щѣли да отидатъ да намѣрятъ фелдшеръ, за да констатира отъ какво е умрѣлъ добитѣкътъ! Нито трупа ще намѣрите, за да видите отъ какво е умрѣлъ; ще му намѣрите най-много кожата, а кожата нищо не говори. Гарантирате ли, че ще намѣрите толкозъ фелдшери, за да отидатъ да констатиратъ вредъ мора и эпизоотията и да съставятъ актове? Прѣсмѣтнахте ли колко пари ще дадете за тѣзи фелдшери, ако ги създадете, колко пѣтни и колко дневни ще взематъ тѣ? Гарантирате ли, че тѣ ще бждатъ справедливи и онзи простъ бългaрски селянинъ, на когото законѣтъ гарантира три или четири кози и казва, че бирницитѣ не могатъ да му ги продадатъ — и затуй ги има, — че той ще бжде въ състояние да се запази като знае закона? Не, г-нъ министре, азъ съмъ сигуренъ, че Вие ще онеправдаете 90% отъ хората и тѣ не ще бждатъ въ състояние да си помогнатъ. Тѣ ще плащатъ беглика и за живото, и за умрѣлото. Вие го знаете хубаво и, ако пишете тази клауза въ закона, пишете я за да залѣжете проститѣ хора, които могатъ и да не знаятъ това. Ето защо азъ считамъ, че вмѣсто да се ходи да се описва добитѣкътъ въ януарий мѣсець, прѣзъ най-голѣмата зима, и, слѣдъ като умратъ по-сетитѣ отъ эпизоотии, да отивате да констатирате съ фелдшери и да правите актове, похубаво е да се откажете отъ тая севда. Вмѣсто въ януарий да ги описвате, по-добрѣ е да се описватъ прѣзъ мартъ и, както не е пропаднала България въ продължение на толкова години, като се е описвалъ добитѣкътъ въ мартъ, тѣй нѣма да пропадне и сега. И ако въ това се състои вашата програма, и ако вие сте дошли тукъ, за да направите иманно тая реформа, тогава трѣбва искрено да съжаляваме. По-нататѣкъ, казано е, че само за умрѣли отъ эпизоотии и моръ ще се вика фелдшерѣтъ да констатира и състави актъ. Ами ако ги изѣде вълкъ; ами ако паднатъ въ рѣката, както казаха нѣкои; ами ако умратъ просто отъ гладъ, защото и това става? — прѣзъ това врѣме нѣма запазена храна, нѣма сѣно, или по-добрѣ нѣма шумица, защото за сѣно и дума не може да става. Тогава пакъ ще платятъ бегликъ! Не ви ли е жалъ за тѣзи хора, които, може би, сж тичали съ бюлетини въ рѣка да ви избиратъ, като сж очаквали да

имъ направите добро? Вие ходихте чакъ въ колибитъ да имъ проновѣдвате новата ера. Направихте да се чуе това въ най-затѣнитѣ краища на България. Съ това ли сега идете да се прѣпорѣчвате? Защото досега избирателитъ не сж видѣли нищо друго отъ васъ. Та азъ мисля, г-да народни прѣдставители, понеже знаа, че туй е, което кара министерството да прокара законопроекта, ако г. Министерътъ на Финанситъ не декларира отсега, че той върху този периодъ за описването или прѣброояването на добитъка не настоява, законопроектътъ трѣбва да се отхвърли. Законопроектътъ трѣбва да се отхвърли чисто и просто, за да покаже народното прѣдставителство, че знае да чете български, че знае да разбира онова, което му се прѣдставява, и че не може да се поддава на лукавство. Ако г. министърътъ заяви, че не държи на този пунктъ, че това, може би, така е записано, но че може да се направи на 20 мартъ напр., както бѣше и както азъ поддържахъ, че трѣбва да бѣде, тогава може да се приеме законопроектътъ на първо четене; инакъ, напътъ дълъгъ е, както на болшинството, така и на меншеството, да отхвърлимъ този законопроектъ.

Тукъ трѣбва да прибавя, че азъ съмъ противъ ония, които искатъ продължението на срока за прѣброояването прѣзъ априлий мѣсець. Такова прѣдложение бѣше направено въ 1898 г., но азъ бѣхъ противъ него и сега ще бѣда противъ него, защото периодътъ за прѣброояването на добитъка нито трѣбва да се тика назадъ къмъ януарий, нито напредъ къмъ май. Но казва г. министърътъ: ами ако изколятъ добитъка? Ами че вие му взехте беглика миналата година, въ мартъ мѣсець, когато го прѣброихте. Ако до 20 мартъ хората изколятъ добитъка, нѣма да имъ вземете бегликъ по сѣщитѣ причини, по които нѣма да имъ вземете, ако сж го заклали миналата година прѣзъ декемврий.

Подиръ това идвамъ на чл. 13. Той не е нововъведение, но той е санкциониране на една неразумна практика, която азъ винаги се старяхъ да огранича и да изоставя. И доколкото си припомнямъ, даже въ такава смисълъ, въ смисълъ на унищожение на тази практика прѣдложихъ едно изменение на закона за митницитѣ прѣзъ 1898 г. и ми се струва, че се узакони, но нѣмахъ време тукъ да направя сега справка. Чл. 13 казва: (Чете.) „Свободното изнасяне на овце и кози вънъ отъ България слѣдъ 10 януарий се позволява, само ако износителтъ прѣдстави на митницата свидѣтелство или свидѣтелства отъ общинския или общинскитѣ кметове, какво изнасяниятъ добитъкъ е билъ обявенъ за облагане и записанъ въ поименнитѣ облагателни списъци. Безъ прѣдставянето на подобни свидѣтелства добитъкътъ се счита за укритъ и митницата не го пропуца прѣди да събере слѣдующия данъкъ и глобата, опрѣдѣлена въ чл. 7 отъ настоящия законъ.“ Искатъ на митницитѣ, на Харманлий главнимъ образомъ, отъ всѣки човѣкъ, който кара овце въ Цариградъ прѣзъ

цѣлото течение на годината — и този членъ санкционира тая практика, — свидѣтелства, че за добитъка му е платенъ бегликътъ. Тази практика е много вредна за нашитѣ експортѣри на добитъкъ въ Турция. Всички хора, които се занимаватъ съ тази търговия, постоянно, всѣка година се оплакватъ въ Министерството на Финанситъ отъ тази практика и лично си припомнямъ случаи, дѣто съмъ направилъ облекчение на хора, върху тѣзи закони и правилата, установени отъ министерството, защото виждамъ, че ще пострадатъ грамадни български капитали. Докаралъ човѣкътъ 5—600 до 1.000 овни на границата и изведнажъ му казватъ: това свидѣтелство отъ тази община не е удовлетворително и трѣбва да дадешъ друго. Ама човѣкътъ билъ отъ Берковица, отъ Ломъ, трѣбва да остави или да задържи недѣля добитъка си на границата и тамъ прѣзъ това време да изпосталени, пъкъ и срокътъ, въ който трѣбва да ги закара въ Цариградъ, може би байрама, който гони, или другъ благоприятенъ моментъ да го пропуше и така ще му се обезцѣнятъ овцетѣ. Азъ съмъ правилъ административни разпореждания да се освобождаватъ отъ тази формалностъ, и ако се установи, че не е платенъ бегликътъ, и послѣ да плати. Но какъ може да се подозира човѣкъ въ септемврий мѣсець, че не си е платилъ беглика? Азъ знаа, на и г. Министерътъ на Финанситъ и той ще ви каже, че бегликътъ като почне да се събира отъ 1 априлий до 20 юний, отъ 4.700.000 или отъ 5.000.000 оставатъ само 100.000 недоборъ, а всичко друго пострѣхва въ ковчежничествата до края на юний. И то е голѣмото прѣимущество на беглика: той е най-лесно събираемъ и най-лесно платимъ данъкъ, което и оправдава до известна степенъ желанието на министерството да не го намалява. Той е единичниятъ данъкъ, който постѣхва цѣлъ въ първото полугодие на годината, когато другитѣ наши данѣци сѣ повече въ второто полугодие на годината се събиратъ. Та казвамъ, че г. Министерътъ на Финанситъ, който знае, че отъ беглика не остава недоборъ, че до 20 юний хората продаватъ агнетата и плащатъ беглика изведнажъ, защо да иска въ септемврий, октомврий, ноемврий и декемврий на Харманлийската гара, или, по-добрѣ, митница, на търговцитѣ, които ще прѣнасятъ нѣкои овни: дайте свидѣтелство, че сте платили беглика? Търговецътъ ги взема отъ цѣлъ редъ хора, отъ нѣколко села, пасе ги прѣзъ лѣтото и ги кара за износъ, и каквито и свидѣтелства да дава, тѣ сж фиктивни, защото нѣма кметъ, който може en pleine connaissance de cause да подпише, че е платенъ бегликътъ. На челото имъ не е ударенъ знакъ, че е платенъ бегликътъ; но като се знае, че търговецътъ ги е събиралъ въ неговото село и нѣма въ това село контрабанда, дава му свидѣтелство. Като е така, защо да му се прави прѣпятствие? И защо узаконявате сега това неумѣстно нѣщо? За да правите сигнка на българскитѣ търговци, които отиватъ въ Цариградъ. Ами този артикулъ на износъ

е отъ извънредна важностъ у насъ, г-да народни прѣдставители; той е единъ отъ най-драгоцѣнитѣ, защото е способенъ да бѣде постояненъ: вие не можете всѣка година да изнасите кукурузъ, или рапица, или жито колкото искате, защото може да не стане урожай, или да нѣмате кѣдѣ да го изнесете; но овнитѣ и овцетѣ, сиренето или кашкавалътъ сѣ приблизителни въ едно и сѣщо количество всѣка година и могатъ да се изнасятъ, стига само да не ви затварятъ пазаритѣ. Този артикулъ е отъ такава голѣма важностъ зарадъ насъ, щото азъ на бърза рѣка рекохъ да видя отъ статистическитѣ данни какво нѣщо ни даватъ овцетѣ и козитѣ само отъ износъ, и намѣрихъ, че прѣзъ 1901 г., по даннитѣ на статистиката, ние имаме отъ кози, кочове и ярета износъ 1.256.965 л., главнитѣ образомъ, да не ви казвамъ друго; имаме износъ на кочове, овни и агнета 3.469.351 л.; имаме износъ на сирене, въ което може да има и отъ крави, но е по-малко, главно сѣ таки е отъ овце — 380.411 л.; имаме износъ на кашкавалъ — 1.180.444 л. Имамъ само отъ тѣзи артикули, които сѣ произведение на овце и кози, слѣдователно, прѣдмети, които се облагатъ съ бегликъ, 6.877.871 л. злато, които ни идатъ отъвън и които ни позволяватъ да влияемъ върху повдигането на ажиото, за да си платимъ купонитѣ. И на такива цѣenni артикули, които не се измѣняватъ така лесно, които не се намѣрватъ подъ влиянието на природнитѣ стихии, както житото, кукурузътъ и т. н., вие не искате да направите това облекчение. Вие прѣброите вече до извѣстенъ периодъ добитѣка, вие проконтролирате, вие откриете или не нѣкаква контрабанда — свърши се; вие ще го обложите. Защо закачате търговцитѣ на границата, за да ви установятъ, че сѣ си платили беглика? Ами това е безмислица. Това нѣщо, което ви казахъ, фактически азъ бѣхъ го отмѣнилъ, защото това е безмислено и безцѣлно. Азъ по никой начинъ не мога да намѣря оправдание за тази мѣрка: ти е възмутителна и противъ нея сѣ се оплаквали постоянно търговцитѣ; сега е моментъ да се изхвърли.

Заедно съ отхвърлянето на тази мѣрка, г-да народни прѣдставители, азъ мисля, че трѣбва да се въведе едно ново законоположение, за което говори Трънския народенъ прѣдставителъ г. Вѣжаровъ, т. е. да се прѣдвиди давностъ. Не може да се гонятъ хората подиръ 6 мѣсеца, и подиръ 6 мѣсеца трѣбва да се приеме че има давностъ. Администрацията да си отваря очитѣ; за 6 мѣсеца прѣброено-непрѣброено, провѣрено-непровѣрено — свършена работа; недѣйите ходи да беспокоите хората. Туй е обикновено мѣчно. Ако вие не отидете да направите провѣрка наскоро, става измѣнение: човѣкъ може да продаде овце на друго, да купи, да прѣмѣсти, да отлѣчи, да замѣни едни съ други, и не може опрѣдѣлено да се каже. За тѣзи работи не ставатъ крѣпостни актове; и хората сѣ прости, съжалѣте ги, недѣйите ги поставя въ необходимостъ послѣ да дойдатъ да ги глобяватъ финансовитѣ агенти, и

обикновено, когато ги издаватъ за опозиционери, който не е отъ нашата партия, да плаща 4 пѣти повече бегликъ — 2 л. И азъ се очудвамъ, че тукъ има народни прѣдставители, които мислятъ, че трѣбва да се увеличи глобата, за да не ставатъ контрабанди! То е вѣрно, никой не иска да защитава контрабандата; но не трѣбва да правимъ тѣй, както направилъ едно врѣме единъ монархъ като постановилъ, за отсичането на единъ дѣбъ — смъртно наказание. Безспорно е, че е хубаво да сжществува дѣбовитѣ гори, но да отидешъ да наказвашъ за отсичането на единъ дѣбъ съ смъртно наказание, то е жестоко. И трѣбва да допуснемъ, че въ извѣстни случаи може да ставатъ и грѣшки и че правосъдието, което е само въ една инстанция, не е безъ погрѣшки. Азъ самъ знамъ хора, които сѣ идвали при мене, които сѣ се изповѣдали какъ е работата, какъ и що е, какъ имъ сѣ продавали кѣщитѣ по такива едни погрѣшки, защото набѣдили го, че той е укрилъ; не е можалъ да се оправдае, пропусналъ е срока да обтѣжи, простъ човѣкъ, не зналъ да апелира и да касира, присѣдата влиза въ законна сила и му продаватъ кѣщата за глоба. Така че, на всичко трѣбва да има мѣрка. И азъ мисля, че една давностъ не отъ единъ мѣсець, както казва г. Вѣжаровъ, а една давностъ отъ 6 мѣсеца слѣдъ прѣброяването е наложителна и това трѣбва да се прѣдвиди отъ комисията въ този законопроектъ. И когато вие прѣдвидите една давностъ отъ 6 мѣсеца, азъ ви питамъ: на какво основание въ октомврий, ноемврий или декемврий вие ще искате отъ нѣкой търговецъ да ви прѣдстави удостоверение, че е платилъ беглика? Даже и да е контрабандиралъ, понеже ще има давностъ, не трѣбва да го търсите. И г. министърътъ ще се съгласи съ мене, че не е фискалъ, който прѣобладава въ всичко въ България; че не сѣ интереситѣ на фиска, които трѣбва да прѣдоминиратъ; че у насъ даже Финансовиятъ Министъръ не трѣбва да се въодушевява само отъ тѣзи тѣсни интереси на фиска, а трѣбва да погледва по-широко, да се въодушевява отъ нуждитѣ, отъ широкитѣ нужди на българската работища класа, отъ нуждитѣ на трудящия се данѣкоплатецъ. Тѣ трѣбва да се иматъ прѣдъ видъ и въ всичкитѣ ни законопрѣдписи да се има прѣдъ видъ, да имъ се даде възможностъ на тия хора да иматъ насърчение да водятъ добитѣкъ, да работятъ земята, да обогатяватъ себе си, а чрѣзъ това да обогатяватъ цѣлия народъ, на когото принадлежатъ.

Съ тия думи азъ свършвамъ и азъ мисля, че Народното Сѣбрание ще трѣбва да отхвърли законопроекта.

Н. Гимиджийски: Ами по възнаграждението?

Т. Теодоровъ: По възнаграждението азъ знамъ, че има много фискални закони, които даватъ половината. Когато съмъ ималъ случай да законодательствувамъ, азъ съмъ прѣдлагалъ четвъртина

да се дава, защото мисля, че това е безправствено. Но въ настоящия законопроект азъ намирамъ, че колкото се касае до възнаграждението на частни лица, това може да остане; може да имъ се даде по-малко отъ четвъртина, но трѣбва, защото мѣчно ще намѣрите частни хора въ България, които отъ патриотизмъ и по нравствени побуждения да извѣстиватъ на властѣта за контрабанди. За жалостъ, даже интеллигентнитѣ хора въ България не го считатъ туй нѣщо за прѣстѣпно, ако могатъ да укривятъ контрабандата, да фродиратъ фиска; не го считатъ за длѣгъ да издаватъ контрабандата; не го считатъ за прѣстѣпно ако могатъ да излъжатъ митническия чиновникъ, че прѣдметъ отъ 100 л. струва 50 л. У насъ въобще тази правственостъ, да мисли българинътъ, че това, което принадлежи на държавата, трѣбва да се даде, не е още достатъчно развита. Има, слѣдователно, нужда — може да е безправствено, признавамъ — да се даде едно поощрение материално. Но голѣмо възнаграждение да се не дава, защото, когато се дава голѣмо възнаграждение прѣдаватъ се въ други грѣшки: олакомиени, захващатъ да лъжатъ и да въвеждатъ властѣта въ заблуждение — а това *de facto* се случва много пѣти, — да прѣдставятъ нѣкого за контрабандистъ, да го глобятъ съ извѣстна сума, за да взематъ и тѣ половината. А въ особеностъ това не трѣбва да става за чиновника; чиновникътъ е длѣженъ да търси и провѣрява и, ако той е небрѣженъ и невнимателенъ, държавата трѣбва и има възможностъ да го накаже. Но частното лице, понеже не е длѣжно да ви съобщава, не е длѣжно да ви донася, то може да се награди съ едно малко възнаграждение. Това е моето мнѣние по този въпросъ. Признавамъ, че въ миналото законодателство има по-фрапантни случаи — половината даже да се дава; но туй трѣбва постепенно да изчезне, да се прѣмахне.

Съ тия думи азъ бихъ молилъ, щото г. Министърътъ на Финанситѣ, за своето достоинство, за достоинството на правителството и за улеснение задачата на народното прѣдставителство, да заяви, че върху момента на прѣбройване, 10 януарий, той не настоява, че не е този пунктътъ, който го е принудилъ да внесе този законопроектъ, а че нѣлитѣ сж редакционни, и че той е съгласенъ въ такъвъ случай законопроектътъ да се приеме по принципъ, да се прати въ комисията съ желанието въ случая чл. 13 да се махне, една давностъ да се прѣдвиди и други подобрения да се направятъ, за които говориха други оратори. Напр., на едно мѣсто тукъ се казва, войската да се вика за прѣбройването. Оставѣте войската; не викайте войската да става бегликия. Това е много неумѣстно. Не се е викала досега никога войската, нѣма защо да се вика и сега. Нѣма защо да я викате да се бърка при прѣбройването на овцетѣ и козитѣ. Така може да се приеме законопроектътъ. Но не декларира ли г. министърътъ това, азъ мисля, че тогава е длѣжностъ на всинца ни прѣдъ-

настъ, прѣдъ нашитѣ избиратели да отхвърлимъ законопроекта, защото нѣма си смисълъ тогава да се занимаваме съ тоя законопроектъ и да го пращаме въ комисията, когато при второто му четене ще трѣбва да го отхвърлимъ. По-хубаво е да го отхвърлимъ сега и да се не занимаваме съ него въ комисията.

Това е моето мнѣние.

А. Влажевъ: Г-да прѣдставители! Толкова гладки думи се изказаха за този данѣкъ и за нашитѣ трудове и толкова бистри слѣзи се пролѣха, щото азъ счетохъ за голѣмъ длѣгъ да кажа нѣколко думи, защото ние израстваме съ овцетѣ и козитѣ, и да формулирамъ моето мнѣние за гласуването на този законопроектъ, за да не ни упрекаватъ нашитѣ неприятели и приятели, както г. Вжжаровъ вчера каза, че сме имали патентъ за мълчане и трѣбвало да мълчимъ. Но той трѣбваше да изкаже нѣкои по-добри думи, отколкото такива глупости въ Народното Събрание.

Г-да прѣдставители! За овцетѣ никой не може да знае тѣхнитѣ разпоски и тѣхнитѣ приходи какви сж. Колкото и да се правѣше точна смѣтка тукъ въ Народното Събрание, никой не може да направи тѣхната смѣтка, който не се е паселъ съ тѣхното развъждане и който ги нѣма. Ние, ако имъ правимъ смѣтка тѣй, както ние тукъ ги правите, ние нѣма да ги държимъ, бѣждѣте увѣрени. Но да казваме всички тѣй, както се изразиха г. Драгиевъ и г. Забуновъ, че не трѣбвало да се облагатъ овцетѣ и козитѣ съ данѣкъ, и то не е хубаво. При всичко че ние владѣемъ овце и кози, държимъ ги, пасемъ ги, не трѣбва да казваме туй, че не трѣбва за овцетѣ и козитѣ да се плаща данѣкъ. Защото тѣ не че искатъ да кажатъ, че не признаватъ това нѣщо да се плаща, да има данѣкъ, но казватъ това нѣщо, защото е изето рѣшение въ тѣхния конгресъ въ тая смисълъ по този въпросъ: да нѣма на овцетѣ и козитѣ данѣкъ. (А. Забуновъ: И ти бѣше въ конгреса!) Моли Ви се търпѣте, ние сме земледѣлци, а Вие сте индустриално-земледѣлци! Мълчете малко; и ние имаме избиратели-земледѣлци. — За овцетѣ и козитѣ трѣбва да има данѣкъ. Всички стари дѣйци и стари министри, като г. Теодорова, г. Каравелова, г. Мирски и други, казаха: виждаме, че този данѣкъ не трѣбва да го има, но толкова години е вървѣлъ, трѣбва да го има; какъ ще турнемъ срѣщу този данѣкъ другъ? Не може; трѣбва да съществува този данѣкъ. И азъ казвамъ, че трѣбва да съществува този данѣкъ, по ако можемъ да направимъ едно по-годѣ намаляние, както казаха всички, да върви, по този начинъ да се намалява и послѣ да го докараме до едно мѣсто да останемъ благодарни ние, които имаме овцетѣ, ако може. При всичко че се взима сега данѣкъ за овцетѣ, никой не се оплаква отъ него. Защо ние не се оплакваме? Защото тъкмо тогава, когато изваждаме приходъ отъ овцетѣ, тъкмо тогава плащаме да-

пъкът. (А. Станчовъ: Не е вѣрно!) Моля Ви се, Вие сте кръчмаръ, мълчете! (А. Станчовъ: Азъ не съмъ кръчмаръ!) Ние искаме тукъ да излѣземъ да кажемъ тия наши мисли, да формулираме това наше мнѣние, за да не ни упрекаватъ прѣдъ нашитѣ избиратели, че не знаемъ какво правимъ. Въ сжщностъ ние знаемъ какво правимъ и ние сме отговорни не само прѣдъ нашата околия, отдѣтъ сме избрани, а прѣдъ цѣлия български народъ, ние, които ще гласуваме този данѣкъ.

Г-да прѣдставители! Казахъ по-напрѣдъ, че тия, които сж стари хора, които почитамъ и много обичамъ да ги слушамъ, казватъ, че не може да се отмѣни този данѣкъ. Дѣйствително не може да се отмѣни, защото този данѣкъ трѣбва да сжществува. Само зарадъ вѣрмето, което се турга отъ г. министра, да се описватъ овцетѣ и козитѣ, азъ вѣрвамъ, че той не държи толкова на тази дата, както мислите вие и които толкова ви е страхъ, че ще остане прѣброяването да става на сжщата дата. Увѣренъ съмъ напълно, че комисията това нѣщо ще го измѣни, защото и г. Министърътъ на Финанситѣ ще се съгласи. Тази дата, трѣбва да признаемъ всички, трѣбва да се измѣни. Понемъ да се говори толкова много, считамъ за излишно да се повтаря много и прѣмно, но споредъ мене, за да се избави и правителството отъ много работа, и общинитѣ, азъ ще ви посоча нѣкои примѣри, които сж много важни за васъ. Кога се описватъ овцетѣ? Споредъ стария законъ, отъ 15-й, едни казватъ, други отъ 20-й, но отъ 15-й се захваща описването на овцетѣ; тѣмъ тогава се раздвигватъ търговцитѣ да търсятъ добри овце или кочове и тогава става една каша, една аномалия, която не може да се разбере много лесно. И тия грѣшки се явяватъ много често между насъ. Тѣмъ що ги вземъ днесъ, на заранята минава чиновникътъ да ги описва, да ги прѣброи; той, търговецътъ, казва: азъ не мога да ги дигна, нека минатъ на твоё име. Едни минатъ, други не минатъ. Г-нъ Теодоровъ е правъ, когато каза, че имало повече спѣнки. Но нѣма да има спѣнки, ако се почне отъ 20 мартъ до 10 априлий да се пишатъ, защото дотогава се свършватъ; тѣ нѣма да срѣщатъ тогава спѣнки, защото ще се разчистятъ. Всички тия, които купуватъ овце и кочове, ще ги дигнатъ, събиратъ ги и като свои ги иматъ; като дойде чиновникътъ да ги прѣброи, той ги намира на Петка, на Ивана, на Драгана на името и нѣма да има спѣнки между насъ и търговцитѣ. Азъ съмъ билъ 4-5 години кметъ, азъ съмъ изпиталъ тази практика, азъ съмъ билъ нѣколко години и въ свѣтѣта свѣтленикъ, знай вече това нѣщо: тия спѣнки сж ставали често и ще ставатъ. Но за да се избѣгнатъ тия спѣнки, нека се почне колкото може по-късно описването на овцетѣ и то ще бѣде много добро и много справедливо, а изплащането на данѣка да почне отъ 1 май. Щомъ се почне отъ 1 май, разбира се тогава има човѣкъ всичко на разположение: и агнетата, и овцетѣ му се опра-

вятъ. Защото знаете добръ, г-да прѣдставители, че тогава се оправятъ овцетѣ, и агнета има, и кочове има, и вълна може да падне и да се продаде. Но както сега е поставено — не искамъ да се повръщамъ — отъ 10 януарий, то е много прѣсилено и много безмислено. Но като е оставено единъ пѣкъ, то ние сме длѣжни да посочимъ кой пѣкъ е най-добъръ. Азъ ще ви посоча за умирането, като кажа напр. нѣколко села. Въ нашата околия тази година въ с. Брѣстъ не 50% измрѣха, но измрѣха 100% и то въ разстояние на 10 дена. Отъ какво измрѣха? Вслѣдствие на слабостъ, вслѣдствие на митила, който много скоро причинява смъртъ на овцетѣ. Когато отслабва овцата и нѣма кръвъ, много скоро умира отъ слабостъ. Щомъ ги напече слънцето, тѣ падатъ като круши, защото нѣматъ кръвъ.

За да се избѣгнатъ, казвамъ, тия провѣрки на разнитѣ чиновници и пр. и пр., нѣма нужда за чиновници, тѣ сами сж чиновници, тѣй като тѣ се прѣчистватъ отъ това: напече ли ги слънцето, тѣ се прѣчистватъ и тогава не имъ трѣбватъ доктори, нито нищо и, щомъ се прѣчистятъ, тогава се оправя работата: и за кметоветѣ, и за чиновницитѣ, и за общинитѣ бива много оправена работата.

Слѣдъ това ще забѣлѣжа, че за смѣткитѣ, които се правѣха, г. Драгиевъ бѣше много правъ, тамъ се съгласявамъ, съ една смѣтка само, дѣто казва, че разносики иматъ 2 л. на овца за пасене. Вѣрно е, даже повече е за паша. Той бѣше много правъ тамъ. Но ние, ако останемъ да имъ правимъ смѣтка, ние ще захвърлимъ и тоягитѣ, и овцетѣ, но ние я караме малко хамалски. Какъ правимъ смѣтката? Ние я правимъ така: трѣбва да напълнимъ инджика съ хлѣбъ, храна на кучетата, храна — да извинявате — на магарето и т. н. Тия работи трѣбва да сжществуватъ. Съ овцетѣ не можешъ да карашъ конь или волъ, а трѣбва да карашъ магаре. Ако остане да правишъ тази смѣтка, ние нѣма да ги държимъ, но ние ги държимъ за храна. Ние селянитѣ не продаваме масло, не продаваме вълна, но ги държимъ за насъ. У насъ сѣмействата не живѣятъ само по единъ двама въ сѣмейство, а живѣятъ по 20—30—40 души въ една къща и селянитѣ трѣбва да държи най-малко 150 овци, за да се обличатъ, защото нашето облѣкло е сѣ отъ вълна и ние си го правимъ сами. Затова казвамъ, че не можемъ да печелимъ отъ тѣхъ, а ги държимъ за да се обличаме. Тѣхната смѣтка е тежка. А пѣкъ, както г. Калинковъ казва за тѣхъ надолу, тѣ се наричатъ дружества, тѣ може да печелятъ, но ние не можемъ да печелимъ. Въ нашата страна всички сме овчари и държимъ овце колкото за насъ. Агнета не можемъ да продаваме; продаваме само едри добичета, кочове и овце, и овцетѣ продаваме съ майкитѣ. Съ това нѣщо азъ искамъ да свърша и ще моля Народното Събрание да го приеме по принципъ — законопроектътъ е добъръ — и да се прати въ комисията на разглеждане.

Г. Пасаровъ: (Отъ трибуната.) Г-да народни прѣдставители! Ако се говори по единъ данѣкъ, какъвто е тоя за беглика, менѣ ми се струва, че времето за това не е изгубено, защото по-добъръ ще се осветлимъ и, може би, ще вземемъ най-рационалното и най-полезното. Видѣхме тукъ, че се наложиа цѣли тиради въ защита на една или друга партия, или въ защита на дѣйствиата на едно или друго правителство. Азъ ще се огранича само върху беглика, като си дамъ за задача слѣдующето: какъ се е въвелъ бегликътъ въ Турция, данѣкъ ли е билъ той тамъ или е отлакъ-нарасъ, и оттамъ като тръгнемъ, ние ще разбъримъ въпроса: дали е справедливъ той или не, върди ли той или не на нашето производство и трѣбва ли този данѣкъ да узаконимъ, или, ако бюджетни необходимости ще ни принудятъ да го тръпимъ, съ време той трѣбва ли да изчезне.

Данѣкътъ бегликъ, както и самото негово име го обяснява, е билъ отлакъ-нарасъ, даванъ отъ скотовѣдцитѣ на турекитѣ пълководци. Когато турцитѣ дойдоха и завоюваха нашата страна, тогава у насъ се въведе единъ видъ феодалната система, нѣщо подобно, но не съвършено еднакво съ това, което ставаше въ Западна-Европа, и страната се бѣше раздѣлила на части, които се владѣяха отъ бейове. На християнското население специално се позволи да живѣе и да се ползува отъ горитѣ и отъ земитѣ, като тѣ се признаваха за държавни, а сръщу това то се задължаваше да плаща извѣстно право на този бей, на този пълководецъ тогава, комуто се даде право на експлоатация, ако мога тъй да се изразя, за неговитѣ военни заслуги. Така съществуваше у насъ тукъ въ Европейска-Турция, така бѣше и въ частъ отъ Азиатска-Турция. Ония обаче страни, които не се противиха на турското орѣжие, които бѣха мекушави и се покориха, тѣмъ такъвъ данѣкъ не се наложи. Островъ Хиосъ, Митилини и послѣ Самосъ, които бѣха мекушави и които се покориха на турското орѣжие, тѣ бегликъ не сж плащали и не плащатъ и досега. Това, което бѣше бегликътъ за движимитѣ имоти, сжщото бѣше за недвижимитѣ имоти, така наречениятъ харачъ. Харачътъ не се плащаше на държавата; той се плащаше на този пълководецъ, който завоюва извѣстна страна. Но по съображения политически, тѣ прѣдоставиха право на покорениятъ народи да се ползуватъ отъ нашата и тогава се учрѣди това, което се казва балталѣкъ и мера за паша, обърнато по съврѣменния езикъ на агитационно сръдство, ако щете. Вчера, почтениятъ прѣдставителъ г. Мирски зататна и за една права мисълъ, само многото прѣкъсвания не му позволиха да я развие, а именно, отдаването на земя, безъ ти да бѣде купена, на ползуване отъ християнското население. Като му се даваше да се ползува отъ земята, като му се даваше да пасе безразборно, навсѣждѣ, безъ да плаща нѣкакъвъ данѣкъ, и въ горитѣ, и въ полетата, измисли се бегликътъ. И бегликътъ не е нищо друго, освѣтъ

еквивалентъ на това, което се даваше, или отлакъ-нарасъ. Не е билъ той данѣкъ въ истинска смисълъ на думата. Тѣзи условия, които съществуваша тогава и съ които и ние сме свикнали, се измѣниха и, когато на западъ се почна една тенденция да се централизира властта и да се унищожи феодалната система — ти съществуване и въ Турция; ако и не при сжщитѣ условия, но и тамъ ставаше сжщото, — бегликътъ се унищожи, всичко се централизира и това, което се плащаше на бей, по традиция почна да се плаща на държавата. По скотовѣдцѣтъ можеше да ходи безирѣнително навсѣждѣ, можеше да пасе своитѣ стада въ горитѣ, можеше да пасе своитѣ стада и въ полетата. Тогава той бѣше длъженъ да плаща нѣщо на бей и послѣ респективно на държавата. Съществуватъ ли сега сжщитѣ условия, които бѣха и по-прѣди? Тѣзи условия не съществуватъ. Нашиятъ скотовѣдецъ не може сега безплатно да отиде и пусне овцетѣ и козитѣ си въ гората. Той не може безплатно да пусне своя добитѣкъ въ държавно пасбище. Държавнитѣ пасбища се ограничиха; тѣ се даватъ само сръщу такса. Значи, държавата си взема беглика, отлакъ-нарасъ си го е взела съ това, че иска отъ скотовѣдѣца да плаща извѣстна такса за пасбище. Ако, слѣдователно, ние нѣмаме тѣзи условия, които имаше по-прѣди, ако сега ние ограничаваме скотовѣдцитѣ да ходятъ въ горитѣ, ако ги ограничаваме да пасатъ въ държавнитѣ пасбища, ако селскитѣ мери сж ограничени, защото населението се увеличи, ако условията не сж сжщитѣ, — не можемъ да продължаваме да вземаме такъвъ данѣкъ, който, останалъ архаически, билъ тогава несправедливъ, е станалъ сега още по-несправедливъ. Ние вземаме единъ пътъ такса за паша, вземаме и бегликъ, значи два данѣка отъ едно и сжщо произведение. Така като погледнемъ, бегликътъ не е билъ данѣкъ, а е билъ една такса за пашата, и не можемъ да го считаме за данѣкъ. Условията, бидейки не еднакви съ тѣзи, които сж били по-прѣди, той се явява несправедливъ. Сега, този данѣкъ върденъ ли е или не. По този въпросъ дълго ви говориха, нѣма нужда да ви разправямъ, че това е единъ данѣкъ, който унищожава нашето скотовѣдство. Нашата държава би трѣбвало да вземе мѣрки, да развие тоя артикулъ. Ние, които живѣемъ въ източния край на България, въ Варна, ще ви кажемъ, че твърдѣ много се изнасятъ наши овце въ Цариградъ; нашиятъ добитѣкъ сега отива вече и отъ Цариградъ по-нататѣкъ, въ Пирея и Атина. Защо? Защото нашето месо е по-сладко и се прѣдпочита отъ всички други азиатски на Балканския полуостровъ. Като казвамъ на Балканския полуостровъ, то е голѣма дума, но отъ азиатскитѣ или другитѣ, които искатъ тамъ да конкуриратъ. Слѣдователно, наша длъжностъ се палага сега не да сиъваме това производство, а колкото е възможно да го развиемъ. Нашата държава, обаче, нищо досега, отъ освобожденното, не е направила за подобрене на скотовѣдството, и ако то е почнало да

се изнася въ по-голѣми размѣри, това се дължи на силната инициатива, на голѣмитѣ жертви, които се правятъ отъ нашитѣ търговци, и на улесненията, които ставатъ за транспортирането на този добитъкъ по море: една овца, която по-напрѣдъ се транспортираше за 1½ л., сега отива въ Цариградъ за 20 ст. Това позволява на нашитѣ джелени, на нашитѣ търговци да конкуриратъ въ Цариградъ и Пирея и на рускитѣ, и на ромѣнскитѣ, и на анадоискитѣ търговци. Ако, слѣдователно, нашата държава единъ день нареди своята политика така, да освободи тѣзи артикули отъ този данъкъ, отъ 50 ст., ще даде възможностъ на нашитѣ експортѣри, респективно на производителитѣ, да конкуриратъ въ Цариградската и Гърцката пияци съ конкурентитѣ, които ни заобикалятъ. Нашата държава досега никаква протекция, абсолютна, не е указвала вънъ на нашитѣ експортѣри на добитъкъ, и вие ще видите, че ако нашитѣ джелени отиватъ въ Цариградъ, тѣ намиратъ протекция въ разни анадолии, у прѣдприемачитѣ за доставка на турската войска, но тѣ не намиратъ протекция у насъ. Защо? Защото нашата държава е била слаба, защото е имало международни и политически прѣпятствия и други още. Има и това да кажа, че нашитѣ правителства досега не сж обръщали внимание да дадатъ улеснения на нашитѣ експортѣри, но има и причини, които донѣкъдъ ги извиняватъ. Ако тамъ, слѣдователно, не е направено нищо, то поне тукъ, вътрѣ въ страната, нека направимъ нѣщо, за да можемъ да помогнемъ.

Спомена се отъ единъ-двама господа, че козитѣ били много врѣдни за нашитѣ гори. Най-много сж развити козитѣ въ Пещерско, Самоковско и по дрѣвѣтѣ страни на Родопитѣ. Козата бѣше въ цвѣтуще състояние и горитѣ бѣха добри. Не е козата, която е унищожила гората, а горитѣ сж унищожени отъ лѣсничейтѣ и тѣхнитѣ стражари. Дълго врѣме козевѣдството бѣ въ най-цвѣтуще състояние въ Родопитѣ и горитѣ бѣха въ дѣйствиено състояние. Когато искаха да зацитятъ ужъ горитѣ, тѣ унищожиха горитѣ, унищожиха и козата, а козата е живоотно твърдѣ полезно не само тамъ за населението, но то е полезно и като артикулъ за експортиране. Йрешката кожа се продава 25 гроша другадѣ, а въ Родопитѣ — 30 гроша. А козата не само че дава добро месо, което тамъ се консумира добръ, не само че дава млѣко повече, отколкото овцата, но нейната кожа, обработена въ сахтияни, бѣше въ най-цвѣтуще състояние и една такава кожа се продаваше отъ 18—25 гр. Слѣдователно, нашата държава, нашето законодателство би трѣбовало, като изучи въпроса, не да унищожи овцетѣ и козитѣ, а да ги фаворизира, да се развиватъ; защото много пари сж се внасяли за нашитѣ сахтияни. Нѣмамъ на рѣка сега статистиката, но много хора забогатѣха въ тѣзи краища и цѣлото население намираще прѣхрана въ обработването на сахтияни. Ако, слѣдователно, нѣмаше тия прѣпятствия, които се срѣщатъ отъ горската властъ, ако нѣмаше и

тѣзи тежки данѣци, козевѣдството можеше да се развива; а длъжностъ на нашето правителство е да направи всичко, за да се развива скотовѣдството. Овцетѣ и козитѣ нека се развѣждатъ въ нашата земя: тѣ ще бждатъ полезни не само за населението, но ще бждатъ полезни и за експорта вънъ отъ България. Всичкитѣ народи се стараятъ да експортиратъ това, което иматъ. Нашето земледѣлие ще върви паралелно съ скотовѣдството: ние индустрия нѣма да развиемъ, нашата индустрия никога не може да бжде въ положение да конкурира европейската, нашитѣ индустриални произведения въ странство нѣма да отиватъ; ние имаме скотовѣдство, което може да вирѣе у насъ и съ което можемъ да конкурираме вънъ; слѣдователно, единъ данъкъ, който може да врѣди на развитието на скотовѣдството, нѣма защо да държимъ, а още повече нѣма защо да го узаконяваме.

Когато това е така, тогава ще дойда на трети въпросъ: добъръ ли е този данъкъ, който досега така или иначе се е търпѣлъ, добръ ли е да се търпи още малко врѣме по бюджетни съображения, и, сетнѣ, другъ въпросъ, добръ ли е завсѣкога да се узакони или не. Истина е, че никой финансовъ министъръ, който и да бжде той, па даже да бжде и почтениятъ г. Кирковъ, нѣма да се съгласи, щото бегликтъ да се махне. Защо? Защото Финансовиятъ Министъръ, когато има прѣдъ себе си една дупка отъ 90 милиона, която трѣбва да запуши, да покрие, той е студентъ, той е желѣзенъ. Да, когато ние виждаме, че трѣбва сега по такива бюджетни съображения да се покрие една дупка отъ 4 милиона, може да се съгласимъ, колкото несправедливъ и врѣденъ да бжде единъ данъкъ, да го търпимъ още 1, 2 или 3 години, но никога да го узаконяваме завинаги. Не съмъ отъ тия, които поддържатъ, че трѣбва да правимъ единъ бързи промѣни въ нашата финансова система, не; защото такива бързи промѣни докараха нашето финансово положение дотамъ, щото да бждемъ принудени да правимъ заеми, унищителни много пѣти. (Н. Габровски: Промѣнитѣ ли докараха това положение?) Тази промѣна, която по-напрѣдъ стана отъ единъ пѣтъ съ намалението на поземелния налогъ и въвеждането на акциза. Акцизътъ не даде това, което се очакваше; отъ друга страна, се разполагахме повече, отколкото финанситѣ ни допушаха; отъ една страна вземахме по-малко, отъ друга страна харчехме повече. (В. Димитровъ: Иматъ думата народняцитѣ!) Азъ изказвамъ това, което мисля. Слѣдователно, поддържамъ, че ние можемъ за 1, 2 или 3 години да търпимъ този несправедливъ и врѣденъ данъкъ и то да го търпимъ по бюджетни съображения. По-добръ да дадемъ нѣщо повече, отколкото да имаме дефицити и да прѣкланяме послѣ глава прѣдъ чужди банки, за да склучимъ унищителенъ заемъ. Но не да го узаконимъ веднажъ завинаги. Тенденцията на нашата държава трѣбва да бжде да унищожи единъ день този данъкъ, него да го нѣма. Тази тенденция ще

бже постигната, ако остане, както е досега, само въ бюджета. Узакони ли се единъ път, ние нѣма да намѣримъ никой пътъ правителство, което да се съгласи да го унищожи, защото нѣма данѣтъ, който по-леко да се събира, отколкото бегликѣтъ и митата. Тѣ сж, които улесняватъ всѣки финансовъ министъръ, и, който и да бже той, нѣма да се съгласи да го унищожи. Нека, прочее, изкажемъ още отсега, че желанието на народното прѣдставителство е, този данѣкъ единъ денъ да се унищожи. Но ние, които сме повикани да законополагаме и управляваме, не можемъ да замижимъ и не можемъ да унищожимъ единъ параграфъ въ бюджета, когато не можемъ съ другъ да го замѣнимъ.

Тукъ, обаче, ще се изпрѣчи онова, за което почтениятъ г. Кирковъ говори: можемъ ли ние да удрѣждаме данѣци, безъ да има за това законъ? Неговата доктрина не е права, защото бюджетѣтъ и той е законъ, както и всѣки другъ; той се гласува три пъти, както всѣки другъ законъ. Даже френцитѣ не казватъ бюджетъ, а законъ за финанситѣ — *la loi des finances*, — и има данѣци, въведени отъ тѣхъ, безъ да има законъ; прѣдвижатъ ги по бюджета всѣка година. Тѣ всѣка година измѣняватъ, увеличаватъ или намаляватъ своитѣ данѣци, безъ да искатъ за това специаленъ законъ. Почтениятъ г. Гешовъ спомена за поземелния налогъ на Думера и Буржоа. Ще ви кажа какво днесъ става тамъ. Трѣбва да се унищожатъ премиятъ на захарното производство, то се застрашава, Камарата е принудена да го направи и сегашниятъ министъръ Рувие прѣдлага съ бюджета да се унищожатъ, не съ особенъ законъ, и да се увеличи данѣкъ върху спиртниятъ питиета, при всичко че има особенъ законъ за спиртниятъ питиета. Той не иска нови данѣци, не иска да се увеличатъ приходитѣ, но той опрѣдѣля въ бюджета едни такси, отъ които ще вземе сумитѣ, съ които ще запуши дупката, която ще се отпуши отъ захарното производство. Слѣдователно, можемъ ли да гласуваме сега данѣка бегликъ, безъ да имаме за това законъ? Да, ние можемъ да го гласуваме, както се е гласувалъ досега, и съ това конституцията нѣма да се наруши. И азъ бихъ се съгласилъ, прѣдъ видъ на тази голѣма бюджетна необходимостъ, нека се гласува и тази година, нека се гласува още 1—2 години този данѣкъ, но той да се не узаконява, защото съ неговото узаконение, така както се иска, ние за вѣчни врѣмена ще обвържемъ нашето скотовѣдство съ плащането на този данѣкъ, който е несправедливъ, тежъкъ и който е врѣдителенъ за него. А ние трѣбва да се стараемъ не да го спъваме, ами, колкото е възможно, да го улесняваме, защото скотовѣдството ще бже едно срѣдство за експортъ, ще даде артикули за експортъ. Ние, които държимъ сега пазаря въ Цариградъ, които държимъ пазаря въ Пирей, респективно Атина, можемъ да го загубимъ, ако не помогнемъ на нашето скотовѣдство. Ето защо азъ бихъ направилъ апелъ къмъ г. министра, безъ да прѣдрѣждаме

въпроса, че нѣма да гласуваме този параграфъ въ бюджета, той да оттегли този законъ. Той, както е билъ досега, пакъ можемъ да гласуваме, прѣдъ видъ на необходимостта отъ една сума въ бюджета; но да нѣма законъ, да се не узаконява, особено такива драконовски законоположения да нѣма, защото и безъ това вече скотовѣдството почна да сръща прѣпятствия не вънъ, а тукъ, вътрѣ; защото никакви улеснения не му сж направени. Съ това ние нѣма да намалимъ бюджета; нѣма да отворимъ дупка, за която г. министърѣтъ ще трѣбва да се грижи да я попълни, а, напротивъ, като народни прѣдставители, ние не можемъ да се не грижимъ за бюджета и сръдствата на държавата, по ние сме прѣдставители отъ извѣстни краища. Азъ ще кажа, че ако отидете въ цѣла Добруджа, ще видите, че тамъ мера, пасище нѣма, защото всичко е разорано. Това, което принадлежи на държавата, всичко е продадено. Слѣдователно, на какво основание ще отидете да искате отъ скотовѣдѣца да плаща бегликъ, когато не му давате напъ? Той не пасе добитѣка си нито на държавна, нито на общинска мера; той храни свои добитѣкъ съ слама, съ зърнени произведения, защото тази напъ не съществува вече. Ако, слѣдователно, сме търпили тоя данѣкъ толкова години, нека да го търпимъ още една-две години, но да го не търпимъ по-нататѣкъ.

Азъ правя апелъ г. министърѣтъ да си оттегли законопроектѣтъ.

М. Стояновъ: Имамъ нѣщо да Ви попитамъ, г-нѣ Пасаровъ. Ако унищожимъ беглика и не го узаконимъ нѣщо да се събира, нашето земледѣлие нѣма ли да спадне; хората нѣма ли да захванатъ да завѣждатъ овце и да напуснатъ земледѣлието? Имайте прѣдъ видъ това, защото сега има специални овчари, които вѣдятъ по 4—500 овци, безъ да се занимаватъ съ земледѣлие. Естествено, когато тѣ нѣма да платятъ никакъвъ данѣкъ, и азъ като земледѣлецъ, като виждамъ, че сж по-износни овцетѣ, ще напусна земледѣлието и ще почна скотовѣдството. Тогава откъ ще се ползува държавата?

Г. Пасаровъ: (Продължава.) Ако Вие мислите, че държавата ще пропадне, ако се развие скотовѣдството, азъ ще Ви кажа, че нѣма да пропадне; защото една държава, която развива артикули, които излизатъ навънъ, тя е богата държава и азъ прѣпочитамъ единъ скотовѣдецъ при добри условия, отколкото единъ земледѣлецъ при зли условия. И често пъти отъ земледѣлието печелятъ не много, но отъ скотовѣдството всѣкога; овци, които се занимаватъ съ скотовѣдство, жинѣятъ по-добре, отколкото земледѣлицитѣ. Земледѣлието е изложено на суша и други природни и стихийни явления, когато скотовѣдството не е изложено на тѣхъ. Тѣй щото, ако земледѣлицитѣ станатъ скотовѣдци, държавата съ това нѣма да пропадне, а, напротивъ, ще спечели повече, отколкото сега.

Гласове: (Към г. председателя.) Дайте малко отдиш!

Председателствующъ А. Франгя: Давамъ 5 минути отдишъ.

(Слѣдъ отдишъ.)

Председателствующъ А. Франгя: (Звъни.) Засѣданieto продължава.

Имамъ да съобща на народното прѣдставителство, че г. Д-ръ Молловъ е направилъ своето прѣдложение, като е комбиниралъ чл. 18 и чл. 43 отъ правилника. То е подписано отъ нужното число прѣдставители и ще отиде по реда си.

Г-нъ Мирски има думата по дневния редъ.

К. Мирски: (Отъ трибуната.) Г-да народни прѣдставители! Може би ще помислите, като дохождамъ на трибуната, че ще говоря дълго. Направихъ това затуй, че ако говоря отъ мѣстото си, щѣхъ да бъда гърбомъ къмъ нѣкои отъ насъ, които, може би, ще искатъ да ми възразяватъ. Азъ поискахъ думата втори пѣтъ по принципа на разглеждане на тоя законопроектъ, защото не обичамъ да оставамъ длъженъ; взехъ думата да се разплатя. Ще гледамъ само много малко да кажа по разплатата, а повече по самата работа.

Г-нъ Кирковъ се явява голѣмъ обвинителъ на всички буржоазни елементи у насъ, защото тѣ милѣли само за меншеството на българския народъ; когато се било касало за да се тури нѣщо на гърба на меншеството на българския народъ, на богатата класа, тогава не се мълчало, а другъ пѣтъ се мълчало и се прѣнебрѣгвали много наредби на конституцията. Наредбитѣ на конституцията, прѣди всичко, считамъ, че всекога трѣбва да се съблюдаватъ. И тѣй, азъ не съмъ на мнѣнието на господата като Киркова, който казва: колко работи има още писани въ конституцията, а, при всичко това, на тѣхъ не гледаме. Азъ ще продължа да гледамъ на всичко, което е писано въ конституцията; защото всеки отъ насъ е сключилъ договоръ при сѣтането си въ Народното Събрание да изпълнява своята длъжностъ, да изпълнява наредбитѣ на конституцията. Азъ твърди повторно, че всеки отъ насъ прѣдставлява цѣли български народъ. Ако съмъ избранъ само отъ една околия, това не ми дава право, споредъ конституцията, да мисля частно за интереситѣ на тая само околия, но за интереситѣ на всички околии въ страната и, разбира се, и за оная околия, отъ която съмъ избранъ, и даже нѣкой пѣтъ мога да прѣнебрѣгамъ интереситѣ на тая околия, отъ която съмъ избранъ, ако го изискватъ интереситѣ на държавата или интереситѣ на болшинството отъ околитѣ. Прѣди всичко, азъ съмъ длъженъ да опровергая г. Киркова, дѣто той, отъ друга страна, казва, че у насъ нѣкои даждия се плащали повече отъ богатитѣ хора. Азъ поддържамъ, че всички даждия въ България се плащатъ повечето отъ по-

малко имотнитѣ хора. (Г. Кирковъ: Че и азъ туй казвахъ.) Защо? Защото по-заможнитѣ сж по-малко. Напр., по една официална таблица, направена въ Министерството на Финанситѣ, за 1896 г., ние виждаме, че поземелния налогъ нея година сж платили 703.265 души данъкоплатци, отъ които само 24.373 данъкоплатци сж платили поземеленъ налогъ повече отъ по 100 л., а по-малко отъ 10 л. сж платили 274.888 души; до 20 л. — 14.169; до 30 л. — 89.839; до 50 л. — 96.825 и до 100 л. — 75.171. И, както най-напрѣдъ казахъ, само 24.373 данъкоплатци сж платили повече данѣкъ отъ 100 л. Отъ тая таблица явствува много добръ слѣдующето: че поземелниятъ налогъ се плаща, както и всички даждия у насъ, повече, въ голѣмата си частъ, отъ по-малко имотното население. (Г. Кирковъ: Това и азъ казвахъ!) И, слѣдователно, какъвто фискаленъ и други отъ общъ интересъ законъ да правимъ, ние съ туй работимъ главно за болшинството отъ българския народъ, именно за по-малко-имотнитѣ. (Г. Кирковъ: Като му турите повече данѣкъ!) Азъ нѣма да отида тамъ вѣрвамъ никогда, дѣто е г. Кирковъ, да дѣля данъкоплатцитѣ и въобще жителитѣ на дадена страна на класи, при всичко че тая дума се употребява нѣкога и отъ буржоазнитѣ говорители, но не въ марксистеска смисълъ. Азъ и тѣхъ бихъ попиталъ: какъ е границата за дѣлението на хората у насъ и—всѣду на буржоазни класи и на пролетариатъ? (Д. Благоевъ: Позволѣте да ви кажа.) Дайте ни границата (Д. Благоевъ: Съжаляваме, че не знаете това!) и опрѣдѣлѣте тая дума, какво разбирате съ думата „пролетарии“ или „работникъ“ и какво разбирате съ думата „буржоазии“ и „господари“? Вчера единъ господинъ, който е билъ първомайсторъ, днесъ го гледаме простъ калфа; вчера единъ, който е билъ калфа, днесъ го гледаме първомайсторъ и много по-богатъ отъ тѣзи първомайстори, които вчера ги считахме за буржоазенъ елементъ. Който повече се труди, той и повече печели.

Г. Кирковъ и Д. Благоевъ: Това е голѣма лъжа.

К. Мирски: Който повече работи, той повече произвежда.

Д. Благоевъ: Това е буржоазната философия. Който повече работи, той нищо нѣма; който не работи, много има.

Г. Ежрджиевъ: И който е по-интелигентенъ, г-нъ Мирски.

Н. Поповъ: Ние сме най-голѣмитѣ бездѣлници!

К. Мирски: Говори се отъ едното измежду насъ, че бегликътъ е отлакис, сир. трѣвнина, както се казва по български, която дума се намира въ нѣкои български пѣсни — на таксата трѣвнина турцитѣ още казватъ отлакъ-парасж. Г-нъ Пасаровъ иска да не приравнимъ беглика къмъ опшуръ, защото

него взимали бейоветъ. Азъ питамъ: кои сж взимали опуръ въ врѣме на спахилжа? Не сж ли го взимали пакъ бейоветъ, спахитъ и частъ отъ него сж давали на Султана или на по-горнитъ властители? Каквото и да се говори, не можемъ да приемемъ, че бегликътъ и днешното отлакие — трѣвнина — е едно и сжщо нѣщо. (Н. Габровски: И тогазъ е имало класи, съсловия.) Отлакието е единъ данъкъ по-модеренъ; той е данъкъ отъ онова врѣме, откогато почнаха селата и градищата да минаватъ за юридически лица, да си иматъ тѣ свои приходи и разходи. По закона за земитъ, никой землевладѣлецъ въ дадено село не може да държи повече добитъкъ, отколкото му се пада споредъ количеството на земята, която притежава. Ако държи повече, налагало му се такса, налага му се отлакие — трѣвнина. Трѣвнина взима и държавата отъ онѣзи имоти, които сж нейни и на които пасатъ овцетъ на хората, които нѣматъ своя земя, а сж дошли отвънъ, както сж моканитъ днесъ. Отъ моканитъ взиматъ, както знаете, трѣвнина и много общини, както Котленската и др. Бегликътъ рано или късно трѣбва да се супримира, да се унищожи. Но защо? Защото се унищожи и опурътъ. А тѣзи два данъка, както вече говорихъ, трѣбва да се слѣятъ рано или късно въ единъ поземеленъ налогъ, въ съвършенната смисълъ на думата, сир. въ данъкъ не върху произведенията, какъвто е данъкътъ опуръ и данъкътъ бегликъ, а въ данъкъ върху чистия доходъ отъ земята. Бегликътъ засега не трѣбва да го унищожимъ не само по фискални съображения, а още и затова, защото ще освободимъ отъ плащане данъкъ на България едини хора, които не плащатъ другъ данъкъ. И докогато не се реформира нашата данъчна система, да се обложатъ такива сѣдиватъ съ другъ данъкъ, дотогава тѣ трѣбва да се облагатъ съ бегликъ. Такива сж онѣзи овчари въ Варненското окръжие, които прииждатъ отъ Трапизванния, ставатъ членове на онѣзи производители, кооперативни сдружения, за които говорихъ вчера; (Д. Драгиевъ: Да се обложатъ такива овчари съгласно закона за данъка върху занятията. — Прѣдседателствую щъ А. Франгъ: Моля г. Драгиева да не прѣкъсва оратора!) ставатъ членове на такива дружества или членове на такива кооперативни дружини било за цѣла земледѣлческа година, сир. за отъ Георгьовъ-денъ до Георгьовъ-денъ, или за половинъ земледѣлческа година, отъ Георгьовъ-денъ само до Димитровъ-денъ, или отъ Димитровъ-денъ само до Георгьовъ-денъ. Като влѣзатъ за членове въ такава една кооперация, тѣ не дохождатъ тамъ съ голи ржѣ, но докарватъ си и онѣзи овце, които притежаватъ, било тѣ че притежаватъ повече овце или по-малко овце; и когато си отиватъ даже задъ граница, прѣди да сторятъ това, тѣ трѣбва да платятъ данъкъ, а той е бегликътъ, който тѣ плащатъ.

Бегликътъ е не само тежъкъ, но и несправедливъ данъкъ, главно за онѣзи, които днеска плащатъ и

опуръ, и бегликъ, а тѣ сж притежателитъ на голѣми имѣния, имовища, особено въ Варненското окръжие, които се обложиха и съ поземеленъ налогъ, и при това, макаръ че овцетъ имъ пасатъ само на такива тѣхни земи, тѣхни пасбища, пакъ плащатъ и данъка бегликъ. Затова за тѣзи два данъка да се обедини въпросътъ и да се слѣятъ въ единъ данъкъ, защото днеска, както казахъ, се върши голѣма несправедливостъ спрямо онѣзи, които иматъ своя земя въ достатъчно количество въ дадено село: плащатъ върху нея поземеленъ налогъ и, при всичко това, макаръ че не я работятъ, тѣ пакъ плащатъ още и бегликъ. Това сливане трѣбва да стане, то може да закачи малко дадени земледѣлци въ едно село, но ще се постигне справедливостъ. Окладитъ за поземелния налогъ на нѣкои села ще трѣбва да се поувеличатъ, но пакъ ще тежатъ, разбира се, най-много на тѣзи, които сж по-имотни въ селото; тѣ иматъ повече земи, затуй иматъ и повече овце тамъ. Може би ще се намѣри за добръ даже да се нареди чрѣзъ законъ, най-много колко овце трѣбва да притежава единъ и да ги пасе въ землището на дадено село, ако има, да кажемъ, само 100 декара земя. Норма е нужно да се потърси, защото всички трѣбва да се потрудимъ да се приближимъ до справедливостта.

Г-нъ Забунувъ говори, че у насъ овцетъ и козитъ се намаляватъ; по статистиката говори противното. Прѣди всичко нека кажа, че почтасемиитъ г. Юрданъ Теодоровъ крие смѣтка прави, като казва, че може съ вътзстановяването на данъка върху свинитъ, или серчимъ, да намалимъ беглика съ 10 ст. Отъ серчимъ никога не се е вземало повече отъ 300.000 л. годишно, а г. Юрданъ Теодоровъ самъ казва, че най-малко 700.000 л. трѣбва да се намѣрятъ. А пъкъ братовчедитъ му, г. Теодоръ Теодоровъ, направи друга грѣшка, като каза, че бегликъ прѣвъ нѣтъ билъ взетъ у насъ въ 1881 г. Това не е вѣрно. Бегликътъ у насъ се е взималъ на основание на турскитъ закони, на които е дало сила нашето Учредително Собрание още въ самото начало на нашето освобождение, още въ 1879 г. Вие знаете, че нашата финансова година въ първо врѣме започваше отъ 1 мартъ. Ето статистиката. Въ 1879/80 финансова година отъ бегликъ българската хазна е получила 3.300.000 л. (И. Гешовъ: Само отъ Сѣверна-България!) Да. Въ 1880/81 г. — 3.350.000 л.; въ 1881 г. — 2.870.000 л.; въ 1882 г. — 3.160.000 л.; въ 1883 г. — 3.280.000; въ 1884 г. — 3.300.000 л.; въ 1885 г. — 3.320.000 л.; въ 1886 г. е получено 3.360.000 л. И така, отъ 1881 г. е расълъ налогътъ бегликъ, но не силно. Отъ едно изучаване се вижда, че уголѣмяването произлиза отъ уголѣмяването броя на овцетъ, докато козитъ постоянно сж били намалявани.

Каза се тукъ отъ г. Теодора Теодоровъ още, че козитъ сж доходни; отъ друга страна нѣтъ се говори, че козитъ врѣдятъ на горитъ. И азъ съмъ между тия, които още поддържатъ че козитъ врѣ-

дятъ на горитѣ, защото нѣмаме добри организирана горска стража. Но, ако почитаемиятъ г. Теодоръ Теодоровъ мисли, че трѣбва да се взима еднакъвъ бегликъ отъ козитѣ и овцетѣ, азъ го питамъ, защо и въ тѣхно врѣме постоянно се е узаконявало да се взима по 20 ст. повече на козитѣ отколкото отъ овцетѣ?

Народната партия била направила голѣми финансови реформи у насъ. Азъ малко съмъ на противно мнѣние. Тя побърза съ тия реформи. Тя стана причина, щото днеска на по-малоимотнитѣ въ българския народъ повече данѣкъ да тежи, защото косвени налози тѣ наложиха не само на луксознитѣ прѣдмети, но и на солта и газѣта... (И. Гешовъ: На солта не е вѣрно.) Послѣ ме поправете. — Така щото, което се даде на народа въ единия му джебъ съ намаление на прѣжитѣ данѣци, взе се отъ другия му джебъ съ увеличение на косвениѣ налози, (И. Гешовъ: Можете ли ми направи една смѣтка, г-нъ Мирски? Една смѣтка направѣте да видимъ.) взе се отъ тия прѣдмети, които сж отъ първа необходимостъ, а не само газѣта и солта, които сж прѣдмети необходими. (И. Гешовъ: Цифри, цифри дайте!) Кафето сжщо е необходимо и не трѣбва да се остави само богатитѣ хора да го пиятъ! Защо да го облагаме повече? (Обаждатъ се отъ крайната лѣвица: Вѣрно! — И. Гешовъ: Цифри дайте!) Даже черниятъ хайверъ, дайте и на сиромаха да вкуси. (Смѣхъ. — Гласове отъ крайната лѣвица: Вѣрно!) Какво толкова увеличение е направено съ увеличението налога на прѣдмети като на черния хайверъ? Голѣма работа е станало. И какво количество се е събрало? (Министръ М. Сарафовъ: Данѣкъ върху черния хайверъ не се събира.) Азъ мисля, че г. г. прѣдставителитѣ отъ народната партия дойдоха на властъ прѣди още тая партия да има програма. Но трѣбва да изключимъ г. Гешова, който писа една хубава статия и която бѣше направила аларма въ българския народъ, напечатана въ списанието „Юридически прѣгледъ“ — „Брашнениятъ чувалъ“. Но менѣ ми се струва, че достатѣчно се тупа брашнениятъ чувалъ и въ тѣхно врѣме, а тѣ можеха да го отупватъ по-малко. (Смѣхъ.) Тѣ назначиха парламентарна комисиия, която трудъ положи. Тоя трудъ заплати българскиятъ народъ, но ние не видѣхме нищо да приложи народната партия отъ това, което тая парламентарна комисиия бѣше намѣрила за добри, че трѣбва да се направи. Затова азъ желая да бждатъ по-скромни при осжждането на своитѣ противници. (И. Гешовъ: Цифри, цифри, не само думи!) Тѣ направиха, напр., слѣдующата реформа въ закона за емляка, който азъ бихъ нарекалъ имотнина, както бихъ нарекалъ и беглика земнина. По закона за имотнината, който бѣше въ сила дотогава, се освобождаваха новопостроенитѣ къщи до една година отъ данѣка имотнина, защото аслж не може да се живѣе въ тази къща и не може да се работи въ тия здания въобще

една година слѣдъ направата имъ; но тѣ въ своя си законъ прѣнебрѣгнаха това и почнаха да взиматъ емлякъ още отъ самия моментъ, когато къщата е изкарана и недоизкарана. (И. Гешовъ: Не е вѣрно!) Послѣ, единъ бѣденъ занаятчия, тежъкъ търговецъ, или богатъ адвокатъ, както обичатъ да се говори, ако иска да почне да върши занятие, напр. отъ 20 декемврий, по стария законъ на г. Каравелова той за тѣзи дни до новата година не плащаше данѣкъ; той се облагаше съ патентовъ данѣкъ — доходнина — само единъ мѣсець слѣдъ като е почналъ занятието си, слѣдъ като се е инсталиралъ. Но тѣхна милостъ наредиха, щото такива господа да плащатъ данѣкъ отъ самото начало на полугодieto. Така щото, ако иска днесъ единъ занаятчия да почне на 29 декемврий занятието си, трѣбва да плати данѣка за отъ 1 юлий. Значи, да плати данѣкъ за 6 мѣсеца, безъ да е спечелилъ нѣщо. То сж едни отъ реформитѣ на народната партия. Азъ не отказвамъ, че тя е направила и добри работи, но защото се хвалѣше, азъ трѣбваше да помена за нѣкои нейни недобри работи. (И. Гешовъ: Виджъ какво било!)

Азъ трѣбва да продължа тая статистиката въ послѣднитѣ 6 години. Отъ 1881 г. до 1886 г. срѣдно е билъ бегликътъ 3 милиона и 0'11, сир. 3.110.000 л. Серчимъ най-много е събранъ въ 1881 г., именно 0'23, сир. 230.000 л.; въ 1882 г. — 180.000 л.; въ 1888 г. — 170.000 л.; въ 1884 г. — 160.000; въ 1885 г. — 150.000, и въ 1886 — 150.000 л.

И така, като вземемъ редъ години, ние виждаме, че по никакъвъ начинъ ние не можемъ да изкараме 700.000 л. отъ серчимъ, ако бихме рѣшили да възстановимъ тоя налогъ въ полза на държавата. Ако тоя налогъ българскиятъ народъ, въ лицето на своето народно прѣдставителство, намѣри, че трѣбва единъ день да го възстанови — и което може да стане, — ако може да се запази днешната данѣчна система, отъ точка зрѣние на справедливостъта това нѣщо трѣбва да се направи въ полза на общинитѣ самоуправляющи се тѣла, въ полза на общинитѣ и окръжията. Ето сега, почитаеми г-да, и какво сме получили отъ беглика слѣдъ съединението ни. Въ 1886 г. — бегликъ 4.850.000, серчимъ 170,000; въ 1887 г. — 5.100.000 бегликъ, 240.000 серчимъ; въ 1888 г. — 5.350.000 бегликъ, 240.000 серчимъ; въ 1889 г. — 5.890.000 бегликъ, 260.000 серчимъ; въ 1890 г. — 5.750.000 бегликъ, 290.000 серчимъ; въ 1891 г. — 5.690.000 бегликъ, 290.000 серчимъ; въ 1892 г. — бегликъ 5.480.000, а серчимъ 280.000; въ 1893 г. — бегликъ 5.390.000, серчимъ 310.000; въ 1894 г. — 5.900.000 бегликъ, 330.000 серчимъ; въ 1895 г. — 5.900.000 бегликъ, а серчимъ вече нѣма. По-новитѣ числа си припомняте и затова е излишно азъ да ви ги наумявамъ. (Д. Колевъ: Имайте прѣдъ видъ че тогава бѣше 60 ст. на овца и 1 л. на коза.) Даже като се намаляваше бегликтътъ, пакъ се е увеличавалъ окладътъ, ако не всѣка година —

защото до 1882 г. се постоянно намаляваше, — при всичко това, защото се увеличават овцетѣ, увеличава се и бегликътъ. Така щото не е вѣрно, че се намаляватъ овцетѣ. Въ 10 години — отъ 1886—1895 г. — бегликътъ е давалъ годишно 5.400.000 и така срѣдно уголѣмение е имало 2%; серчимътъ за 9 години почти се удвоилъ, защото българинътъ почна повече свини да храни — въ 1894 г. е далъ 330.000 л. и това е, повтарямъ, най-голѣмата цифра отъ серчима, която сме получили.

Говори се отъ формална точка на облагане съ данѣкъ овцетѣ и козитѣ. Истина е, че ние имаме закони специални за беглика само слѣдующитѣ: единиятъ отъ 16 май 1880 г., другиятъ отъ 17 декемврий 1880 г. и правилникътъ отъ 25 февруарий 1882 г.; но отъ това не значи, че се е вършило беззаконие въ тая страна отъ къмъ конституционна точка. Вече се обясни отъ прѣдговорившитѣ на два противни лагера, че най-законсообразно сж били облагани овцетѣ и козитѣ, защото всѣка година добръ е обсъждалъ българскиятъ законодател и рѣшавалъ колко да се вземе на овца и колко на коза. Но азъ, като съмъ единъ отъ тѣзи, които се най-много придържатъ да се пазятъ по-добръ формалноститѣ, защото тѣ често, както е казвано, и вече е банално да се казва, даватъ сжществото, затова не мога да замълча, че е направена една погрѣшка, дѣто е оставено тоя налогъ да се узаконява само чрѣзъ бюджета. Желателно е, но не е необходимо, щото всѣки данѣкъ, който се налага на народа, да се гласува прѣдварително съ специаленъ законъ, защото тогазъ по-всестранно се обсъжда неговата справедливостъ и по-добръ се обмисля за неговото равномерно разхвърляне.

И така, ние ще направимъ нова грѣшка, ако приемемъ това, което каза послѣдниятъ говорителъ, именно, да сме били помолили г. Министра на Финанситѣ да оттегли законопроекта и да останѣло да гласуваме тоя данѣкъ съ бюджета и занепрѣдъ, както това е ставало оттокозъ години насамъ. Това нѣщо не можемъ да го направимъ, първо, защото и чрѣзъ бюджета и чрѣзъ специаленъ законъ сѣ става узаконяване и, второ, защото това узаконяване никога не се прави за вѣчно—въ втората си още сесия едно Народно Сѣбрание може, за въ бѣдъщи години, да видоизмѣни размѣра на нѣкой данѣкъ, или даже да отмѣни нѣкой данѣкъ.

Още и друга причина има, по която трѣбва да имаме законъ за беглика, докато не се намѣри за възможно да се отмахне тоя налогъ. Причината е тази, че се изискватъ сѣ наредби, които винаги да иматъ и санкция. Вие знаете, че сѣдилищата на послѣдно врѣме, подбудени отъ вѣщи адвокати, почнаха вече да не налагатъ глоба на онѣзи овчари, които сж си укрили овцетѣ. Желаете ли, г-да народни прѣдставители, щото и занепрѣдъ да слѣдва тоя редъ? Никой сѣдия нито е смѣялъ, нито ще смѣе да не счита бюджета за законъ и

да освободи българския данѣкоплатецъ отъ да не плаща нѣкой данѣкъ, който е наложенъ чрѣзъ бюджета, но наказание за укриване никому не може да налага. Най-сетнѣ, нашата конституция има въ отношение на законитѣ изрични наредби; у насъ не е прѣдоставено правото на сѣдилищата да тѣлкуватъ въпроса за законността на единъ законъ, какъвто е и бюджетътъ. Но за глоба да се налага, за нея необходимо е да има законъ, за да се налага всѣкога глоба на тѣзи овчари, които укриватъ овце, и на тѣзи козари, които укриватъ кози. Нѣма досега да се е узаконявалъ бегликътъ нѣкоя година безъ бюджета, но всѣка година е гласувано въ бюджета да се взема бегликъ по еди-колко на овца, по еди-колко на коза. И така необходимо е да има специаленъ законъ, макаръ той да бѣде за кратъкъ животъ. Азъ бихъ желалъ да не дочакаме три години, г-да народни прѣдставители, отмахването беглика. Г-нъ Пасаровъ като че иска да се отмѣни бегликътъ въ надвечерието на мандата на настоящето Сѣбрание, ако то си доживѣе нормално днитѣ. (Г. Пасаровъ: Такова нѣщо не съмъ поддържалъ.) Такова нѣщо ние не можемъ да искаме, нито да поддържаме; особено когато е на властъ прогресивно-либералната партия, крайно е желателно да видимъ какво нѣкъ тя мисли да направи по реформирането на нашитѣ данѣци и само тогава тя ще бѣде по-права да кори особено народната партия, която сѣ пакъ е направила, както азъ и другъ нѣтъ съмъ констатирали, нѣкои рационални реформи въ нашата данѣчна система. Азъ не мога да не платя данъ на справедливостъ и тоя нѣтъ въ Народното Сѣбрание—въ двореца на народа,—като кажа, че народницитѣ направили единъ прогресъ, ако и да сж непрогресивно-либерали, дѣто увеличили сграднината — емликътъ — на повече отъ 4% за смѣтка на по-имотнитѣ притежатели на недвижими имоти, именно за имоти, оцѣнени по-горѣ отъ 5.000 л. Това е голѣма справедливостъ и, милости просимъ, г-да прогресисти, идѣте по-нататѣкъ въ тая прогресия. Туй ви се налага не само отъ програмата ви, но и отъ името ви даже. Като говорихъ общо, г-да народни прѣдставители, по законопроекта, азъ ще се въздържа да говоря и тоя нѣтъ въ подробноститѣ му, защото не считамъ, че сега е толкова необходимо. Но по единъ въпросъ азъ не мога да замълча, още сега да не обърна отново вниманието на г. Министра на Финанситѣ и на финансовата комисия. Ако и вчера да зачекнахъ азъ тоя въпросъ, но защото бѣхъ много кратъкъ, азъ се признавамъ, че даже не се изказахъ достатѣчно ясно.—Осѣнѣ тѣзи много вѣски причини, които наведоха и едни и други, а особено г. Теодоръ Теодоровъ, противъ броенето овцетѣ срѣдъ зима, не може да се не обърне, и трѣбва да се обърне голѣмо внимание и на слѣдующото съображение. Платемъ нека кажа, че не е истина, какво нищо не се е направило досега у насъ за земледѣлието и скотовѣдството, както обик-

чатъ нѣкои да обвиняватъ голословно досегашнитѣ Народни Сѣбрания. Тукъ сѣ сборницитѣ на законитѣ на българската държава и всѣки въ тѣхъ ще намѣри много закони, издадени въ полза на земледѣлието и въ полза на скотовѣдството. (И. Георгиевъ: Само закони, а нищо друго.) но не сѣ още издадени всички онѣзи закони, които сѣ необходими за подобрене, за помагане на земледѣлието и скотовѣдството. (Я. Забуновъ: Напр., кои сѣ?) Желаете ли да ви кажа? Доколкото си спомнямъ, ще Ви кажа. Най-напрѣдъ, у насъ имаше доста земледѣлци—като сѣ толкова любопитни—въ Кюстендилско и Видинско, които нѣмаха нито нѣда земя. Българскиятъ народъ, въ лицето на II-го Обикновено Народно Сѣбрание и на други отпослѣ, отвори каситѣ на държавата и даде доста милиони, като купи земя за тия хора, които едвали ще изплатятъ и, може би, ще имъ остане като подарена. Българската държава отвори каситѣ си и направи земледѣлчески училища. Кой е кривъ, че българското обществено мнѣние не е бичувало повече управляющитѣ ги? (Я. Забуновъ: Вие вземате десетки милиони отъ това население и ви се вижда че давате много, като оставяте 3 училища.) Кой е кривъ, че българското обществено мнѣние не се е погрижило да се бичуватъ повече управляющитѣ на тѣзи земледѣлчески училища и да се донася всичко на министерството? Пък и министритѣ да сѣ били повече внимателни, за да може да се изкарва по-голъма полза отъ тия земледѣлчески училища. Българската държава даде половинъ милионъ лева на българското парокходно дружество само съ специалната цѣль—въ Стамболово врѣме—да се направи възможно да конкуриратъ нашитѣ овце и други добитѣци чуждитѣ задъ граница, а особено въ Цариградъ. Сравнитѣ цѣнитѣ, които плащали по-прѣди за прѣвозъ на едно агне, овца и т. н., когато нѣмаше това дружество, съ цѣнитѣ, които се плащатъ сега, и вие ще видите каква голѣма е разницата, а печалбата отива сѣ, разбира се, у земледѣлцитѣ и скотовѣдцитѣ и особено у тѣзи отъ тѣхъ, които сѣ по-умни и които могатъ да си правятъ по-прѣди смѣтка и тогава да си продаватъ стоката. Българската държава е намалявала и намалява постоянно и вѣрвамъ, че ще унищожи беглика, както унищожи сърчимата. И това е въ полза на земледѣлието и скотовѣдството. (Я. Забуновъ: Благодаримъ.) Има и други работи, г-да народни прѣдставители, които сѣ направени за въ полза на земледѣлието и скотовѣдството, но азъ ще ви стана отегчителенъ, ако река да ги изброявамъ. Това Министерство на Търговията и Земледѣлието, което се създаде и което доста милиони, както и г. Забуновъ не веднажъ е правилъ смѣтка, е изляло, нека занеапрѣдъ всички единодушно да се поставяемъ, като не говоримъ поврхуно по тоя или она законпроектъ, като не говоримъ общо по тая или она материя, ама да влѣземъ въ съществото на нѣщата, и паритѣ, отпущани въ полза на земе-

дѣлието и скотовѣдството, дѣйствително да се харчатъ за тѣхъ. Като че ли е дошло врѣме у насъ да се нареди—и мисля, че бюджетарната комисия трѣбва да обърне внимание на това,—като каква частъ отъ разходитѣ на държавата да бѣдатъ за веществени пужди и каква за служебния персоналъ. Като че ли е дошло врѣме и съ законъ ние да опрѣдѣлимъ една норма, какъвъ процентъ да даваме за чиновницитѣ отъ паритѣ, които дава българскиятъ народъ, и какъвъ процентъ за дѣйствителнитѣ прѣки ползи на българския народъ.

Азъ казахъ, че ще кажа само една дума относително една отъ подробноститѣ на законпроекта: то е срокътъ за прѣброяването на овцетѣ. Освѣтъ, казвамъ, онѣзи причини, които се наведоха отъ всички страни въ Народното Сѣбрание, много важна е тази причина, която азъ ще наведе сега по-обстоятелствено и по-ясно може би, и особено за тия овчари, които даватъ най-голъмия процентъ отъ беглика. Г-нъ Министърътъ на Финанситѣ е тукъ да ви каже, че дѣйствително най-голъмъ процентъ отъ беглика даватъ кѣшлитѣ. Всички знаете, г-да прѣдставители, че подъ името „кѣшла“ не се разбира това въ Добруджа, което се разбира въ нѣкои други мѣста. И както въ Ромънска Добруджа, дѣто, както вчера казахъ, сѣ намѣрили за добръ да броятъ овцетѣ на 25 априлий, така и у насъ трѣбва да се броятъ на 25 априлий. Хазната нѣма да изгуби отъ това нищо. (Гласове отъ лѣвицата: Доста, бе Мирски!) Моля, моля.

И. Воденчаровъ: Вчера го казахте.

К. Мирски: Г-нъ Воденчаровъ, досега щѣхъ да го кажа.

И. Воденчаровъ: Тѣзи работи вчера ги казахте и изгубихме цѣль денъ. Азъ не искамъ да ви прѣкъсвамъ, но моля да бѣдете по-краткъ.

К. Мирски: Г-нъ Теодоръ Теодоровъ поддържа онзи срокъ, който у насъ е, така да се каже, узаконенъ, може да се каже, отъ незапомнени врѣмена. Едвамъ единъ или двама г. г. народни прѣдставители се обадиха, че трѣбва да бѣде узаконенъ единъ срокъ по-навжтрѣ въ лѣтото или по-накрай въ зимата. Ето, г-да народни прѣдставители, защо азъ искамъ да се продължи тоя срокъ. Първо, за да се прѣмахнатъ онѣзи усложнения, които ще ставатъ въ работата чрѣзъ онѣзи актове, които ще има да се правятъ за умрѣли обагнени овце и за умрѣли отъ епизоотия овце, а пъкъ добави се тукъ основателно, че умирање не става само отъ моръ; но има и други умирања, напр. отъ замръзване и други подобни. Искатъ ли почитаемиятъ Министъръ на Финанситѣ да даде доказателство, че той нѣма намѣрение да увеличи беглика, той може да го даде само като продължи срока за броене на овцетѣ. Каза се, че турцитѣ сѣ били жестоки. Това ни се каза отъ умни хора тукъ. Е, дайте ни

ние по-малка жестокост. Поне отъ това съображение не трѣбва ли да продължите срока? Но азъ не искамъ да продължимъ срока, защото трѣбва да бждемъ по-малко жестоки отъ прѣдшните владѣтели на тая страна, а по друга причина. Азъ вчера употребихъ думата лжчене, но като не съмъ овчаръ азъ се излъгахъ, вие, може би, всички не ме разбрахте и затуй не намѣрихъ подкрѣпа и най-много отъ г. Воденчарова. Азъ намѣсто лжчене или лжчидба трѣбваше да кажа прѣмѣстване или отдѣляне. Овцетѣ, г-да народни прѣдставители, въ Варненското окръжие се вѣдятъ, както казахъ, въ къщи или въ голѣми имѣния, дѣто има съ хиляди и хиляди овце на едно мѣсто и принадлежатъ на множество членове на тѣзи сдружения. И, както ви казахъ въ началото, овчаритѣ не ставатъ за дълго врѣме членове на една къшла, а обикновено въ края на една овчарска година, даже и въ края на единъ овчарски семестъръ, тѣ развалятъ сдружението, а пъкъ овцетѣ вече биватъ прѣброени за облагане съ бегликъ. Като сж прѣброени овцетѣ, прѣди да се разпадне сдружението, много овчари отиватъ на друго мѣсто, а нѣкои си и задъ граница, а пъкъ чорбаджията, сир. главниятъ директоръ на това кооперативно дружество, (Министъръ Д-ръ А. Радевъ: Чобанъ-башията!) главниятъ членъ на това сдружение, който е обикновено притежателъ на земята, и кехаята, неговиятъ помощникъ или дѣйствителниятъ директоръ на това овчарско сдружение, който държи най-подробни смѣтки, както казахъ вчера, при всичко това се онеправдаватъ, а наедно съ тѣхъ се онеправдаватъ и още други овчари членове, които оставатъ въ това сдружение, защото въ края на всѣки семестъръ смѣтка се прави и разноситѣ се разхвърлятъ върху всичкитѣ овце на къшлата. За това има една много хубава статия отъ г. Гешова, обнародвана въ списанието на Българското книжовно дружество. Колкото бегликъ има неплатенъ за овцетѣ на хора, които вече сж заминали съ овцетѣ си, той лѣга на онѣзи овчари, които сж останали въ сдружението. Заради това или г. министърътъ трѣбва да се съгласи, щото овцетѣ да се броятъ, както е въ Ромѣния, на 25 априлий, и хазната нищо нѣма да изгуби, или ако мисли, че хазната ще изгуби, да се тури една наредба въ закона за беглика, щото да има право директорътъ на овчарското сдружение, притежателътъ, чорбаджията на земята, да задържи овцетѣ на онѣзи, които се отдѣлятъ отъ сдружението, докль платятъ своя бегликъ, защото ние товаримъ иначе съ двоенъ бегликъ нѣкои скотовѣдци, а пъкъ ако искаме да поддържаме скотовѣдството, не трѣбва това да правимъ. Поради това моля всички г. г. народни прѣдставители да се съгласятъ, щото да се броятъ овцетѣ на 25 априлий — хазната отъ това нищо нѣма да изгуби. (Гласове: Прието!)

И. Воденчаровъ: Да се гласува! Изчерпанъ е въпросътъ!

Прѣседателствующъ А. Франгя: Часътъ е 7 безъ 5 минути; има още записани оратори. Има думата г. Василь Наковъ.

В. Наковъ: Г-да народни прѣдставители! Като земледѣлецъ, пъкъ отчасти може би и скотовѣдецъ, счетовъ за нужно да изкажа моето мнѣние. Додоха се мнѣния да се унищожи данъкътъ бегликъ. Споредъ мой възгледъ, това не би било практично и не е справедливо, защото сумата 4—5.000.000, която се събира отъ този данъкъ, е доста почетна цифра, която подкрѣпва държавнитѣ нужди. А ако ние захванемъ да унищожаваме тѣзи данѣци, тѣзи източници, които помагатъ на държавата въ всѣки случай, то ще дойдемъ до крайностъ.

Друго едно нѣщо. Всички г. г. прѣдставители признаватъ, че козата е три пкти по доходна отъ овцата, а като така несправедливо се облага овцата и козата съ данъкъ 50 и 70 ст. Известно е на всички, че козата е по-доходна, слѣдователно, трѣбва да се обложи три пкти и повече. Моето мнѣние е да се обложи овцата съ 30 ст., а козата съ 80 ст., още повече като излизаме отъ това съображение, че козата се намира и се чува повече отъ по-сѣстоителни хора, а овцата отъ по-слаби хора. (Отъ центра: А а а!) Азъ моля почитаемитѣ членове на комисията, които ще се занимаватъ съ тоя законопроектъ, да иматъ прѣдъ видъ моето мнѣние.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Има думата г. Нино Христовъ.

Н. Христовъ: Отказвамъ се.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Има думата г. Димитър Христовъ.

Д. Христовъ: (Отъ трибуната.) Азъ ще бѣда кратъкъ, г-да народни прѣдставители, по въпроса за беглика. Ще засегна на бърза рѣка само нѣкои и други точки, които бѣха повдигнати тукъ. Азъ не мога да сподѣля този възгледъ, който бѣше авансиранъ отъ г. Пасарова, както и отъ други господа, които въ теорията за данѣка бегликъ и за неговото съществуване искаха да намѣрятъ доводи за неговото отстранение. Наистина, бегликътъ, ако става дума за неговото произхождение, въобще за неговата теория, датира отъ едно врѣме, когато земята, на която добитѣкътъ, овце и кози, сж пасли, не е била собственостъ на самитѣ селини, а, напротивъ, още въ феодалнитѣ врѣмена е била притежание на спашнитѣ или беговетѣ. Бегликътъ се изразява тогава въ натураленъ данѣкъ, като се прѣвърща по-късно въ париченъ, и по традиция е останалъ до най-последне врѣме. Но, казватъ, понеже беговетѣ ги нѣма вече въ нашата страна и понеже правовладѣнието на земята има съвсѣмъ друга форма, то, слѣдователно, слѣдъ като е паднала старата форма, трѣбва да падне и данѣкътъ,

който е почивалъ върху нея. Върно е, че номинално земята, сир. селскитѣ мери, се владѣе отъ държавата, съгласно старитѣ турски закони, и имало е случаи въ нѣкои окръзи, като Варненскитѣ, дѣто цѣли села сж били изселвани, частната собственост е била разпродавана, когато мерата на тия села, които сж се изселвали, оставала е на държавата. Изселниците не сж могли да я продадатъ и когато отново други земледѣлци сж закупвали земята на старитѣ собственици и се поселвали тамъ, когато селата отново сж се възраждали, мерата е оставала въ ползуване на тѣхъ и тѣ дѣйствително сж се ползували отъ нея. Не е тамъ обаче въпросътъ. Ако съ това съображение бихме искали да отхвърлимъ беглика, защото земята, владѣйна по-напрѣдъ отъ беговетѣ, не се владѣе вече отъ тѣхъ, то на него азъ бихъ противопоставилъ друго, а именно, че скотовѣдцитѣ прѣдставляватъ отъ себе си една селско-стопанска единица; понеже тѣ добиватъ приходи отъ своитѣ стопанства, то, ако унищожимъ беглика, за да се покрие евентуалниятъ недостигъ отъ него за съкровището, тия стопанства ще трѣбва да се облажатъ съ нѣкой другъ данѣкъ. Ако допуснемъ, че данѣцитѣ, които селското население плаща, като бегликътъ, поземелниятъ налогъ, данѣкътъ върху сградитѣ, бихме ги обединили въ единъ общъ данѣкъ, ние трѣбва да дойдемъ сѣ пакъ до заключението, че общата сума на прѣжитѣ данѣци, които лѣгатъ днесъ върху селското население, нѣма да се намали. Ще стане само едно видоизмѣнение на данѣчната форма, разкъсанитѣ и отдѣлни налози ще се обединятъ въ едно, обаче крайниятъ резултатъ ще бѣде сжщиятъ, както и при сжществуването на беглика. На всѣки случай, то не означава, че данѣкътъ ще бѣде съвършено унищоженъ и че скотовѣдцитѣ нѣма да носятъ никакви данѣжни тежоби.

Г. Кирковъ: За данѣкоплатеца е важно сумата, която ще се плаща. При едно реформиране ще плаща по-малко.

Д. Христовъ: То е другъ въпросъ: въпросъ за общото реформиране на данѣцитѣ; азъ искамъ само да кажа, че унищожението на беглика нѣма да поведе къмъ това, щото скотовѣдцѣтъ да не плаща никакви данѣци; това не е върно. Въ туй отношение азъ сподѣлямъ мнѣнието на г. Мирски, който ни каза, че добръ ще бѣде, ако държавата, въ нейната финансова политика, се постарее да прѣмахне беглика, защото и азъ признавамъ, че по своята форма той е несправедливъ, а вмѣсто него да въведе общъ земледѣлчески данѣкъ, който да легне поне върху дохода бруто и по тоя начинъ да обедини всички данѣци въ единъ общъ и единственъ. Не е върно, обаче, г-да прѣдставители, че овцевѣдството намалявало и че експортътъ на добитѣка ни се прѣчало вслѣдствие сжществуването на беглика. Това мнѣние не може да се поддържа,

по тая именно причина, защото, ако бегликътъ указваше дѣйствително нѣкакво влияние върху експорта на овцетѣ, той би трѣбвало да указва още по-голѣмо влияние и върху развитието на самото овцевѣдство, тѣй като не може да има експортъ, ако нѣма овцевѣдство въ страната; ако бегликътъ прѣчи на експорта, трѣбвало би овцевѣдството да намалява; а това не е върно и то се опровергава отъ даннитѣ, които ги имаме. Овцевѣдството, върно е, не се е увеличило. По то и не се е намалило. При днешнитѣ условия, овцевѣдството е лишено отъ най-главния факторъ, който, ако сжществуаше, то щѣше сигурно да се увеличава; за скотовѣдството вече нѣма старитѣ широки пасбища, вслѣдствие разработването на меритѣ. Въ по-ранитѣ години широкитѣ мери съставляваха най-доброто условие за развитието на овцевѣдството, тогазъ когато днесъ тѣ сж намалѣли извънредно. При всичко че това най-важно условие за развитието на скотовѣдството да изчезна, вслѣдствие на което трѣбваше да се дойде до заключението, че овцевѣдството трѣбва да е намалѣло, ние виждаме, напротивъ, то да остава въ старитѣ си размѣри — явно доказателство, че бегликътъ не е играалъ тукъ никаква роль. И така, бегликътъ не е способствувалъ за намалението на овцевѣдството, както се казваше тукъ, и ако овцевѣдството се е задържало въ прѣдшнитѣ си размѣри, безъ да се е увеличило, причинитѣ трѣбва да се търсятъ въ намалението на пасбищата, което отнема възможността на селското население да увеличава размѣра на овцевѣдството си.

Но, г-да народни прѣдставители, има да отбѣлѣжа, освѣнъ това, една друга тенденция въ нашето селско стопанство. Ние трѣбва да признаемъ, че овцевѣдството съ течение на врѣмето, когато селското стопанство ще става сѣ повече интензивно, дребното скотовѣдство ще намалява. Това нека се помни добръ. Азъ още единъ пътъ ще кажа, че не е бегликътъ причината за намалението на овцевѣдството. Наистина, нѣкои народни прѣдставители ни казаха, че тоя данѣкъ е единъ отъ най-безобразнитѣ и несправедливи, и за доказателство ни приведоха обстоятелството, че въ другитѣ страни нѣмало бегликъ. Азъ съ това не съмъ съгласенъ, защото, както и справедливо забѣлѣза вчера г. Каравеловъ, въ другитѣ страни нѣма бегликъ, но тѣ нѣматъ и мери, нѣматъ обществена собственостъ, отъ която биха могли да се ползуватъ. Другитѣ страни нѣматъ туй прѣимущество и тѣхното земледѣлие и скотовѣдство не се ползува отъ меритѣ, както у насъ. Най-важниятъ въпросъ обаче си остава сѣ слѣдующиятъ. Ако дѣйствително значителна сумата 4.000.000 л., получавана отъ беглика, отъ приходния бюджетъ — сума, която съставлява единъ отъ най-стабилнитѣ и най-сигурни приходи за съкровището, ние трѣбва да я попълнимъ съ нѣкоя друга; туй би било възможно при една общобюджетна реформа, съ помощта на която дѣйствително бихме могли да намалимъ данѣцитѣ, или да ги обединимъ, и да направимъ възможното

понижение. Не е вѣрно, че бегликътъ е способствувалъ за намалението на овцевѣдството и че той билъ драконовски законъ. Азъ бихъ желалъ да ни увѣрятъ съ доказателство, че той наистина е такъвъ. Напротивъ, бегликътъ принадлежи къмъ ония данъци, които сравнително се плащатъ най-леко; той е единъ отъ най-сигурнитѣ, а най-важно единъ данъкъ, който се събира съ най-малко недобори. Какво показва това, г-нѣ Драгиевъ? Бегликътъ или не дава никакъ, или дава съвършено незначителенъ недоборъ. Ако въ държавнитѣ книги се отбѣлзва недоборъ отъ беглика, причината е, че като се събира бегликътъ наедно съ другитѣ данъци, то съразмѣрно се отбѣлзва и на него недоборъ. По моето мнѣние бегликътъ не дава никакви недобори. (И. Гешовъ: Това е вѣрно.) А това е едно доказателство, че той се плаща добръ. Не е вѣрно тѣй сѣщо и смѣтката, която ни се прави отъ г. Драгиева и отъ неговитѣ сподвижници, че скотовѣдството плащало най-тежки данъци, прѣдъ видъ дохода, който то давало. Прѣди всичко, трѣбва да се каже, че въ България нѣма ни едно съсловие, ни една производителна класа, ни единъ данъкоплатецъ, който да плаща повече данъкъ пропорционално съ своитѣ чисти приходи. Може ли да твърдите, че занаятчия, напр., който плаща 50 л. данъкъ, ги плаща върху една рента отъ 500 л., ако допуснемъ, че процентътъ на данъка отъ чистия приходъ е 10%, или че той плаща тоя данъкъ върху единъ чистъ приходъ отъ 1.000 л., ако е пропорцията 5%? Може да се каже безъ прѣувеличение, че ни единъ занаятчия не получава у насъ 1.000 л. чистъ приходъ, защото, ако тая теория бѣше вѣрна, то тогава занаятчийското съсловие нѣма причини да се оплаква отъ упадъкъ на своитѣ промисли. Напротивъ, тѣ плащатъ по-малко върху прихода си, отколкото върху своя трудъ.

Тѣй сѣщо ми се вижда твърдѣ прѣсилено оплакването на вашитѣ приятели и на васъ самитѣ, когато вмѣсто да покажете истинскитѣ недостатѣци на народостопанския ни животъ, вие оплаквате сѣдбата на скотовѣдството само затуй, защото то било прѣтрупано съ беглика. Азъ не знамъ на какви необорими доказателства вие се осланяте и не искамъ да се впускамъ въ смѣтки, като вашитѣ, които сѣщо имамъ въ джеба си. Всички, които сѣ наблюдавали селския ни животъ, ще се съгласятъ съ менъ, че онии селски стопанства, които сѣ чисто земеделѣчески, повече сѣ изложени на бѣдствия въ врѣме на кризи и неурожаи и по-мѣчно излизатъ отъ тѣхъ невредими, отколкото ония селски стопани, стопанствата на които прѣдставляватъ смѣсени типове, сир. иматъ и земеделѣе, и скотовѣдство. (Н. Поповъ: Това е право.) И ако вашата теория е вѣрна, че отъ скотовѣдството имало загуба, а не полза, то тогава трѣбва да признаемъ, че скотовѣдцитѣ, и особени ония, за които ни говори вчера г. Кирковъ — скотовѣдцитѣ, които гледатъ на скотовѣд-

ството повече като на занаятъ, като на търговия, трѣбва да сѣ фалирали до единъ. Напротивъ, ние виждаме, че тия именно типове запазватъ старото си положение. Ако има нѣщо неблагоприятно за тѣхъ, то не е толкова че плащатъ данъкъ, колкото че нашитѣ имъ се намаляватъ. Можете ли да ни докажете и да поддържате сериозно една такава теза, че селскитѣ стопани, които разчитатъ най-главно на добитѣка си и се прѣпитаватъ повече отъ него, че тѣ се намиратъ въ по-лошо положение, отколкото земеделѣцитѣ, които изключително се надѣватъ на жетвата отъ своята земя, като напр. въ врѣме на неурожаи? Това не е вѣрно; една подобна теза никога не би могла да издържи критика. У насъ се счита опова селско сѣмейство за по-честито, което има повече добитѣкъ, било защото съ него може да посрѣща полесно своитѣ нужди, било че получава отъ него повече приходъ, отколкото отъ земята.

Г-да народни прѣдставители! Азъ съмъ длъженъ да отхвърля и друга една инсинуация, защото тя не е направена съ никаква друга цѣль, освѣнъ за клевета, когато реватъ тукъ за селското население, на което познаватъ малко интереситѣ. (Д. Драгиевъ и И. Георгиевъ: Вие сте ревали по-рано!) Немъ ние сме избрани отъ нѣкои други избиратели? Азъ ви казахъ, че вие не разбирате интереситѣ на селското население. (Отъ земеделѣческата група протестиратъ.) Ти (къмъ г. И. Георгиевъ) трѣбва да помнишъ, че не изпънявашъ съвѣстно своята роль!

И. Георгиевъ: Този законъ отъ 25 години трѣбва да се изхвърли на боклука!

Д. Драгиевъ: (Къмъ г. оратора.) Вие вижте дневницитѣ, дѣто е явно описанъ вашиятъ прѣкрасенъ ревъ въ врѣме на опозиция. Понарѣвѣте се, г-нѣ Христовъ, и сега тукъ!

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Г-нѣ Драгиевъ! Вие ще имате сега думата.

Д. Христовъ: Съ такива „ураджийски“ приеми, като вашитѣ, не се монополизира правото да ревете за земеделѣческото население. Тукъ, въ Народното Събрание, нѣма да се намѣри ни единъ прѣдставителъ, който да не е избранъ отъ селска околия. Ние всинца сме селяни. Какво е туй? Ние всинца не прѣдставляваме ли земеделѣцитѣ? И г. Мирски бѣше правъ въ бѣлѣжкитѣ си къмъ Васъ, само съжалявамъ, че той не бѣше достатѣчно силентъ. (Н. Поповъ: Тия приятели тамъ сѣ отчаяни демагози и лихвари!) Ами вие постоянно ни говорите противъ лихваритѣ, а въ вашата срѣда има отчаяни лихвари. (Смѣхъ въ дѣсницата.) Азъ съжалявамъ, че нѣма тукъ г. Каравелова, за да се позова на неговия авторитетъ.

Говори се, г-да народни прѣдставители, за тежкото облагане на селското население. Това е вѣрно. Азъ съмъ напълно съгласенъ, че селското население

е тежко обложено, но не затова, че то плаща днешните налози, а по съвсѣмъ други причини, за които Вие, г-нѣ Драгиевъ, не сте си задавали никога трудъ да ги изучите. Не е вѣрно, че споредъ съществуващитѣ законоположения, че споредъ дѣйствующата днесъ данъчна система, селското население плаща повече, отколкото градското. Всички данъкоплатци сѣ обрѣменени тежко. Азъ поддържамъ пакъ своето мнѣние и ще го развия по-обстоятелно, когато ще разискваме бюджета, относително причинитѣ да се намали поземелниятъ налогъ, причини, които нѣматъ нищо общо съ гюрултиитѣ на разни Драгиевци. За да покажа, че селското население е обрѣменено еднакво съ градското, позволѣте да изслушате слѣдующитѣ цифри. Прѣки данъци, споредъ бюджета — струва ми се, г-нѣ министре, че ми сѣ вѣрни цифритѣ, — се събиратъ около 38.000.000 л.; (Министъръ М. Сарафовъ: Вѣрно!) а косвени налози държавата събира около 30.000.000 л. Трѣбва да забѣлѣжа при това, че колкото реколтата е по-богата, толкова и косвенитѣ налози даватъ по-голѣми постъпления. Отъ прѣкиѣ налози градското население плаща 10.000.000 л., а селското — 28.000.000 л. Съгласни ли сте съ това? (Д-ръ П. Гудевъ: Мълчането потвърждава.) Щомъ мълчатъ, утвърждаватъ. Косвени налози има въ размѣръ 30.000.000 л. и отъ тѣхъ на селското население се падатъ въ най-добрия случай около 40%, когато на градското население — около 60%. Процентътъ отъ косвенитѣ налози за селското население, надѣя се, ще бѣде за васъ неоспоримъ. Отъ тукъ слѣдва, че градското население плаща 17.000.000 л. косвени налози, а селското — 13.000.000 л. И така, градското население плаща 17.000.000 л. косвени, плюсъ 10.000.000 л. прѣки данъци, или всичко 27.000.000 л.; селското пъкъ население плаща 28.000.000 л. прѣки и 13.000.000 л. косвени данъци, или всичко 41.000.000 л. И така, явява се една разлика отъ 14.000.000 л. въ тежестъ за селското население. Но ако вземемъ статистиката за народонаселението въ Княжеството и видимъ, че числото на населението възлиза на 4.000.000 крѣгло, то тогава отъ 27.000.000 л., които се падатъ отъ градоветѣ, при население крѣгло 1.000.000, на глава, или, както казва г. Кирковъ, „калпакъ-парасъ“, ще се падне срѣдно 30 л., когато селското население, което плаща всичко 41.000.000 л., на брой 3.000.000 души, плаща на човѣкъ по 13 л. Вѣрна ли е тогава вашата теория, г-нѣ Забуновъ? (Я. Забуновъ: Г-нѣ Христовъ! Азъ ще Ви докажа съ цифри обратното!) Моля Ви, щомъ ще доказвате съ цифри, възразѣте още сега, за да не отлагаме и да не замотаваме нашитѣ разисквания. Азъ Ви слушамъ. (Я. Забуновъ: Съ цифри отъ вашия окръженъ управителъ ще докажа.) Но той не е нѣкакъвъ Полъ Лѣороа Болио! Кажете още сега възраженията си. Искамъ да кажа, че вашитѣ смѣтки не сѣ основателни, а при сѣ това излизате тукъ да ни говорите съ авторитета на нѣкой си Борегаръ или Мезюръоръ които сѣ за прове-

ждането въ Франция на подоходния данѣкъ. Малко по-скромни бждѣте, г-да!

По-натѣй искамъ да направя нѣкои бѣлѣжки относително една отъ същественитѣ части на законопроекта, за които, като членъ на финансовата комисия, ще говоря по-надѣлѣ въ финансовата комисия. Най-важниятъ въпросъ въ него е въпросътъ относително констатирането на данѣкъ: да става ли това констатиране прѣзъ януарий или прѣзъ априлий. Той е най-важниятъ въпросъ. Азъ разбирамъ мотивитѣ на г. Министра на Финанситѣ, който иска прѣброяването да става прѣзъ януарий, както и нашитѣ — да се запази досегашната практика. Прѣзъ януарий, би казалъ навѣрно г. министърътъ, трѣбва да става констатирането зарадъ туй, защото извѣстно число отъ добитѣка, който подлежи на облагане, ако констатирането не става прѣзъ януарий или февруарий, ще бѣде укрито; защото, по-натѣй, прѣзъ януарий и февруарий консомацията, както и експортътъ се изтрѣгватъ отъ тоя данѣкъ. Ако констатирането става прѣзъ априлий, числото на оня добитѣкъ, който прѣзъ януарий и февруарий би трѣбвало да се обложи съ бегликъ, вслѣдствие на консомацията и експорта, нѣма да се обложи и скровището ще прѣтърши извѣстни загуби. Отъ друга страна, азъ съмъ съгласенъ и съ противното, а именно, че съ мѣрkitѣ въ закона може да се развие значително допосничество — процедурата сѣщо е твърдѣ сложна. А затова ние трѣбва да търсимъ единъ другъ изходъ и постигнемъ единъ компромисъ между двѣтѣ противни законоположения. Азъ съмъ съгласенъ, г-да прѣдставители, съ възгледа, че значителна степенъ отъ овцетѣ у насъ подлежатъ на контрабанда. Ако констатирането става прѣзъ мѣсець януарий и февруарий, тази контрабанда е по-трудно да става, защото зимно врѣме не може да става това по балканитѣ. Вѣрно е отъ друга страна, обаче, че има смъртни случаи, че при врѣме на агненето загубитѣ сѣ по-голѣми и че има эпизоотии. Тамъ ще видимъ дали дѣйствително мѣрката, която г. министърътъ прѣдлага, е цѣлесъобразна и дали заслужава да бѣде въведена. Не зная дали той, или вие имате свѣдѣния, но, доколкото азъ оцѣнявамъ, менѣ ми се струва, че тая контрабанда пѣма да бѣде повече отъ 100—150.000 л. Ако, прочесъ, въпросътъ е да гарантираме на държавното скровище една сума отъ 150.000 л., тогава ще разискваме въпроса, заслужава ли да въведемъ тая сложна процедура. Ако заслужава, тогава финансовата комисия ще приеме мѣрката, която прѣдлага г. Министърътъ на Финанситѣ, а ако не заслужава, той ще се съгласи съ насъ и ще наредимъ по този начинъ закона.

Че, г-да народни прѣдставители, има контрабанда на овце, и за голѣмо съжаление, че нѣмаме никакви изучени данни въ това отношение, азъ ще ви покажа и слѣдующия фактъ. Бегликтъ, менѣ ми се струва, въ значителна степенъ варира ту въ една година повече, ту въ друга година по-

малко. Нанстина, тия вариации не сж твърдѣ голѣми, но въ всѣки случай бегликътъ вариира, движи се по една счупена линия. Азъ съжалявамъ, че не можахъ да извлѣка свѣдѣния отъ бюджетитѣ или докладитѣ на Върховната Сметна Палата за това нѣщо. Сега се явява въпросъ, какъ да се обясни туй вариране на беглика и туй вариране на приходитѣ отъ беглика да се обясни съ общитѣ причини, които настѣпватъ въ страната: да речемъ въ врѣме на неурожай, въ врѣме на градобитнина, въ врѣме на економическо бѣдствие, или то се дължи на други причини. Въ послѣдно врѣме, напр., стана значителенъ експортъ. Експортътъ на добитѣка доколко влияе, напр., за намалението на добитѣка? Доколкото обаче могатъ да се направятъ изслѣдвания, излиза едно нѣщо, че по-високитѣ цифри на прихода отъ беглика не съвпадатъ съ цифритѣ на експорта, и обратно: и по-високитѣ цифри на експорта не съвпадатъ съ цифритѣ на беглика. Тѣй сѣщо не съвпадатъ цифритѣ на беглика и въ лоши години. Има лоши години, въ които реколтата е добра, а, напротивъ, бегликътъ пада. Всичко това показва, че контрабанда съществува и че мѣроприятията, които сж прокарани въ тоя законъ, съвсѣмъ пѣматъ за цѣль да въведатъ нѣкакви драконовски мѣрки, а иматъ за цѣль да унищожатъ злоупотрѣблението на нѣкои скотовѣдци и нѣма защо да възставате.

Прочее, въпросътъ е твърдѣ ясень, ще го внесемъ въ финансовата комисия и ония, които желаятъ да си направятъ бѣлѣжки, да ги направятъ. А азъ ще си позволя да внесе едно прѣдложение за прѣкращение на дебатитѣ по този законъ. (Отъ лѣвицата: А а а!) Като свършвамъ, бихъ желалъ г. министърътъ, когато вземе думата по тоя въпросъ, да изкаже своя погледъ върху данъка бегликъ. Сега това нѣщо не може да стане, но бихъ го молилъ още да вземе всички мѣрки за да обмисли върху единъ общъ данѣкъ, върху селското население; бихъ го молилъ да направи, щото всички категории данѣци, които падатъ върху населението, да се прѣмахнатъ и да се турятъ въ едно, да се обосноватъ въ единъ общъ подоходенъ земеделѣчески данѣкъ върху brutото доходъ на селското население. Бихъ желалъ отъ друга страна и друго нѣщо: да вземе необходимитѣ мѣрки още тази година — той ще има врѣме още 1—2 години за тѣзи мѣрки, надѣя се, — за да може въ едно кжсо врѣме да направи едно съотвѣтствующе намаление, като прѣдварително намѣри приходи. И за тия приходи да си дадемъ трудъ, г-да прѣдставители, когато стане редъ да разискваме бюджета, да дадемъ на Финансовия Министъръ източници и тогава да направи: първо, да обединимъ всичкитѣ данѣци въ едно и, второ, да има единъ общъ данѣкъ върху дохода бруто и да стане едно извѣстно намаление. (Н. Поповъ: Bravo!)

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Г-нъ Драгиевъ нма думата.

Д. Драгиевъ: Понеже ще говори втори пътъ по тоя въпросъ, желая да отстъпна да говоритѣ ония г. г. прѣдставители, които не сж говорили нито веднажъ.

И. Воденчаровъ: Нѣма такива!

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Има ли други да говорятъ?

Д. Драгиевъ: Запазвамъ правото си да говори по-послѣ.

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Ще приключа дебатитѣ вече.

Г-нъ Драгиевъ! Отказвате ли се?

Д. Драгиевъ: Не се отказвамъ.

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Тогава говорѣте! (Глъчка.) Ако искате да говоритѣ, сега говорѣте.

Д-ръ П. Гудевъ: Часътъ е 7!

Д. Драгиевъ: Утрѣ ще говоря. (Обаждатъ се: Сега, сега!) Тогазъ, въдворѣте тишината.

Г-да прѣдставители! Азъ си позволявамъ да взема още веднажъ думата, (Нѣкой отъ дѣсенницата: Безъ прѣдговоръ!) за да направи само нѣкои и други кжсички възражения върху говореното отъ нѣкои господа.

Едно нѣщо е неоспоримо, че между всичкитѣ г. г. оратори, които говориха по този въпросъ, не се памѣри нито единъ, който да има смѣлостта да защити по начало тоя данѣкъ. Напротивъ, и ония, които имаха желание да го защитятъ, и тѣ признаха, че тоя данѣкъ е безобразенъ, че тоя данѣкъ е несправедливъ, че тоя е данѣкъ, който трѣбва да се отмѣни, но „единъ денъ“, а не сега. Единъ денъ трѣбва да се отмѣни, казаха. И ония, които даже искаха ужъ да изкаратъ, че има нѣкакъвъ приходъ отъ овцевѣдството у насъ, какъвто бѣше и г. Блажевъ, както и други нѣкои, но които сѣ пакъ не можаха да отречатъ съвсѣмъ истината, че тия приходи сж много съмнителни. И г. Блажевъ каза, че, ако правимъ тия подробни сметки, ние трѣбвашъ да захвърлимъ отколѣ и тояги, и всичко. Да, признаватъ, че тоя данѣкъ трѣбва да се отмѣни, че е несправедливъ, но при всичко туй, казвамъ, тия, които сѣ още искатъ да защитятъ съществуването на този данѣкъ, трѣбвашъ нѣкъдѣ, дѣто да се заловятъ, за да оправдаятъ неговото оставане и сега. И такива оправдания намѣриха тѣ въ тия обстоятелства. Първо, че овцетѣ сж насѣли по меритѣ, та трѣбвало да се плаща бегликътъ, като „мера-парасж“; второ, едно възражение се прѣдстави: отдѣ ще вземемъ тия 4.000.000 л., тая голѣма дупка въ бюджета съ какво ще я запушимъ; и трето: понеже има два вида овцевѣдци у насъ, едни, които

вѣдятъ по 10—15—20 овци, а други — за които особено говори г. Мирски, — които вѣдятъ съ хиляди овце, тия послѣднитѣ най-вече щѣли да останатъ необложени. По тия три точки азъ ще кажа нѣкоя и друга дума накъсо.

Прѣди всичко, не е правъ възгледътъ, че защото пасли овцетѣ по меритѣ, заради туй трѣбвало да се обложатъ съ този данѣкъ. Доколкото азъ знаа, отъ всички добитѣци, едри и дребни, едва ли овцетѣ могатъ да се обвинятъ въ този грѣхъ, че тѣ пасатъ пашата, която по турскитѣ закони още принадлежала на падишаха. Едриятъ добитѣкъ е, прѣди всичко, г-нѣ Мирски, който тѣпче и пасе пашата по меритѣ, че тогава овцата. Овцетѣ, сѣ като нѣщо по-долно, сѣ като нѣщо по-глунаво ли, кой знае по какви съображения ги каратъ по на друга страна, тъй щото най-малко овцетѣ могатъ да заслужатъ туй обвинение, че тѣ унищожаватъ тая паша по меритѣ. И ако вие речехте да се водите отъ това, защото пасли по тѣзи мери, да ги обложите съ данѣкъ, тогава бждѣте малко по-последователни, малко по-дързки и поискайте баремъ облагането и на конетѣ и на магаретата, които повече ходятъ по тия мери и повечко ги тѣпчатъ съ свои тежѣкъ кракъ. Както не се облагатъ, и много справедливо, едритѣ добитѣци, които, прѣди всичко, ходятъ по меритѣ, а че тогава овцетѣ, които повече ходятъ по стърнищата и угаритѣ, както не се облагатъ едритѣ добитѣци, казвамъ, така не може и не трѣбва да се облагатъ и овцетѣ. Но има и друго едно нѣщо, че меритѣ, за които вие говорите, че сѣ на царцината, въ сжщностъ, ако направите една смѣтка, ще излѣзе, че тѣ сѣ купени, много пѣти сѣ купени отъ това население, което изкарва по тѣхъ нѣкоя добитѣкъ. Вие ни говорите за Ромѣния, но не казвате колко е ромѣнскитѣ поземеленъ налогъ. (К. Мирски: Азъ казахъ. — И. Георгиевъ: 10 ст. се плаща на овца.) Нашиятъ поземеленъ налогъ е много тежѣкъ. Да оставимъ петѣтъ вѣка, прѣзъ които трѣбва да прѣдполагаме, че българската рая, съ своитѣ тежки данѣци и ангарии, сѣ я заслужила, т. е. сѣ можемъ да ѝ признаемъ правото да има ти претенция, че е изкупила съ своята кръвь и трудъ въ продължение на толкозь години тая мера, която вие смѣтате още че принадлежи на държавата. Азъ смѣтамъ, че мерата по право принадлежи на общинитѣ, па и въ самия напѣ законъ е така. И ние различаваме два вида мера: държавна и общинска. Пѣкъ има и сѣвѣмъ частни мѣста, дѣто хората пушатъ добитѣцитѣ си на паша. Азъ ви питамъ: общинскитѣ мери бива ли да ги смѣтаме още за държавни, когато по сжществующия законъ за общинитѣ тѣ, освѣнъ дѣто сѣ общински, но много отъ тѣхъ сѣ купени и слѣдъ освобождението, и купени не само отъ държавата, но и отъ адвокатитѣ, г-нѣ Мирски? Вие най-добрѣ трѣбваше да знаете това.

К. Мирски: Лихваритѣ трѣбва да си държатъ устата.

Д. Драгиевъ: Азъ ли съмъ лихваръ? Въ какво печално положение изпадате! Цѣлъ свѣтъ може да Ви се смѣе. (Смѣхъ.) Даже г. Христовъ Ви се смѣе

Г. Пасаровъ: А Вие колко данѣкъ плащате?

Д. Драгиевъ: Тукъ, г-нѣ Пасаровъ, въпросъ за плащане или неплащане нѣма. (Гласове: А а а!) Тукъ ние не сме въ нѣкоя кръчма, та да отворимъ кеситѣ си, да видимъ Вие колко имате, азъ колко имамъ. Тукъ сме народни прѣдставители, азъ мога да плащамъ малко, а Вие много, но азъ имамъ сжщитѣ права, които и ти може да имашъ като милионеръ. Азъ съмъ тукъ народенъ прѣдставителъ, прѣдставителъ на българския народъ, както и Вие, г-нѣ Пасаровъ. (Прѣрекание.)

И. Георгиевъ: (Къмъ г. Пасарова.) Билетъ по желѣзницата взимате безъ пари.

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Моля тишина, г-да! Моля г. Драгиева да продължава.

Д. Драгиевъ: Както каза г. Георгиевъ, ако Вие много плащате, платѣте си прѣди всичко билета по желѣзницата.

Тѣй щото, по моето скромно мнѣние, г-да прѣдставители, не издържа абсолютно никаква критика този възгледъ, че трѣбвало овцетѣ да се обложатъ съ данѣка бегликъ, защото стѣпвали нѣкоя пѣтъ по тая или онаа мера. Когато впрочемъ стѣпватъ по държавната мера, вие знаете какво имъ вземате. Оня денъ бѣше случаятъ, когато г. Драгулевъ, който ходи насамъ-нататѣкъ сега, отъ онаа трибуна се оплакваше, че на едно добиче, което стѣпи въ държавна мера, при Варна, 5 л. му вземали. Да, г. Драгулевъ каза какво взиматъ на добитѣка на хората, когато стѣпи на държавна мера, а пѣкъ когато ходи добитѣкътъ по общинскитѣ мери, по нивитѣ на населението, нѣмате основание да го облагате съ никакви особени данѣци.

Д. Марковъ: Тогава вмѣсто овцетѣ, адвокатитѣ да плащатъ беглика! (Смѣхъ.)

Д. Драгиевъ: Тѣ да си плащатъ за адвокатството, че бегликътъ е лесенъ.

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Г-да народни прѣдставители, недѣйте прѣкъсва оратора!

Д. Драгиевъ: Вие не правите бѣлѣжка на тия, които ме прѣкъсватъ.

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Вие постоянно се обръщате къмъ прѣдставителитѣ.

Д. Драгиевъ: Г-нѣ Мирски го бѣше много страхъ, понеже има два вида овцевѣдци у насъ: дребни овцевѣдци, които иматъ по 10—15 или 20 овци, и други едри, които иматъ съ хиляди. Азъ поне изъ нашенско не знаа човѣкъ, който да

има стотини-стотини или хиляди овце. Казвамъ, че много нарѣдко ще има въ нѣкои села единъ човѣкъ, който да има стотина овце. Въ нашата Старо-загорска околия така е.

К. Мирски: Отъ Стара-Загора ли правите заключение?

Д. Драгиевъ: Ами че вашиятъ законъ нѣма ли да бѣде въ сила еждѣ Стара-Загора? Ако го правите само за Котленскитѣ овчари, то е другъ въпросъ, но азъ мисля, че го правите и за Стара-Загора. Азъ казвамъ, че въ нашата околия, нѣкои и други села отъ които смѣя да кажа съмъ пропитувалъ...

К. Мирски: Да демагогствувате.

Д. Драгиевъ: Да изпълнявамъ своя граждански дългъ, г-нѣ Мирски, като гражданинъ въ тая страна. И ми се струва, че ако е въпросъ за демагогство, азъ мога да обвиня Васъ въ демагогство, който демагогствувате тамъ, а тукъ нѣмате куража да поддържате проповѣданото.

К. Мирски: Ти си единъ лъжецъ.

И. Георгиевъ: Той не е лъжецъ, а Вие, които 20 години наредъ агитирате и нищо не правите.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Моля, не обиждайте!

Д. Драгиевъ: Може г. Мирски да е лъжецъ. Азъ казвамъ, че въ нашата околия не познавамъ — понеже тоя законъ ще бѣде и за нея околия, — не познавамъ, казвамъ, такива овцевѣдци, които да иматъ съ стотини-стотини или хиляди овце. Азъ познавамъ хора повече съ 10—15—20 и 30 овци. И това сѣ болшинството отъ земледѣлцитѣ, които иматъ тоя максимумъ, тъй да се каже. Но, казва г. Мирски, има такива овцевѣдци. Може да ги има, но колко сѣ тѣ? 328.000, доколкото помня, нѣмамъ бѣлѣжката сега при мене, но помня тая цифра 328.000 сѣ били притежателитѣ на овце въ България прѣвъзъ 1902 г. Питамъ г. Мирски да каже, отъ тѣзи 328.000 данъкоплатци по беглика колко хиляди отъ тѣхъ сѣ, които иматъ хиляди-хиляди овце? Има ли хиляда души, като Котленскитѣ овчари, има ли 2.000, 3.000, 5.000? Нека ги кажемъ 28.000. Нѣма ли да бѣда лъжецъ, ако ги кажа толкова, г-нѣ Мирски? Сигурно ще бѣда лъжецъ и само тогава ще заслужи тази дума, която Вие ми казахте.

К. Мирски: Извинѣте — азъ искахъ да Ви кажа глупецъ. (Смѣхъ.)

Прѣседателствующъ А. Франгя: Моля, па-зѣте достолѣпието на Народното Събрание.

Д. Драгиевъ: Азъ не желая да бѣда хитрецъ, като г. Мирски, който лъже своитѣ избиратели, хемъ е ужъ противъ беглика, хемъ, отъ интересъ,

е за него; блазни го, види се, да седне на онаи маса. Такъвъ хитрецъ-лъжецъ не желая да бѣда. Азъ искамъ да бѣда такъвъ глупецъ, който тукъ говори онова, което е говорилъ и прѣдъ избирателитѣ си.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Г-нѣ Драгиевъ, моля бѣдѣте по-въздържани като говорите.

Д. Драгиевъ: Така щото, отъ тѣзи 328.000 данъкоплатци по беглика да положимъ, да приемемъ тази глупостъ, да станемъ глупци, че 28.000 иматъ по хиляди овце. 300.000-тѣ по колко ще иматъ? Сигурно ще иматъ по 5—10—15—20. Защо вие сега заради тѣзи 28.000 искате да обложите всички други? Кое е справедливото, което трѣбва да направите тукъ? (Гласове: Не те разбираме.) Мегъ ми се струва, че за да бѣдемъ справедливи, трѣбва да направимъ тукъ поне една подѣлба въ този случай. Отдѣлѣте вие Котленскитѣ овчари на една страна, отдѣлѣте ония скотовѣдци, които много търгуватъ, които иматъ стотини-стотини и хиляди овце.... (Г. Кирковъ: Варненски кооперации.) Варненски кооперации, да, само не знаа защо г. Мирски, толкова хитъръ човѣкъ, при такава печалба въ овцевѣдството, като родомъ отъ Котелъ, отъ мѣстото на Котленскитѣ овчари, не знаа защо не е станалъ Котленски овчаръ, а е ималъ глупостта да стане Варненски адвокатъ. Така щото, тѣзи 300.000 данъкоплатци, които иматъ по 10—20 овци, справедливостта го изисква, па и глупостта ако щете, не хитрината — хитрината иска да гледа само въ държавната хазна дупка да се не отвори, — та тѣзи 300.000 овцевѣдци справедливостта изисква да ги отдѣлите на една страна и да не ги облагате съ никакъвъ данѣкъ, тъй както не ги облагате за тѣхнитѣ два вола, за тѣхния единъ конъ, за тѣхното едно магаре, за тѣхнитѣ 2—3 прасета и пр. Какво да се прави сега съ тѣзи овчари, нѣколко десетки или стотини, които като Котленскитѣ овчари иматъ много овце и въртятъ търговия? Какво ли да направите? Нѣма нужда да узаконявате закони за беглика. Ние имаме законъ за данѣка върху занятията. Какво правимъ ние съ ония земледѣлци, които иматъ 4—5 добитѣка едри? Не ги облагаме. А какво правимъ съ ония скотовѣдци, които иматъ напр. 100 добитѣка, ония, които сѣ поставили тая си работа, тъй да се каже, на търговски начала? Какво правите съ тѣхъ? Облагате ги споредъ съществующия законъ за данѣка върху занятията съ извѣстенъ данѣкъ върху прѣдполагаемия приходъ. Ето, това е, което трѣбва да направимъ и съ оня родъ овцевѣдци, които иматъ стотини-стотини или хиляди овце. Обложете ги споредъ закона за данѣка върху занятията. Законъ има. Нѣма нужда да отиваме да измудруваме новъ законъ и въ една и сѣща държава, дѣто гражданитѣ сѣ равноправни, единитѣ да облагаме по единъ законъ, а другитѣ по другъ. Ако ние речемъ да приемемъ сега и занаяпрѣдъ беглика да го узаконимъ, не

само че ще узаконимъ една неправда, останала отъ турската тирания, но ние ще постигнемъ въпреки буквата и духа на конституцията, която прѣдвизжда българскитѣ граждани да бѣдатъ равни прѣдъ законитѣ. Е, моли ви се, дѣ е това равенство, когато единъ сюрекчи, който има 100—200 или 300 глави едѣръ добитѣкъ, вие го облагате по закона за данѣка върху занаятията, а пакъ единъ клетникъ, ей тамъ, който има 2—3 овци или кози да смѣрси съ благо дѣщата си, за него нареждате новъ законъ, облагате го съ такъвъ единъ тежѣкъ и безбоженъ данѣкъ? Но задава ни се единъ въпросъ: какво да правимъ съ дупката, която ще се отвори въ държавния бюджетъ, като махнемъ тѣзи 4.000.000? Какво ще правите, вие трѣбваше да го знаете прѣди да дойдете на червената маса, а не сега да питате. Ако искате отъ насъ умъ, ние, макаръ и да нѣмаме претенцията, нито учението на г. Христова... (Д. Христовъ: Да ти бере грѣха десетѣтъ!) Ти да благодаришъ на Дѣдо Цанковия кожухъ. (Д. Христовъ: По е тогълъ отъ протестантското расо.) Азъ съмъ толкова протестантинъ, колкото съмъ и лихваръ. А Вие, г-нѣ Христовъ, сте добъръ православенъ, нали? — Какво да се прави съ тая дупка, г-да прѣдставители, питатъ. Съ тая дупка на държавния бюджетъ може да се постигнѣ по единъ начинъ такъвъ, какъвто го изисква самата справедливостъ. Реформирайте данѣчната система, г-да прогресисти. Да, прѣди всичко тази дупка може да се запълни чрѣзъ една реформа въ данѣчната система, и вие, които се наричате прогресивни либерали, не трѣбва дигъ много сега да се допитвате за умъ насамъ-нататѣкъ, а трѣбваше вашата прогресивностъ да проявите въ тази посока именно; не да я проявите въ посоката, да отивате да облагате съ данѣкъ — досега сж облагани живитѣ овце, а вие и умрѣлитѣ да облагате. Да, въ това трѣбваше да се прояви вашата прогресивностъ, въ реформиране данѣчната система. Реформирайте данѣчната система, обложете ония хора, които сж по-малко обложени — а такива хора се намиратъ въ България, — обложете ги, и вие ще видите, че тази дупка ще се запълни отъ тия реформи. Пъкъ, ако това бърже-бърже не става, защото не го захващате, защото сѣ го отлагате отъ днесъ за утрѣ, тогава ние ще ви прѣпорѣчваме едно срѣдство още по-просто, още по-лесно и по-бързо, което ви прѣпорѣчваме и въ извънредната сесия. Вие знаете, че ние внесохме лѣтосъ едно прѣдложение, съ което не се засѣгаха заплатитѣ на разсилнитѣ и стражаритѣ, но се засѣгаха заплатитѣ отъ 60 л. мѣсечно нагорѣ и се засѣгаха, особено множко, голѣмитѣ заплати. Азъ имахъ честта тогава да кажа, казвамъ го и сега, че това прѣдложение дава една экономийка отъ 6 милиона лева. Ще ви артишатъ 2 милиона да закрѣпите и друга нѣкоя дупка, която може би да се отвори на бюджета. Направѣте тази экономия, де! захванете оттамъ! но вие не захващате. Па и защо ли питате съ какво може да си попълните тая празнота на бюджета? Немъ вие не

знаете тия работи? Вие сте доста интелигентни, доста просвѣтени, доста учени, доста начетени, за да знаете всичкитѣ тия работи, отдѣ да отрѣжете ями, за да закрѣпите продраното, но не ви идва на смѣтката и нѣма да го направите, защото вие, когато речете да правите тѣзи намаления, тѣзи економии, прѣди всичко ще забодете малко ножка къдѣ васъ, къдѣ вашитѣ хора, които сж днеска на държавната трапеза. Па и другитѣ партии, които подиръ васъ идатъ, туй нѣма да направятъ, защото ще се разсѣрди службогонскитѣ оня народъ, който ви помага въ изборитѣ, та тогава работата се разваля. Обаче, както вие смѣтатъ, както вие ни храните съ надеждата, че единъ денъ бегликѣтъ ще се прѣмахне, и азъ имахъ смѣлостта да мисля, че тия економии рано-късно ще ви се наложатъ отъ българскитѣ избиратели.

Още една дума, г-да прѣдставители, и ще свърша. Принаватъ, че бегликѣтъ е данѣкъ безобразенъ, бегликѣтъ е данѣкъ несправедливъ, бегликѣтъ е останалъ отъ робскитѣ врѣмена, че той трѣбва да се прѣмахне; но, казватъ, това трѣбва да стане малко-помалко; а като казватъ малко-помалко и виждатъ, че туй малко-помалко отсега още трѣбва да се захване, тѣ извъртатъ на друга страна и казватъ: „единъ денъ трѣбва да се прѣмахне“. Е добръ, кога ще е този денъ, г-да прѣдставители, кога ще дойде той? Да го отложимъ още за една година, казва г. Пасаровъ, но единъ денъ трѣбва да се прѣмахне. И денъ слѣдъ денъ, година слѣдъ година, продължава се данѣкѣтъ върху беглика 25 години наредъ. (Г. Кирковъ: И безъ законъ даже!) Безъ всѣкакъвъ законъ. Вѣкове наредъ стоя този данѣкъ въ турско врѣме. Денъ слѣдъ денъ, година слѣдъ година, безъ всѣкакъвъ законъ, прѣдвизданъ само въ бюджета; върви и сега този безобразенъ данѣкъ. Ето 25 години става: изредиха се на власть и стамболиститѣ, и народняцитѣ, и радославиститѣ, и прогресиститѣ; този денъ обаче не дохожда. Ето и г. Теодоровъ гризна днеска, че прѣди нѣколко години билъ казалъ, че единъ денъ бегликѣтъ трѣбва да се прѣмахне, но и днесъ не се прѣмахва. Е добръ, кога ще дойде този денъ? Тѣзи ваши обѣщания ми наумѣватъ, да ме прощавате, обѣщанията на турския падишахъ, който се обѣщава единъ денъ да даде реформи на Македония. Ние пъкъ искаме този денъ да настѣпи сега и азъ бихъ молилъ г. г. народнитѣ прѣдставители да не чакатъ заранѣта на тоя денъ да изгрѣе отъ червената маса: оттамъ този денъ нѣма да изгрѣе, но нека изгрѣването му да почне още сега отъ тия столове. (Гласове: Часѣтъ е 8.)

Прѣдседателствующъ А. Франгя: Има още 10 минути до 8.

Има думата г. Юрданъ Теодоровъ.

Ю. Теодоровъ: Г-да народни прѣдставители! Азъ като старъ човѣкъ, отъ старата школа, не разбирамъ отъ новитѣ економически въпроси. Азъ

си мислѣхъ, мисли и сега, че бегликътъ е много справедливъ данъкъ, защото се облага не на вѣтъръ, ами на стока — овцетъ сж стока. Азъ не мислѣхъ, че ще се породи въ Камарата въпросъ, че този данъкъ не билъ справедливъ. Видѣхъ, прочее, мнозина интелигентни хора, бивши министри, доктори и пр., да говорятъ, че билъ несправедливъ. Въ моитѣ очи тази работа не е тъй. Г-нъ Кирковъ казва, че този данъкъ беззаконно се събиралъ 20 години безъ всѣкакъвъ законъ и народътъ, като потъпканъ отъ робството, не си е подалъ гласа противъ него; той понасялъ на малцинството и туй го карало да го търпи. Менѣ ми се струва, че не е тъй, г-нъ Кирковъ, защото 20 години се е събиралъ и народътъ не се е възбунтувалъ противъ него, не е казалъ нищо, както, напр., народътъ се възбуди противъ десетъка, когато имаше законъ. Народътъ, този, който отглежда овце, съзнава, че плаща справедливо и го плаща безъ ропотъ и безъ дефицитъ. Отъ друга страна, тѣзи 380.000 овцевъдци никога не сж протестирали противъ този данъкъ, като го съзнаватъ, че е справедливъ. Едно нѣщо. Тукъ, въ Камарата, говориха двама-трима оратори, Кюстендилскиятъ народенъ прѣдставителъ и послѣ г. Блажевъ говори. Тѣзи, които сж притежатели на овце, и други още, тѣ казватъ, че е справедливъ, а само да се облекчи, което и азъ казвамъ, а всички овѣзи, които нѣматъ овце, които не плащатъ бегликъ, тѣ казватъ, че е несправедливъ. Па не било това демагогия. (Д. Драгиевъ: Плащатъ, плащатъ!) Слѣдователно, данъкътъ е справедливъ, защото не се облага на вѣтъръ, както, напр., се облага единъ човѣкъ, единъ търговецъ, на единъ прѣдполагамъ доходъ, а той, може би, зараръ ще прави, а пъкъ туй е стока, стига само тази стока да се обложи, когато е вънъ отъ опасностъ на смъртностъ, когато ще се продава.

Д. Драгиевъ: Вашата къща когато обложиха въ София, защо протестирахте?

Прѣседателствующъ А. Франтя: Моли, г-нъ Драгиевъ. Вие се оплаквате, че Ви прѣкъсватъ, а пъкъ Вие самъ прѣкъсвате.

Ю. Теодоровъ: Пита г. Драгиевъ и други г. г. оратори: защо не се облага и едриятъ добитѣкъ. Едриятъ добитѣкъ не се облага по двѣ причини: едно, че е прѣдназначенъ за работа и, второ, защото плаща интизанъ. Три пѣти, десетъ пѣти да се продаде, ще плати три пѣти, десетъ пѣти интизанъ. Азъ не говоря на теории и илюзии, азъ говоря на факти, че народътъ, който гледа овце, си плаща даже и безъ законъ, както казвате, (Д. Драгиевъ: Къдѣ отива интизанътъ?) и не протестира противъ беглика. Работата е тукъ, че тѣзи, които иматъ овце, говорятъ, че трѣбва да се плаща единъ умѣренъ бегликъ, а не единъ несправедливъ бегликъ. А това, което вършите, не е нищо друго, повтарямъ, освѣнъ една демагогия. (Д. Христовъ: Вѣрно!)

Друго вѣщо ще кажа. Законътъ е справедливъ, но г. министърътъ иска да го направи много по-тежъкъ отъ турско врѣме. Законътъ не е добръ направенъ, особено за датата на прѣброяването и други работи. Върху тази тема много се говори и много хубаво би направилъ г. Сарафовъ никакъ да го не внася. Заради туй и азъ ще повтори това, което каза моятъ многоуважаемъ братовчедъ: г. министърътъ да стане и да каже настоява ли на тази дата — 10 януарий за прѣброяване. Ако настоява, азъ ще помоля да не приематъ никакъвъ законъ: ние си имаме единъ правилникъ, който ние сме направили въ Държавния съвѣтъ, и той ще ни гарантира въ това отношение. (Смѣхъ.) Можемъ да гласуваме, ако намѣримъ за добръ, въ бюджета да се планъ бегликъ и да си върни statu quo ante. Желателно е да има законъ; ще бъдемъ благодарни на г. министра, че се е погрижилъ да поправи тази материя, но не мога да приема тѣзи клаузи; иначе по-добръ да нѣма законъ.

Прѣседателствующъ А. Франтя: Г-да народни прѣдставители! Обявявамъ прѣннията по този законопроектъ за сключени, съ право, щото г. министърътъ да отговори. Часътъ е 8, г-да.

Министъръ М. Сарафовъ: Азъ искамъ да говоря утрѣ.

Д. Марковъ: Прави прѣдложение да се вдигне заседанието.

Прѣседателствующъ А. Франтя: Ще рече, дебатитѣ сж приключени, съ право г. министърътъ да отговори утрѣ на всички тия възражения, които се направиха.

Второ, съобщавамъ на народното прѣдставителство, че бюджетопроектътъ по разходитѣ на Министерството на Финансите се раздаде вече на г. г. депутатитѣ и съгласно чл. 44 отъ правилника ще се проводи въ надлежната комисия.

Утрѣ ще имаме заседание съ сжция дневенъ редъ.

М. Такевъ: Искамъ думата!

Прѣседателствующъ А. Франтя: Имате думата.

М. Такевъ: Г-да прѣдставители! Споредъ чл. 64 отъ нашия правилникъ, г. г. министритѣ сж длѣжни да отговарятъ въ десетдневенъ срокъ на всѣка отправена къмъ тѣхъ интерпелация.

И. Воденчаровъ: Туй да е кусурътъ!

Прѣседателствующъ А. Франтя: Ще ми позволите, г-нъ Такевъ. Ако сте чели дневния редъ, вървамъ да сте видѣли, че има поставенъ отговорътъ на интерпелациитѣ.

М. Такевъ: Именно за тоя дневенъ редъ ще говоря. Азъ гледамъ въ дневния редъ, че тѣ сж

турени почти най-отдолу и тѣхниятъ редъ ще дойде не слѣдъ 10, а, вѣроятно, слѣдъ 110 дена. (Министъръ Д-ръ А. Радевъ: Може би и утрѣ!) Азъ желая да се разбира така членътъ, на 10-ия день трѣбва да бждатъ турени на дневенъ редъ, а не всѣкога най-отдолу, за да отговарятъ министритѣ слѣдъ 110 дена. Защото по този начинъ се забикаля правилникътъ. Ако г. министърътъ е казалъ че непрѣмѣнно ще отговори, трѣбва да се тури на дневенъ редъ.

Послѣ, обръщамъ вниманието на г. Първия Министъръ, че утрѣ ще го запитамъ върху слѣдующето. Една телеграма, публикувана въ Цариградскитѣ вѣстници, отправена отъ тукашното отоманско комисарство, гласи слѣдующето: „Завчера, въ дения на празника на Султана, българскитѣ мюсюлмани, народни прѣдставители, in согороге отишли въ турското агентство, за да изразятъ своята вѣрность и прѣданость къмъ великия халифъ. Единъ отъ народнитѣ прѣдставители държалъ една прочувствена рѣчь, (О б а ж д а т ъ с е: Името му?) която се съпроводила грѣмогласно отъ всички присѣствающии съ викоуе: „Падишахъмъжъ чокъ яша!“ Моля г. Първиятъ Министъръ утрѣ да ми отговори, ако сега не е готовъ, знае ли тази депеша и има ли свѣдѣния, че въ турското комисарство български

прѣдставители, отъ мюсюлманско вѣроизповѣданіе, сж изразили вѣрность и прѣданость къмъ единъ външенъ господаръ, съвмѣстимо ли е това съ дадената клетва отъ тия български народни прѣдставители за вѣрность и прѣданость къмъ българскитѣ закони?

Прѣседателствующъ А. Франгя: Вие казвате за правилника, а правилникътъ изрично указва какъ се правятъ питаніята. Значи, всичко туй става за смѣтка на утрѣшния день.

И. Гешовъ: Може въ края на засѣданието.

М. Такевъ: Исканъ да зная какъ г. министърътъ гледа на тоя въпросъ.

Министъръ-Прѣседателъ Д-ръ С. Даневъ: Ако имате нѣкои данни, съобщѣте ми ги. Добрѣ ще направите, ако ми съобщите по-други данни, отколкото тая депеша. Азъ Ви увѣрявамъ, че нѣмамъ данни.

Прѣседателствующъ А. Франгя: Вдигамъ засѣданието.

(Вдигнато въ 8 ч. вечерята.)

Прѣседателъ: **Д. Цанковъ.**

Подпрѣседатели: **А. Франгя.**
Д-ръ А. Ходжевъ.

Секретаръ: **И. Еневъ.**

Началникъ на Стенографическото бюро: **Т. Гълъбовъ.**